

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 11 marca 2026 r.

Poz. 1316

UCHWAŁA NR XXV/162/2026 RADY MIEJSKIEJ MIEROSZOWA

z dnia 26 lutego 2026 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mieroszów na lata 2026-2029”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1153, z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292, z późn. zm.) Rada Miejska Mieroszowa uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mieroszów na lata 2026-2029”, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Mieroszowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego i podlega publikacji w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Mieroszowie.

Przewodnicząca Rady Miejskiej Mieroszowa:
Justyna Rogulska

Załącznik Nr 1
do uchwały Nr XXV/162/2026
Rady Miejskiej Mieroszowa
z dnia 26.02.2026 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIEROSZÓW NA LATA 2026-2029

**Mieroszów
2025**

ZLECENIODAWCA:

Gmina Mieroszów
ul. Plac Niepodległości 1
58-350 Mieroszów
tel. 74 303 01 88
e-mail: urząd@mieroszow.pl
www.mieroszow.pl

WYKONAWCA:

RELIKT
Pracownia Archeologiczna

Judyta Nawrot-Bukowiec
ul. Miejska 93/12B
35-317 Rzeszów
tel. 783 798 165
e-mail: reliktarcheologia@gmail.com
www.reliktarcheologia.pl

Autor opracowania:
Judyta Nawrot-Bukowiec

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	5
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.....	6
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	15
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym	15
4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.....	15
4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030	16
4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030	17
4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	18
4.2.1 Program Opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024 (brak aktualnie obowiązującego dokumentu) 18	
4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	19
4.2.3 Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2023-2030	20
4.2.4 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego	20
4.2.5 Strategia Rozwoju Sudety 2030	21
4.2.6 Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2021-2030	22
4.2.7 Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2021-2027	22
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	24
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).....	24
5.1.1 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mieroszów	24
5.1.2 Studium środowiska kulturowego miasta i gminy Mieroszów, pow. wałbrzyski, woj. dolnośląskie	27
5.1.3 Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Mieroszów na lata 2015-2025	27
5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mieroszów	27
5.2 Ogólna charakterystyka zasobu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy.....	39
5.2.1 Ogólna charakterystyka obszaru gminy	39
5.2.2 Zarys historii miejscowości gminy.....	40
5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	44
5.2.4 Zabytki archeologiczne	52
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	53
5.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków	53
5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	55
5.5 Dziedzictwo niematerialne	56
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.....	60
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	62
7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami.....	63
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	67
9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	68
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	69
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	77

1. WSTĘP

Program ten stanowi aktualizację opracowanego dokumentu - Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mieroszów na lata 2020 - 2023, który został przyjęty uchwałą nr XX/136/2020 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 28 maja 2020 r.

Układ opracowania zasadniczo nie uległ zmianie. Opiera się on na ogólnej charakterystyce zasobu zawartej w poprzednim Programie, został jednak zaktualizowany, uzupełniony oraz poszerzony.

Niniejszy dokument służy określeniu działań gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi, poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodząc powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości.

Pierwsze rozdziały (II-IV) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów *Programu* oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy - ważne z punktu widzenia opieki nad zabytkami - zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim. Jest to konieczne, gdyż *Program* powinien być zgodny z założeniami odnoszącymi się do ochrony i opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu centralnym, czyli do polityki państwa w tym zakresie, jak również na poziomie województwa i powiatu.

Rozdział V składa się z kilku części. W pierwszej części analizie poddane zostały dokumenty programowe gminy pod kątem uwzględnienia w nich kwestii związanych lub mających wpływ na zachowanie oraz ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. W części drugiej przedstawiono charakterystykę zasobu zabytkowego gminy. Wskazano w nim najważniejsze obiekty, zespoły obiektów i cechy charakterystyczne krajobrazu kulturowego gminy. Takie rozpoznanie dało podstawę do znajdującej się w dalszej części *Programu* analizy SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia), jakie dokonały się w zakresie zachowania zasobu najistotniejszych zadań do zrealizowania przez gminę. W kolejnej części rozdziału V przedstawiono dane dotyczące zabytków z terenu gminy wpisanych do rejestru (rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych), zabytki w gminnej ewidencji zabytków, jak również dziedzictwo niematerialne gminy.

Rozdział VI stanowi ocenę dziedzictwa kulturowego - Analiza szans i zagrożeń. Uwzględniono w nim aktualny stan zachowania zasobu zabytkowego i krajobrazu kulturowego.

W rozdziale VII wskazano najważniejsze zadania ujęte w ramach zawartych priorytetów (Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz Priorytet II: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego oraz pielęgnacja tożsamości regionalnej).

Kolejne rozdziały, VIII i IX, dotyczą sposobu realizacji i oceny wdrażania Programu. W X rozdziale, przedstawiono źródła finansowania realizacji zadań. Natomiast w końcowym XI rozdziale opisano realizację i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*t. j. Dz. U. z 2025 r., poz. 537, ze zm.*) mówiący, że:

1. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami,
2. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
3. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
4. Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent miasta sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie.

W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy.

Celem *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami* w świetle art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

1. (uchylony).
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (*Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.*) w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1 i 2: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkającym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (*t. j. Dz. U. z 2025, poz. 537, ze zm.*), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5: określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6: klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

- „1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7: reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) Utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 16 ust. 1: wskazuje radę gminy jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art. 17: określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, zasadami i warunkami sytuowania obiektów małej architektury, składowaniem lub magazynowaniem odpadów.

Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy, albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. Określając ustalenia strategii, analiz, planów i studiów, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19: wskazuje, że: 1. Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych:

- 1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem;
- 2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.

3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20: „Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.”

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 32. 1. Kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1 pkt 3.

3. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany w terminie 5 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1 pkt 3 i ust. 2, dokonać oględzin odkrytego przedmiotu.

4. Jeżeli w terminie, określonym w ust. 3, wojewódzki konserwator zabytków nie dokona oględzin odkrytego przedmiotu, przerwane roboty mogą być kontynuowane.

5. Po dokonaniu oględzin odkrytego przedmiotu wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:

- 1) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot nie jest zabytkiem;
- 2) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot jest zabytkiem, a kontynuacja robót nie doprowadzi do jego zniszczenia lub uszkodzenia;
- 3) nakazującą dalsze wstrzymanie robót i przeprowadzenie, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej finansującej te roboty, badań archeologicznych w niezbędnym zakresie.

6. Roboty nie mogą być wstrzymane na okres dłuższy niż miesiąc od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w ust. 5 pkt 3.

7. Jeżeli w trakcie badań archeologicznych zostanie odkryty zabytek posiadający wyjątkową wartość, wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o przedłużeniu okresu wstrzymania robót. Okres wstrzymania robót nie może być jednak dłuższy niż 6 miesięcy od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w ust. 5 pkt 3.

8. Po zakończeniu badań archeologicznych, o których mowa w ust. 5 pkt 3, wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję pozwalającą na kontynuację przerwanych robót.

9. (uchylony)

10. O odkryciu przedmiotu, o którym mowa w ust. 1, na polskich obszarach morskich należy niezwłocznie zawiadomić właściwego dyrektora urzędu morskiego. Przepisy ust. 1 pkt 1 i 2 i ust. 3–8 stosuje się odpowiednio.

Art. 89: wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

Art. 107a. 1. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,
 - 2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,
 - 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,
 - 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości – podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.
2. Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1, nakłada w drodze decyzji organ ochrony zabytków, którego właściciel lub posiadacz obowiązany był powiadomić.

Art. 107c. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

2. Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1, nakłada w drodze decyzji organ ochrony zabytków, któremu uniemożliwiono lub utrudniono dostęp do zabytku.

- **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (*t.j. Dz. U. z 2025, poz. 1153*), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (*t.j. Dz. U. 2025, poz. 527, ze zm.*). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (*t.j. Dz. U. 2025, poz. 418*). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (*t.j. Dz. U. 2025, poz. 647, ze zm.*). W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (*t. j. Dz. U. 2025, poz. 884*), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (*t. j. Dz. U. 2025, poz. 1077, ze zm.*). Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego:
 - art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - art. 13 ust. 5 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków).
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (*t.j. Dz. U. 2025, poz. 1173*). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 1491, ze zm.*). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **Ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych** (*t. j. Dz. U. 2025, poz. 637*).
- **Ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych** (*t. j. Dz. U. 2018, poz. 2337*).

- **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu** (*t.j. Dz. U. 2015, poz. 774, ze zm.*).
- **Ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych** (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 82*).
- **Ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym** (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 1176, ze zm.*).
- **Ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach** (*t.j. Dz. U. 2025, poz. 567*).
- **Ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych** (*t.j. Dz. U. 2025, poz. 707*).
- **Ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadku i darowizn** (*t.j. Dz. U. 2025, poz. 769, ze zm.*).
- **Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji** (*t.j. Dz. U. 2024, poz. 278*).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (*t.j. Dz. U. 2022, poz. 385*). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiąganie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów” (art. 1).
Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:
 - „1) gromadzenie zabytków w statutowo określonym zakresie;
 - 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych zbiorów;
 - 3) przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych;
 - 4) zabezpieczanie i konserwację zbiorów oraz w miarę możliwości, zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody;
 - 5) urządzenie wystaw stałych i czasowych;
 - 6) organizowanie badań i ekspedycji naukowych, w tym archeologicznych;
 - 7) prowadzenie działalności edukacyjnej;
 - 7a) popieranie i prowadzenie działalności artystycznej i upowszechniającej kulturę;
 - 8) udostępnianie zbiorów do celów edukacyjnych i naukowych;
 - 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania oraz korzystania ze zbiorów i zgromadzonych informacji;
 - 10) prowadzenie działalności wydawniczej.
- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (*t.j. Dz. U. 2022, poz. 2393*). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (*t.j. Dz. U. 2025, poz. 1173*).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (*Dz. U. z 2019 r. poz. 1721*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (*Dz. U. z 2019 r. poz. 1886*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (*Dz. U. z 2017 r. poz. 928*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 30.09.2024 r. zmieniające rozporządzenie ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2024 r. poz. 1462*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (*Dz. U. z 2014 r. poz. 110*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2004 r., nr 30, poz. 259*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (*Dz. U. z 2004 r., nr 212, poz. 2153*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (*Dz. U. z 2011, nr 89, poz. 510*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 19.07.2019 r. ws. wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (*Dz. U. z 2019, poz. 1470*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 3.02.2006 r. zmieniające rozporządzenie ws. odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (*Dz. U. z 2006, nr 24, poz. 181*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 09.04.2004 r. ws. organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (*Dz. U. z 2004, nr 75, poz. 706*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 01.04.2004 r. ws. nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (*Dz. U. z 2004, nr 71, poz. 650*).

Przepisy i konwencje międzynarodowe

Problematyka ochrony zabytków jako ważne zagadnienie dziedzictwa kulturowego znalazła swoje odbicie w międzynarodowych konwencjach. Przepisy i konwencje międzynarodowe stanowią zbiór dokumentów traktowany przez środowisko konserwatorskie, jako doktrynalna podstawa ochrony dziedzictwa kulturowego. Część z tych dokumentów została ratyfikowana przez Polskę. Pozostałe, pomimo braku formalnego przyjęcia do stosowania w Polsce, współtworzą obowiązujący zbiór przepisów. Są to:

- II Protokół do Konwencji Haskiej,
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż 1972 (ratyfikowana przez Polskę w 1976 r.),
- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego, Grenada 1985 (ratyfikowana w 2011 r.),
- Międzynarodowa Karta Ochrony Miast Historycznych ICOMOS (Toledo-Waszyngton 1987),
- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992 (ratyfikowana w 1995 r.),
- Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000 (ratyfikowana w 2004 r.),
- Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003 (ratyfikowana w 2011 r.),

- Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, Paryż 2005 (ratyfikowana w 2007 r.),
- Dokument The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas – przyjęty przez 17 Zgromadzenie Generalne ICOMOS w 2011 r.,
- Nowa Karta Ateńska 2003 - Wizja miast XXI wieku, Lizbona, 20 listopada 2003 r.,
- Zalecenie UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego, przyjęta na 35 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w 2011 r.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mieroszów jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (gminnym). Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Mają one przede wszystkim wpływ na działania podejmowane przez gminę.

4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026

Najważniejszym w skali kraju dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego jest *Krajowy Program Opieki nad Zabytkami*. Dokument ten obejmuje lata 2023-2026. Został on przyjęty Uchwałą Nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r.

W ramach tego Programu będą realizowane następujące cele:

CEL GŁÓWNY: ZWIĘKSZENIE ODPORNOŚCI ZASOBU ZABYTKOWEGO W POLSCE.

Cel główny został dookreślony w trzech celach szczegółowych oraz w ośmiu kierunkach działań strategicznych, tj.:

Cel szczegółowy 1: Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnieniu narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości.

Kierunek działań 1.1: Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju:

1. Ochrona zasobu wielkoobszarowych i wieloelementowych zespołów architektury obronnej;
2. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki kolejowej i zaplecza kolejowego;
3. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki związanych z przemysłem wydobywczym/górnictwem/kopalnianym, węgla kamiennego i innych paliw kopalnianych;
4. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków w zakresie zabytkowej architektury osad służbowych związanych z gospodarką leśną Lasów Państwowych.

Kierunek działań 1.2: Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości:

1. Model i system wartościowania zabytków;
2. Plany zarządzania dla pomników historii;
3. Wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
4. System bezpieczeństwa zabytków;
5. Projektowanie konserwatorskie.

Kierunek działań 1.3: Realizacja międzynarodowych zobowiązań:

1. Implementacja konwencji UNESCO z 1972 do ustawy o ochronie zabytków;
2. Wdrożenie Konwencji UNESCO z 2001;
3. Współpraca międzynarodowa z UNESCO-ICOMOS-ICCROM-UE;
4. Wsparcie planów zarządzania dla miejsc światowego dziedzictwa w Polsce.

Cel szczegółowy 2: Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków.

Kierunek działań 2.1: Cyfryzacja procesów administracyjnych:

1. Cyfryzacja procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;

2. Opracowanie i realizacja programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Kierunek działań 2.2: Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków:

1. Wdrożenie i rozwój programu AZP+;
2. Digitalizacja i udostępnianie zasobu archiwalnego;
3. Rozwój zasobu dokumentacyjnego 3D;
4. Rozwój portalu Zabytek.pl.

Kierunek działań 2.3: Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Premia zabytkowa;
2. Wprowadzenie alternatywnego sposobu finansowania opieki nad zabytkami – crowdfunding.

Cel szczegółowy 3: Roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Kierunek działań 3.1: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych:

1. Strategia przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych dla zachowania zabytków;
2. Wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
3. Twój dom – dialog z tradycją;
4. Upowszechnianie tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych – „Szkoła rzemiosł CAD”;
5. Warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
6. Wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
7. Proces prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych - szkolenia dla samorządów.

Kierunek działań 3.2: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego:

1. Włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
2. Badania społeczne i statystyczne dotyczące dziedzictwa kulturowego;
3. Pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny;
4. Kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dziedzictwa kulturowego;
5. Wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom;
6. Edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami;
7. Stworzenie i rozwój działalności Forum Posiadaczy Zabytków przy Generalnym Konserwatorze Zabytków.

4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Jest ona aktualizacją poprzedniej Strategii uchwalonej 26 marca 2013 r.

Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule Strategii: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 wymieniono m.in.:

- ✓ niewystarczający poziom czytelnictwa wśród Polaków oraz niewykorzystany potencjał i ważna rola bibliotek publicznych,
- ✓ niska jakość oferty artystycznej dla najmłodszych oraz deficyty kompetencji kulturalnych,
- ✓ zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,

- ✓ niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych,
- ✓ niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- ✓ braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej,
- ✓ brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury,
- ✓ rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego,
- ✓ braki w obszarze budowania wyrazistego, spójnego i atrakcyjnego wizerunku Polski za granicą.

W Strategii trzy główne cele szczegółowe, kierunki interwencji i narzędzia realizacji. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można drugi z celów *"Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich"*. Wytyczne tutaj kierunki działań takie jak:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury:
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego - przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
4. rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
6. ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;

8. kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
11. zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana, jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mieroszów zgodny jest z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

4.2.1 Program Opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024 (brak aktualnie obowiązującego dokumentu)

Program Opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024 został przyjęty Uchwałą Nr XXXIV/686/21 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 24 czerwca 2021 r.

Program opieki nad zabytkami jest podstawowym instrumentem kształtowania długookresowej polityki w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami w województwie dolnośląskim.

W programie przyjęto wizję rozwoju: *Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska stanowi fundament nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego.*

Za cel strategiczny uznano *zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmacniania tożsamości Dolnego Śląska*. Zgodnie z tym założeniem, dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości mieszkańców regionu. Stanowi zarówno przedmiot ochrony, jaki znaczący potencjał, który może i powinien być wykorzystywany w rozwoju społecznymi gospodarczym województwa.

Cele operacyjne, podporządkowane celowi strategicznemu, dotyczą dwóch obszarów działań:

Cel operacyjny 1: Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego (obejmuje działania mające na celu poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych, w szczególności poprzez wspieranie zintegrowanych aktywności wielu podmiotów zaangażowanych w zarządzanie i opiekę nad nimi).

Priorytet 1: Wsparcie działań związanych z dokumentowaniem zabytków w województwie dolnośląskim:

Działanie 1: Wsparcie dla opracowania dokumentacji konserwatorskiej, technicznej, architektonicznej dla obiektów zabytkowych wymagających podjęcia działań ratowniczych.

Działanie 2: Wsparcie dla obiektów i zespołów zabytkowych ubiegających się o wpisanie na listę pomników historii, listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz na tworzenie parków kulturowych.

Działanie 3: Wytypowanie obiektów do nadania Znaku Dziedzictwa Europejskiego.

Działanie 4: Prowadzenie i aktualizowanie zbiorów danych przestrzennych i zasobów cyfrowych dotyczących obiektów zabytkowych.

Priorytet 2: Wsparcie finansowe działań związanych z ratowaniem i użytkowaniem zabytków:

Działanie 1: Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących mienie województwa i określenie możliwości ich wykorzystania dla realizacji zadań własnych samorządu województwa.

Działanie 2: Dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich oraz konserwacji zabytków znajdujących się na terenie województwa.

Działanie 3: Wspieranie działań związanych z zabezpieczaniem zabytków.

Działanie 4: Wspieranie działań związanych z dostosowaniem obiektów dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Działanie 5: Wspieranie poprawy efektywności energetycznej obiektów zabytkowych wraz z wymianą źródeł ciepła na zero- lub niskoemisyjne.

Priorytet 3: Budowanie i wzmacnianie współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego:

Działanie 1: Stymulowanie opracowywania Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami oraz Gminnych Ewidencji Zabytków w województwie dolnośląskim.

Działanie 2: Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej na rzecz ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.

Działanie 3: Wspieranie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego, krajobrazu i wartości przyrodniczych.

Cel operacyjny 2: Wzmacnianie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego (obejmuje działania wzmacniające poczucie tożsamości mieszkańców regionu Dolnego Śląska i ich zaangażowania w opiekę nad zabytkami, a także promocję dziedzictwa kulturowego jako integralnej części marki regionu).

Priorytet 1: Kształtowanie tożsamości regionalnej przez działania edukacyjne i promocyjne:

Działanie 1: Wspieranie programów i projektów edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2: Wspieranie programów i projektów promujących dziedzictwo kulturowe w powiązaniu z edukacją historyczną.

Priorytet 2: Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami:

Działanie 1: Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla obecnych i potencjalnych właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Działanie 2: Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla inicjatyw społecznych związanych z opieką nad zabytkami.

Priorytet 3: Wzmacnianie marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego:

Działanie 1: Promowanie i aktywny marketing dziedzictwa kulturowego województwa jako czynnika rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska.

Działanie 2: Wspieranie działań mających na celu wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju sektora uzdrowiskowego i turystyki.

4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030

Strategia rozwoju województwa Dolnośląskiego 2030 została przyjęta uchwałą nr XXXII/932/13 przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego dnia 28 lutego 2013 r. Strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał Dolnego Śląska i określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów.

Cel strategiczny: Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

Konkretyzacją tychże celów są cele operacyjne (priorytety) oraz przyporządkowane im przedsięwzięcia strategiczne - grupy zadań strategicznych.

Cel operacyjny: Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego.

Przedsięwzięcia strategiczne - grupy zadań strategicznych:

- Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie.
- Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji.

➤ Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

W Strategii opisano środowisko kulturowe województwa. Na terenie województwa dolnośląskiego obserwuje się dużą różnorodność form krajobrazu oraz bogactwo dziedzictwa kultury materialnej. Większość miast Dolnego Śląska posiada historycznie wykształcony układ przestrzenny z obiektami zabytkowej zabudowy.

4.2.3 Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2023-2030

Strategia Programu opiera się na diagnozie potencjału turystyki na Dolnym Śląsku. Analiza ruchu turystycznego obrazuje jego wielkość, strukturę, rozmieszczenie i sezonowość, na podstawie których można przewidywać zachowania turystów w średniej perspektywie. Istotnymi elementami wizji rozwoju turystyki w województwie dolnośląskim są: różnorodność produktów turystycznych, które oferuje zróżnicowany pod względem krajobrazowym region oraz bogate dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne, jak i niematerialne, którego poznawanie i zrozumienie stanowi wkład do budowania lokalnych produktów turystycznych. Analiza aktualnych trendów społeczno - kulturowych, środowiskowych, ekonomicznych czy technologicznych pozwala przygotować się na nowe wyzwania w turystyce.

4.2.4 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r.

Plan jest dokumentem określającym politykę zagospodarowania przestrzennego samorządu województwa. Wizja zagospodarowania przestrzennego brzmi: Dolny Śląsk 2030: różne obszary - jeden region, różne potencjały - spójny rozwój. Osiągnięciu wizji podporządkowana jest realizacja następujących celów:

- ✓ Zapewnienie warunków zrównoważonego i równomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez funkcjonalne kształtowanie hierarchicznej sieci osadniczej gwarantującej dostęp do usług i rynku pracy.
- ✓ Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu.
- ✓ Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom przez struktury przestrzenne odporne na zmiany klimatu, zagrożenia naturalne i pochodzące z działalności człowieka.
- ✓ Dobra dostępność transportowa i sprawne systemy infrastruktury transportowej.

Podkreślono, że rozwój przestrzenny powinien odbywać się w taki sposób, aby najcenniejsze założenia przestrzenne o historycznym rodowodzie zachowały czytelny układ i stanowią istotne elementy krajobrazu kulturowego, a cenne zespoły i obiekty zabytkowe znajdowały się w dobrej kondycji, były udostępniane, a ich wartości podlegały trwałej ochronie.

Dla realizacji celów polityki przestrzennego zagospodarowania województwa dolnośląskiego, ustalono elementy struktury przestrzennej województwa, obejmujące hierarchię ośrodków osadniczych, ośrodki osadnicze o szczególnej funkcji oraz obszary funkcjonalne.

W zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego istotne są kierunki polityki zagospodarowania przestrzennego wyznaczone w ramach celu 2: „Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu”, tj. **wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu**. Wskazano, że najważniejszym zadaniem jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz historycznie ukształtowanych miejskich założeń przestrzennych, które pilnie wymagają podjęcia prac ratowniczych. Konieczne jest utrzymanie wartości historycznych świadczących o tożsamości i indywidualnych cechach założeń urbanistycznych,

takich jak układ przestrzenny z centralnie usytuowanym rynkiem i dominującymi obiektami, ratuszem, kościołem oraz kwartałami mieszczańskiej zabudowy.

Gminy Mieroszów dotyczą postulaty kierowane do wszystkich gmin oraz zlokalizowanych w granicach Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego, ustalonego w planie:

- ✓ uwzględnianie założeń „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” w gminnych programach opieki nad zabytkami w celu skoordynowania działań w sferze ochrony zabytków,
- ✓ wskazywanie w dokumentach planistycznych obiektów i obszarów, które powinny uzyskać ustawową formę ochrony zabytków (wpis do rejestru zabytków lub ujęcie w wojewódzkiej ewidencji zabytków),
- ✓ realizację regionalnych szlaków turystycznych oraz powiązanie ich z zasobami przyrodniczymi i kulturowymi gmin z wykorzystaniem systemów lokalnych szlaków turystycznych,
- ✓ realizację funkcji turystycznych w ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych,
- ✓ dostosowanie rozwoju zaplecza turystyki i rekreacji do zmian klimatu,
- ✓ weryfikację przebiegu i modernizację Drogi Śródsudeckiej (Via Montana), poprawiającej bezpieczeństwo trasy i jej atrakcyjność turystyczną oraz skuteczność ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych w obszarze oddziaływania trasy,
- ✓ wyłączenie z zabudowy, w tym z zabudowy turystycznej i rekreacyjnej terenów otwartych o największych walorach widokowych predysponowane do rozwoju szlaków turystycznych oraz obszarów o ekspozycji północnej, obszarów osuwiskowych, zalewowych, inwersyjnych,
- ✓ wyeliminowanie lokalizacji zwartych kompleksów zabudowy produkcyjnej o powierzchni większej niż 1 ha oraz usługowej o powierzchni większej niż 2 ha na terenach o nachyleniu powyżej 5%,
- ✓ ustalenie minimalnego wskaźnika powierzchni terenów biologicznie czynnych na poziomie 75% na terenach o nachyleniu powyżej 5% dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, letniskowej, zamieszkania zbiorowego, usług zdrowia (lecznictwa uzdrowiskowego), usług sportu i rekreacji oraz usług turystycznych.

4.2.5 Strategia Rozwoju Sudety 2030

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części województwa dolnośląskiego na lata 2020-2030, obejmująca swoim zasięgiem subregiony wałbrzyski i jeleniogórski (NUTS 3). Ukierunkowana jest na budowę spójności terytorialnej w oparciu o specyfikę obszaru oraz wzmacnianie tożsamości poprzez aktywizację społeczności lokalnej. Jej celem głównym jest: Długookresowa współpraca, wysoka jakość życia i środowiska, konkurencyjna i innowacyjna gospodarka.

W Programie wyznaczono cele strategiczne, priorytety oraz działania strategiczne. Poniżej wymieniono te, które dotyczą dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny 4: Zdrowie, wypoczynek, rekreacja

4.1. Ochrona i rewitalizacja walorów kulturowych i przyrodniczych:

4.1.2. Rewitalizacja zabytkowych układów urbanistycznych i założeń uzdrowiskowych,

4.1.4. Współpraca z WBU, Dolnośląskim Konserwatorem Zabytków, Dyrekcjami Parków Narodowych oraz RDOŚ na rzecz wyznaczenia obszarów szczególnie cennych przyrodniczo oraz kulturowo do objęcia planowaniem miejscowym (MPZP).

4.3. Rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i uzdrowiskowej:

4.3.1. Współpraca na rzecz ciągłości zagospodarowania turystycznego (duża i mała architektura, punkty widokowe, parkingi itp.),

4.3.2. Kooperacja z Zarządami Uzdrowisk w celu rozwoju harmonijnego rozwoju zaplecza turystyczno-rekreacyjnego kurortów,

4.3.3. Współpraca gmin na rzecz rozwoju zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych,

4.3.4. Wykorzystanie dobrych praktyk na rzecz Integracji zagospodarowania i pakietyzacji tematycznej (na wzór Doliny Pałaców i Ogrodów).

4.4. Zintegrowany marketing terytorialny:

4.4.1. Promowanie współpracy w zakresie kreowania wspólnego, pozytywnego wizerunku społecznego (zamieszkaj tu, nie wyjeżdżaj),

4.4.2. Integracja działań w zakresie marketingu gospodarczego obszaru (rozpocznij działalność, zainwestuj tu),

4.4.3. Współpraca JST na rzecz zintegrowanej promocji turystycznej całych Sudetów (przyjedź do nas, spędź tu wakacje),

4.4.4. Integracja działań w celu zbudowania wieloletniego planu marketingowego zmieniającego peryferyjny i problemowy wizerunek regionu na nowoczesne, kreatywne miejsce zamieszkania, pracy i rekreacji.

4.2.6 Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2021-2030

Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2021 - 2030 została przyjęta uchwałą nr XXI/4/2021 Rady Powiatu Wałbrzyskiego z dnia 25 lutego 2021 r.

W Strategii wyznaczone cele strategiczne, operacyjne wraz z zadaniami do realizacji. Poniżej wymieniono te, które dotyczą ochrony dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny 2. Ochrona i kształtowanie walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny:

2.4. Promowanie bogatego dziedzictwa kulturowego.

2.5. Działania na rzecz rozwoju sektora kultury.

Cel strategiczny 4. Rozwój sektora turystyki:

Cel operacyjny:

4.1. Poprawa infrastruktury turystycznej.

4.2. Rozwój geoturystyki.

4.3. Rozwój agroturystyki.

4.4. Promocja walorów turystycznych powiatu.

4.5. Współpraca w kreowaniu sieciowych produktów turystycznych.

4.2.7 Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2021-2027

Dokument *Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2021-2027* został opracowany w związku z Uchwałą Zarządu Województwa Dolnośląskiego 6140/VI/22 z dnia 14 listopada 2022 r. (z późniejszymi zmianami) w sprawie wyznaczeniu miejskich obszarów funkcjonalnych celem realizacji podejścia terytorialnego w ramach projektu programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (dalej FEDS 2021-2027) oraz udostępnieniem na rzecz Aglomeracji Wałbrzyskiej środków pochodzących z budżetu programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (dalej FEnIKS 2021-2027).

W Strategii wyznaczono Cele Strategiczne, priorytety oraz kierunki działań.

Cel strategiczny: Zintegrowana i nowoczesna Aglomeracja Wałbrzyska o zrównoważonej przestrzeni dającej podstawy do stabilnego i zgodnego z oczekiwaniami mieszkańców wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego.

Priorytet 1. Rozwój gospodarczy.

Działanie 1.1. Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki.

Działanie 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania i rozwoju przedsiębiorstw.

Priorytet 2. Środowisko.

Działanie 2.1. Poprawa efektywności energetycznej infrastruktury publicznej i budynków mieszkalnych.

Działanie 2.2. Poprawa dostępności i stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.

Działanie 2.3. Redukcja niskiej emisji, poprzez rozwój transportu publicznego i infrastruktury rowerowej.

Działanie 2.4. Wsparcie dla rozwoju niskoemisyjnych i odnawialnych źródeł energii.

Działanie 2.5. Usprawnienie gospodarki odpadami.

Działanie 2.6. Rozwój budownictwa mieszkaniowego.

Działanie 2.7. Wzmocnienie różnorodności biologicznej i ochrona przyrody.

Priorytet 3. Transport.

Działanie 3.1. Budowa dróg i poprawa ich parametrów technicznych.

Działanie 3.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia wewnątrz Aglomeracji Wałbrzyskiej i z jej otoczeniem.

Priorytet 4. Społeczeństwo.

Działanie 4.1. Przeciwdziałanie depopulacji poprzez rozwój usług opiekuńczych i wychowawczych.

Działanie 4.2. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie.

Działanie 4.3. Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia oraz promocja profilaktyki i zdrowego trybu życia.

Działanie 4.4. Aktywizacja lokalnego rynku pracy.

Działanie 4.5. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa.

Priorytet 5. Rozwój terytorialny.

Działanie 5.1. Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej i oferty kulturalnej obszaru.

Działanie 5.2. Poprawa jakości i bezpieczeństwa środowiska zamieszkania i przestrzeni publicznej.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mieroszów wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy.

Gmina ma obowiązek wykonania do dnia 30 czerwca 2026 r. planu ogólnego gminy, który zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1688 oraz z 2024 r. poz. 1824) oraz ustawą z dnia 4 kwietnia 2025 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2025 poz. 527) zastąpi studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

5.1.1 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mieroszów

W dniu 24.09.2023 r. oraz w dniu 07.05.2025 r. weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która wyeliminuje studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. W miejscu tego dokumentu będą musiały zostać wykonane plany ogólne. Obowiązujące przed wejściem w życie nowelizacji studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin zachowują moc do dnia wejścia w życie planu ogólnego danej gminy, jednak nie dłużej niż do dnia 30 czerwca 2026 r. i będzie stosowało się do nich przepisy dotychczasowe. Zgodnie z zapisami ustawy plany ogólne sporządza się dla obszaru gminy, z wyłączeniem morskich wód wewnętrznych oraz terenów zamkniętych innych niż ustalane przez ministra właściwego do spraw transportu. W planie ogólnym określa się strefy planistyczne i gminne standardy urbanistyczne; można określić również obszary uzupełnienia zabudowy i obszary zabudowy śródmiejskiej. Ustalenia planu ogólnego uwzględnia się przy sporządzeniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz stanowią podstawę prawną decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu. Przy ustalaniu planu ogólnego gminy uwzględnia się m.in. zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej.

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie, którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego. W przypadku istotnych zmian uwarunkowań lub dokonania znaczących odstępstw od ustaleń niniejszego Studium, należy przystąpić do kolejnych jego aktualizacji. Między innymi, dlatego celowe jest dokonywanie oceny aktualności Studium, co najmniej raz w ciągu kadencji Rady Gminy, co wynika także z obowiązujących przepisów.

Studium ma bardzo duże znaczenie dla prawidłowej realizacji ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Ustalenia tam zawarte rzutują w następstwie na dalszą politykę gminy odnoszącą się do ochrony zabytków, a ustaloną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzjach o warunkach zabudowy. Ponadto w Studium zawarta jest spójna koncepcja rozwoju gminy oraz poszczególnych branż ważnych z punktu widzenia lokalnych społeczności, które mogą znacząco wpływać na jakość ochrony i stan zachowania zabytków.

Ostatnia zmiana Studium zostało przyjęte Uchwałą Nr IV/27/2024 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 25 lipca 2024 r.

W Studium wyznaczono obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Strefy ochrony konserwatorskiej

Ochronie (poprzez wpisanie do ewidencji zabytków) powinny podlegać obszary położone w następujących miejscowościach:

1. Golińsk:
 - a) historyczny układ przestrzenny zakładu przemysłowego,
 - b) historyczny układ ruralistyczny;
2. Kowalowa – historyczny układ ruralistyczny;
3. Łączna – historyczny układ ruralistyczny;
4. Nowe Siodło – historyczny układ ruralistyczny;
5. Różana – historyczny układ ruralistyczny;
6. Rybnica Leśna – historyczny układ ruralistyczny;
7. Sokołowsko – historyczny układ urbanistyczny, wpisany do rejestru zabytków pod numerem 679/Wł decyzją z dnia 27.01.1978 r.;
8. Unisław Śląski – historyczny układ ruralistyczny;
9. Mieroszów – układ urbanistyczny, w tym obszar wpisany do rejestru zabytków pod numerem 624 decyzją z dnia 01.09.1959 r.

Obszary ochrony archeologicznej:

1. Rybnica Leśna:
 - a) obszar obserwacji archeologicznej dla nowożytnego siedliska wsi o genezie średniowiecznej,
 - b) obszar obserwacji archeologicznej dla nowożytnego siedliska wsi o genezie średniowiecznej– obszar ochrony archeologicznej założenia obronnego zamku Radosno (administracyjnie położony w obrębie Sokołowsko);
2. Sokołowsko – obszar obserwacji archeologicznej wyznaczony dla sztolni odkrytych w 2010 r.;
3. Unisław Śląski – obszar obserwacji archeologicznej dla nowożytnego siedliska wsi o genezie średniowiecznej;
4. Mieroszów:
 - a) obszar obserwacji archeologicznej tożsamy z układem urbanistycznym wpisanym do rejestru zabytków,
 - b) obszar obserwacji archeologicznej wyznaczony dla dawnej wsi Alt Friedland (Stary Mieroszów).

Na obszarze gminy Mieroszów ochronie podlegają (na podstawie ustaleń planów miejscowych) obszary, dla których wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej: strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej, strefy „B” ochrony konserwatorskiej, strefy „K” ochrony krajobrazu kulturowego, strefy „E” ochrony ekspozycji, strefy „W” ochrony archeologicznej oraz strefy „OW” obserwacji archeologicznej dla miejscowości o średniowiecznej metryce.

Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej. Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej wyznaczona została w następujących miejscowościach:

1. Mieroszów - historyczne centrum staromiejskie z niewielką otuliną, z granicą opartą od zachodu o podnóże Góry Kościelnej, od wschodu zaś o rzekę Ścinawkę; wpisane do rejestru zabytków (numer rejestru 624 z dnia 01.09.1959 r.);
2. Rybnica Leśna - obszar kościoła filialnego p.w. św. Jadwigi wraz z otuliną, obejmującą najbliższe gospodarstwa;
3. Unisław Śląski - trzy niewielkie rozłączne obszary, tzn.:
 - a) obszar kościoła filialnego p.w. Wniebowzięcia N.M. Panny wraz z otaczającym go cmentarzem,
 - b) obszar karczmy (domu mieszkalnego nr 110) wraz z przynależną do niej działką,

c) obszar zabudowań dawnej gminy ewangelickiej, tj.: kościół (w chwili obecnej ruina), pastorówka, szkoła i teren cmentarza, oraz położona na północny zachód od tych obiektów zabudowa wsi;

4. Sokołowsko – wyznaczono dwie rozłączne strefy ochrony konserwatorskiej „A” dla najcenniejszych fragmentów układu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków (nr rejestru zabytków 679/Wł z dnia 27.01.1978 r.):

a) dla założenia dawnego zakładu leczniczego dra Brehmera we wschodniej części Sokołowska, tj. późniejsze Sanatorium „Grunwald” wraz z towarzyszącymi mu budynkami oraz parkiem,

b) dla zespołu dawnego zakładu leczniczego dra Römplera (obecnie Dolnośląski Ośrodek Opieki Międzypokoleniowej „Biały Orzeł”) wraz z towarzyszącymi mu budynkami oraz parkiem.

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej. Strefę wyznaczono w następujących miejscowościach:

1. Mioszów - znaczna część zabudowy miasta otaczająca historyczne centrum, z wyjątkiem obszaru leżącego w zasięgu strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej;

2. Golińsk - obszar folwarku;

3. Nowe Siodło - rejon ośrodka szkolno-wychowawczego;

4. Sokołowsko:

a) większość terenów osadniczych wsi wraz z przyległymi terenami otwartymi,

b) obszar przylegający od zachodu do sanatorium „Chrobry”;

5. Unisław Śląski - północno-wschodnia część wsi, z wyjątkiem obszarów leżących w zasięgu strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej.

Strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego. Strefa ta wyznaczona została dla następujących miejscowości:

1. Golińsk – zabudowany obszar tej miejscowości wraz z przyległymi terenami otwartymi;

2. Kowalowa – zabudowany obszar tej miejscowości wraz z przyległymi terenami otwartymi, doliną Ścinawki oraz doliną Sokołowca;

3. Łączna – zabudowany obszar tej miejscowości wraz z przyległymi terenami otwartymi oraz obszar przeznaczony dla obiektów hotelarskich, położony na północny zachód od centrum miejscowości;

4. Mioszów – dwie rozłączne strefy dla w większości zabudowanej części miasta:

a) północnej, leżącej poza zasięgiem strefy „B” ochrony konserwatorskiej, łączącej się z obszarem strefy „K” ochrony krajobrazu na terenie Kowalowej,

b) zachodniej;

5. Nowe Siodło – zabudowany obszar tej miejscowości wraz z przyległymi terenami otwartymi leżący poza zasięgiem strefy „B” ochrony konserwatorskiej;

6. Różana – zabudowany obszar tej miejscowości wraz z przyległymi terenami otwartymi,

7. Rybnica Leśna – dwie rozłączne strefy, tzn.:

a) zabudowany obszar miejscowości Rybnica Leśna wraz z przyległymi terenami otwartymi,

b) zabudowany obszar miejscowości Kamionka wraz z przyległymi terenami otwartymi;

8. Sokołowsko – zabudowany obszar tej miejscowości wraz z przyległymi terenami otwartymi;

9. Unisław Śląski – zabudowane obszary tej miejscowości wraz z przyległymi terenami otwartymi, leżące poza zasięgiem stref „A” i „B” ochrony konserwatorskiej.

Strefa „E” ochrony ekspozycji. Strefa wyznaczona została dla miejscowości Mioszów w celu ochrony widoku ze wzgórza 532,75 - położonego około 600 m na południe od stacji kolejowej Mioszów - na historyczną część miasta, znajdującą się w zasięgu stref „A” i „B” ochrony konserwatorskiej.

Strefa „W” – ochrony archeologicznej. Strefę „W” wyznaczono dla stanowiska archeologicznego oznaczonego symbolem 1/1, obejmującego - wpisany do rejestru zabytków - zamek Radosno.

Strefa „OW” – obserwacji archeologicznej dla miejscowości o średniowiecznej metryce. Wyznaczono ją dla miejscowości:

1. Mioszów - dwa rozłączne obszary, tzn.:

a) obszar w zasięgu strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej,

- b) obszar dawnej wsi Stary Mieroszów;
2. Golińsk - obszar leżący w zasięgu strefy „B” ochrony konserwatorskiej;
3. Rybnica Leśna - obszar leżący w zasięgu strefy „B” ochrony konserwatorskiej;
4. Unisław Śląski - obszary w zasięgu stref „A” i „B” ochrony konserwatorskiej.

5.1.2 Studium środowiska kulturowego miasta i gminy Mieroszów, pow. wałbrzyski, woj. dolnośląskie

Studium środowiska kulturowego miasta i gminy Mieroszów, pow. wałbrzyski, woj. dolnośląskie powstało w 1999 r. Celem jego opracowania było określenie zasad i metod obowiązujących przy opracowaniu studium i planu zagospodarowania przestrzennego gminy w zakresie zabytków. Zamieszczono w nim m.in. podstawy prawne opracowania oraz definicje stref ochrony konserwatorskiej. Zawarto również dzieje historyczne dla wszystkich miejscowości gminy, wykaz zabytków architektury, budownictwa i stanowisk archeologicznych. Zamieszczono ponadto ikonografie miasta Mieroszowa oraz fotografie cenniejszych budowli z terenu gminy.

Od sporządzenia ostatniego Studium minęło 25 lat. Zasadne jest wykonanie jego aktualizacji.

5.1.3 Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Mieroszów na lata 2015-2025

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Mieroszów został podjęty Uchwałą Nr XXVI/122/16 r. Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 28 lipca 2016 r.

Obszar rewitalizacji w gminie Mieroszów został zidentyfikowany w 22 miejscach, które cechują się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk. Wśród obszarów o szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk znajduje się przede wszystkim miasto Mieroszów – strefa śródmiejska oraz ulice prowadzące w kierunku centrum tj.: Wojska Polskiego, Wiejska czy Sportowa. Łącznie na 15 ulicach zdiagnozowano występowanie negatywnych zjawisk w min. 3 obszarach problemowych sfery społecznej współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w czterech pozostałych sferach. Poza terenem miejskim, szczególna koncentracja negatywnych zjawisk we wszystkich analizowanych sferach została zdiagnozowana również w: Golińsku, Kowalowej, Łącznej, Unisławiu Śląskim oraz Sokołowsku.

Z uwagi na szczególną koncentrację negatywnych zjawisk oraz istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gminy procesem rewitalizacji objęto dwa podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic tzn.:

1. Mieroszów: Strefa Śródmiejska.
2. Sokołowsko: ul. Główna i ul. Unisławska.

Cele rewitalizacji i kierunki działań dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego:

Cel 2: Poprawa ładu przestrzennego na obszarze rewitalizacji oraz dostosowanie infrastruktury do współczesnych wyzwań cywilizacyjnych. Kierunki działań:

Modernizacja przestrzeni publicznej obszaru rewitalizacji oraz poprawa jej funkcjonalności:

- Kompleksowa modernizacja budynków mieszkalnych, wraz z poprawą stanu podwórek i małej architektury.
- Kompleksowa modernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z poprawą estetyki infrastruktury.
- Zagospodarowanie skwerów i terenów zielonych oraz nadanie im funkcji rekreacyjnej.
- Poprawa stanu czystości obszaru rewitalizacji poprzez rozbudowę infrastruktury i edukację.
- Dostosowanie przestrzeni publicznej obszaru rewitalizacji do potrzeb niepełnosprawnych, seniorów i dzieci.

5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mieroszów

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i

zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z powyższym MPZP jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Aktualnie na terenie gminy Mieroszów obowiązuje dwadzieścia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych w latach 1998-2025, obejmujących 100% terenu gminy Mieroszów. W tabeli poniżej wymieniono te, w których uwzględnione zostały zasady ochrony dziedzictwa kulturowego.

Tabela 1. Wykaz aktualnych Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mieroszów, w których uwzględniono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego¹.

MPZP terenu górniczego „Rybnica Leśna I” położonego w gminie Mieroszów (obręb wsi Rybnica Leśna, Unisław Śląski, Sokółsko). Uchwała Nr XIX/124/2000 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 24 lutego 2000 r.
11. Zapewnienie ochrony wymagają obiekty zabytkowe usytuowane wewnątrz granicy terenu górniczego tj. ruiny zamku Radosna oraz położony w pobliżu tej granicy, Kościół w Rybnicy Leśnej.
Zmiana planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Mieroszów zatwierdzonego uchwałą Nr LVI/262/94 Rady Miejskiej w Mieroszowie Uchwała Nr XXI/136/2000 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 27 kwietnia 2000 r.
W zakresie ochrony zabytków archeologicznych obowiązują następujące ustalenia: 1) wszelkie odkryte w trakcie prac ziemnych przedmioty zabytkowe oraz obiekty nieruchome i nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej w myśl przepisów szczególnych, 2) w przypadku wystąpienia przedmiotów zabytkowych i obiektów archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych należy podjąć ratownicze badania wykopaliskowe na zasadach i warunkach określonych w przepisach szczególnych.
MPZP miejscowości Sokółsko Uchwała Nr XIII/82/03 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 4 września 2003 r.
1. W strefie „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej, w granicach określonych na rysunku planu, obowiązują następujące wymogi: 1) obowiązuje pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad działalnością inwestycyjną 2) pisemnego zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymagają wszelkie planowane w granicach strefy zmiany podziałów nieruchomości, zmiany przeznaczenia obiektów oraz projektowane przebudowy, rozbudowy i remonty budynków oraz realizacja zabudowy uzupełniającej w formie nowych obiektów kubaturowych 3) obowiązuje wymóg uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na podjęcie w granicach strefy wszelkich prac ziemnych, które stosownie do uwarunkowań lokalnych, uzależnione jest od przeprowadzenia wyprzedzających lub towarzyszących inwestycji badań archeologicznych 4) przy wszelkich działaniach inwestycyjnych w granicach strefy obowiązują następujące wymogi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów: a) należy zachować historyczny układ przestrzenny miejscowości tj.: rozplanowanie dróg, ulic i placów, przebieg linii zabudowy oraz sposób parcelacji działek, zabytkowe historyczne wnętrza urbanistyczne z ich kompozycją oraz zabytkowe układy zieleni, b) należy zachować zabytkowe elementy układu przestrzennego: posadzki (nawierzchnie, użytkowanie gruntów), ściany (zabudowę, zielen) oraz dążyć, przy podejmowanych działaniach inwestycyjnych, do usunięcia elementów zniekształcających założenia historyczne i odtworzenia elementów zniszczonych w oparciu o warunki określone każdorazowo przez Państwową Służbę Ochrony Zabytków, c) należy, dostosować współczesne funkcje budynków zabytkowych do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych budynków przez nawiązanie w miarę możliwości do programu historycznego oraz eliminację przeznaczenia uciążliwego; d) obiekty dysharmonijne, w przypadku ich przebudowy, należy dostosować do zabytkowego otoczenia na zasadach każdorazowo określanych przez Państwową Służbę Ochrony Zabytków, e) nową zabudowę należy dostosować do historycznej kompozycji przestrzennej i zabytkowej zabudowy terenów sąsiednich w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów, materiałów wykończeniowych i kolorystyki. f) dla nowej zabudowy dopuszczalne są co najwyżej dwie kondygnacje ewentualnie z użytkowym poddaszem, dachy o symetrycznych stromych połaciach połączonych wspólną kalenicą, pokrycie dachówką ceramiczną, o ile przepisy szczegółowe nie stanowią inaczej, g) w budynkach zabytkowych, w przypadku remontu należy zachować bryłę, kształt dachu wielkości otworów okiennych i drzwiowych, tradycyjne podziały stolarki oraz utrzymać wystrój elewacji, 2. W granicach strefy „B” ochrony konserwatorskiej obowiązują następujące wymogi: 1) obowiązuje wymóg konsultowania i uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich zamierzeń inwestycyjnych oraz planowanych zmian podziałów nieruchomości oraz zmian przeznaczenia obiektów i terenów 2) przy wszelkich działaniach inwestycyjnych w granicach strefy obowiązują następujące wymogi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów: a) należy prowadzić działalność inwestycyjną, uwzględniając istniejące już związki przestrzenne obszaru utrzymując i nawiązując do zachowanych elementów historycznego rozplanowania w tym: układu dróg, przebiegu linii zabudowy, podziału i sposobu zagospodarowania działek siedliskowych, układów komponowanej zieleni,

¹ <https://mieroszow.e-mapa.net/>

- b) należy, dostosować współczesne funkcje budynków zabytkowych do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych budynków przez nawiązanie w miarę możliwości do programu historycznego oraz eliminację przeznaczenia uciążliwego;
- c) należy dostosować nową zabudowę do historycznej kompozycji przestrzennej i do zabytkowego otoczenia w zakresie usytuowania, skali, sposobu kształtowania bryły i elewacji oraz materiałów wykończeniowych i kolorystyki,
- d) dla nowej zabudowy dopuszczalne są co najwyżej dwie kondygnacje, ewentualnie z użytkowym poddaszem, dachy o stromych i symetrycznych połaciach, połączonych wspólną kalenicą, pokrycie dachu dachówką ceramiczną,
- e) w budynkach zabytkowych, w przypadku remontu należy zachować bryłę, kształt dachu wielkości otworów okiennych i drzwiowych, tradycyjne podziały stolarki oraz utrzymać wystrój elewacji,
3. W granicach strefy „K” ochrony krajobrazu kulturowego obowiązują następujące wymogi:
- 1) obowiązuje procedura uzyskiwania opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków odnośnie wszelkich zamierzeń inwestycyjnych,
 - 2) przy wszelkich działaniach inwestycyjnych należy zachować historyczny układ formy i sposoby użytkowania terenów w postaci zachowanych elementów przestrzennych takich jak: drogi między, aleje, szpalery, ciekły wodne itp.,
 - 3) obowiązuje wymóg harmonijnego wpisania się skalą i usytuowaniem nowej zabudowy w zabytkowe otoczenie i w sylwetę miejscowości;
4. W granicach strefy ochrony zabytkowych układów zieleni (parków) obowiązują następujące wymogi:
- 1) należy uzgadniać wszelkie zamierzenia inwestycyjne z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków
 - 2) należy każdorazowo uzyskać zezwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na podjęcie wszelkich prac ziemnych w granicach strefy.,
 - 3) wszelkie prace porządkowe i renowacyjne w granicach strefy należy prowadzić w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
 - 4) należy zachować teren zabytkowych układów zieleni w granicach historycznych,
 - 5) należy zachować i utrwalać dawne przeznaczenie zabytkowych układów zieleni i ich części,
 - 6) obowiązuje zakaz wtórnego dzielenia obszarów zabytkowych układów zieleni (parki wydzielone na rysunku planu liniami rozgraniczającymi) na działki użytkowe, a w miarę możliwości należy zachować własności w całości lub dążyć do scalania gruntów,
 - 7) przy realizacji prac melioracyjnych w granicach strefy należy dążyć do odtworzenia dawnego systemu wodnego
 - 8) przebieg, układ i kompozycję zabytkowych alej i szpalerów drzew w granicach strefy należy zachować i konserwować
5. Dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków architektury i budownictwa w granicach planu obowiązują następujące wymogi:
- 1) uzyskania pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla wszelkich prac remontowych, zmiany własności, zmiany funkcji i przeznaczenia obiektów zabytkowych określonych w pkt.2),
 - 2) rejestr zabytków architektury i budownictwa miejscowości Sokołowsko w granicach planu (lista zawarta w Planie).
6. Ustala się prawną ochronę budynków wpisanych do wykazu zabytków architektury i budownictwa w granicach opracowania planu.
- 1) Dla zabytków wpisanych do wykazu, określonych w punkcie 2, obowiązuje wymóg uzyskania pisemnej opinii Konserwatora Zabytków dla wszelkich planowanych prac remontowych, zmian własności, zmian funkcji i przeznaczenia budynku zabytkowego lub jego części.
 - 2) wykaz zabytków architektury i budownictwa miejscowości Sokołowsko w granicach planu (lista zawarta w Planie).

MPZP miasta i gminy Mieroszów

Uchwała Nr XVI/100/03 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 17 października 2003 r.

§ 4.

1. Na obszarze objętym planem obowiązują następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

1) strefa "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca:

- a) w Mieroszowie - historyczne centrum staromiejskie z niewielką otuliną, z granicą opartą od zachodu o podnóże Góry Kościelnej, od wschodu zaś rzekę Ścinawkę; wpisane do rejestru zabytków (numer rejestru 624 z dnia 01.09.1959 r.),
- b) w Rybnicy Leśnej - obszar kościoła parafialnego wraz z otuliną, obejmującą najbliższe gospodarstwa,
- c) w Unisławiu Śląskim - trzy niewielkie rozłączne obszary, tzn.:
 - obszar kościoła filialnego p.w. Wniebowzięcia N.M.Panny wraz z otaczającym go cmentarzem,
 - obszar karczmy (domu mieszkalnego nr 110) wraz z przynależną do niej działką,
 - obszar zabudowań dawnej gminy ewangelickiej, tj. kościół (w chwili obecnej ruina), pastórówka, szkoła i teren cmentarza, oraz położona na północny zachód od tych obiektów zabudowa wsi;

2) strefa "B" ochrony konserwatorskiej obejmująca:

- a) w Mieroszowie - znaczną część zabudowy miasta otaczającej historyczne centrum, z wyjątkiem obszaru leżącego w zasięgu strefy "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej,
- b) w Golińsku - obszar folwarku,
- c) w Nowym Siodle - rejon ośrodka szkolno-wychowawczego,
- d) w Sokołowsku - obszar przylegający od zachodu do sanatorium "Chrobry", mający swą kontynuację na obszarze leżącym poza granicami planu,
- e) w Unisławiu Śląskim - północno-wschodnią część wsi, z wyjątkiem obszarów leżących w zasięgu stref "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej;

3) strefa "K" ochrony krajobrazu obejmująca:

- a) w Mieroszowie - zabudowaną, północną część tej miejscowości - leżącą poza zasięgiem stref ochrony konserwatorskiej "A" i "B" - łączącą się z obszarem strefy "K" ochrony krajobrazu na terenie Kowalowej,
- b) w Golińsku - dwa rozłączne obszary, w zasięgu których znajduje się większość budynków wzniesionych przed 1945 rokiem, z wyjątkiem obszaru leżącego w zasięgu strefy "B" ochrony konserwatorskiej,
- c) w Kowalowej - trzy rozłączne obszary, w tym jeden łączący się z obszarem strefy "K" ochrony krajobrazu na terenie Mieroszowa,
- d) w Łącznej - zabudowany obszar tej miejscowości,
- e) w Nowym Siodle - zabudowany obszar tej miejscowości leżący poza zasięgiem strefy "B" ochrony konserwatorskiej,
- f) w Różanej - zabudowany obszar tej miejscowości,
- g) w Sokołowsku - niezalesione obszary przylegające do zabudowanej części miejscowości, mające swą kontynuację na obszarze leżącym poza granicami planu,
- h) w Unisławiu Śląskim - część zabudowanego obszaru miejscowości, leżącego poza zasięgiem stref "A" i "B" ochrony konserwatorskiej;

4) strefa "E" ochrony ekspozycji, obejmująca widok ze wzgórza 532,75 - położonego około 600 m na południe od stacji kolejowej Mieroszów - na historyczną część miasta, znajdującą się w zasięgu stref "A" i "B" ochrony konserwatorskiej;

5) strefa "W" ochrony archeologicznej, której granice pokrywają się z granicami stanowiska archeologicznego nr 1/1 w Sokołowsku, obejmującego - wpisany do rejestru zabytków - zamek Radosno;

6) strefa "OW" obserwacji archeologicznej obejmująca:

- a) w Mieroszowie - dwa rozłączne obszary, tzn. - obszar w zasięgu strefy "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej, - obszar dawnej wsi Stary Mieroszów,
- b) w Golińsku - obszar leżący w zasięgu strefy "B" ochrony konserwatorskiej,
- c) w Rybnicy Leśnej obszar leżący w zasięgu strefy "B" ochrony konserwatorskiej,
- d) w Unisławiu Śląskim - obszar w zasięgu stref "A" i "B" ochrony konserwatorskiej.

2. W zasięgu strefy "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej należy:

- 1) zachować historyczny układ przestrzenny, tzn.: rozplanowanie historycznych dróg, przebieg historycznych linii zabudowy i historycznych kompozycji zieleni;
- 2) poddać konserwacji lub rewaloryzacji istniejące elementy historycznego układu przestrzennego o walorach zabytkowych, w tym nawierzchnie dróg i placów, ogrodzenia, balustrady, mostki, obiekty małej architektury;
- 3) eliminować obiekty i ich elementy, które zniekształcają założenie historyczne, m.in. komórki i garaże, a także usuwać inne szpecące obiekty;
- 4) przy projektowaniu i realizacji nowej zabudowy stosować - w formie zewnętrznej - rozwiązania imitujące zabytkowe budynki usytuowane w pobliżu; dotyczy to w szczególności wysokości budynków; lokalizacja tych budynków powinna być realizowana zgodnie z historycznymi zasadami, właściwymi dla danego układu przestrzennego;
- 5) dachy nowych budynków powinny być symetryczne, o stromiznie i kształcie - jednakowych w granicach nieruchomości - nawiązujących do dachów zabytkowych obiektów w sąsiedztwie, przy czym stromizna dachów powinna mieścić się w przedziale 30o - 50o ; dopuszcza się pokrycie rzutu każdego z budynków w inny sposób, maksymalnie do 20% jego powierzchni, jeżeli nie będzie to kolidowało z charakterem historycznego otoczenia;
- 6) stosowane na zewnątrz budynków materiały i ich kolory winny nawiązywać do historycznych rozwiązań; dotyczy to także ogrodzeń, elementów małej architektury, nawierzchni ulic, chodników i placów itp.;
- 7) należy uzgadniać z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszystkie zmiany zagospodarowania i sposobu użytkowania, remonty, roboty ziemne o charakterze budowlanym, oraz dokonywanie nowych podziałów geodezyjnych.

3. W zasięgu strefy "B" ochrony konserwatorskiej należy:
- 1) zachować zasadnicze elementy historycznego rozplanowania, w tym przede wszystkim linie zabudowy;
 - 2) adaptować - do nowych potrzeb - zachowane obiekty o walorach zabytkowych;
 - 3) forma zewnętrzna nowej zabudowy powinna nawiązywać do architektury budynków w sąsiedztwie, które zostały wzniesione przed 1945 rokiem;
 - 4) wysokość nowej zabudowy powinna nawiązywać do wysokości budynków w sąsiedztwie i nie może jej przekraczać; jednocześnie obowiązuje ograniczenie maksymalnej wysokości budynków:
 - a) na terenie miasta: trzy kondygnacje nadziemne i czwarta na poddaszu,
 - b) na pozostałym terenie gminy: dwie kondygnacje nadziemne i trzecia na poddaszu;
 - 5) należy uzgadniać z wojewódzkim konserwatorem zabytków realizację nowych budynków, a także zmiany przebiegu oraz nawierzchni ulic i dróg.
4. W zasięgu strefy "K" ochrony krajobrazu:
- 1) skala - w tym wysokość - nowej zabudowy nie może być konkurencyjna w stosunku do historycznej zabudowy w danej miejscowości;
 - 2) forma nowej zabudowy winna nawiązywać do lokalnej tradycji.
5. W zasięgu strefy "E" ochrony ekspozycji należy tak kształtować nową zabudowę, aby zachować dotychczasowe dominanty przestrzenne i sylwetę miasta.
6. W zasięgu strefy "W" ochrony archeologicznej obowiązują zasady postępowania określone w przepisach o ochronie dóbr kultury, na obszarze obiektów wpisanych do rejestru zabytków.
7. W zasięgu strefy "OW" obserwacji archeologicznej wszelkie prace ziemne o charakterze budowlanym winny być prowadzone za zgodą wojewódzkiego konserwatora zabytków i na warunkach określonych przez ten organ.
- § 5.
Na obszarze objętym planem znajdują się następujące obiekty wpisane do rejestru zabytków. Ich lokalizacja na rysunku planu została określona numerem punktu (lista zawarta w Planie).
- § 6.
Na obszarze objętym planem znajdują się następujące obiekty zabytkowe zamieszczone w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków (lista zawarta w Planie).
- § 7.
Na obszarze objętym planem znajdują się następujące stanowiska archeologiczne. Na 11 rysunkach planu oznaczono tylko te, dla których została określona lokalizacja, podając przy oznaczeniu graficznym numer stanowiska (lista zawarta w Planie).
- § 8.
1. W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków - wymienionych w § 5 - obowiązują przepisy szczególne dotyczące ochrony dóbr kultury.
2. W odniesieniu do obiektów zabytkowych zamieszczonych w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków - wymienionych w § 6 - zmiana funkcji oraz wszelkie prace budowlane wymagają uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
3. W odniesieniu do stanowisk archeologicznych - wymienionych w § 7 - podjęcie prac ziemnych o charakterze budowlanym, wymaga uzyskania zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. W razie natrafienia, w trakcie prac ziemnych, na obiekty archeologiczne (w granicach całego obszaru planu), należy przerwać prace, teren zabezpieczyć i niezwłocznie powiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków, a następnie przystąpić do archeologicznych badań ratowniczych.

MPZP wybranych obszarów w miejscowości Sokółowsko w gminie Mieroszów
Uchwała Nr XIX/73/07 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 28 grudnia 2008 r.

- § 5
1. Na obszarze objętym planem obowiązują ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej i krajobrazu kulturowego wymienione w ust. 2-5.

2. W strefach konserwatorskich znajdują się następujące tereny lub ich części:
- 1) w strefie „A” ochrony konserwatorskiej znajdują się tereny oznaczone symbolami: „1URo i „2UPo;
 - 2) w strefie „B” ochrony konserwatorskiej znajduje się teren oznaczony symbolem „1MLo;
 - 3) w strefie „K” ochrony konserwatorskiej znajdują się tereny oznaczone symbolami: a) „1Mu – 4Muo, „1MPo, „2URo, „1UPo, „1Ro, „1RDDo i „1RDLo – w całości, b) „1R,URo – w części.
3. W strefie „A” ochrony konserwatorskiej:
- 1) na terenie oznaczonym symbolem „2UPo ustala się:
 - a) maksymalną wysokość budynku 3 kondygnacje,
 - b) symetryczny dwuspadowy dach, o nachyleniu równym 45o (z tolerancją $\pm 2o$), pokryty ceramiczną dachówką,
 - c) elewację nietynkowaną, dzieloną ozdobnymi pilastrami, zwieńczonymi gzymsem kostkowym, d) otwory okienne zamknięte półkoliście,
 - e) ozdobienie fasady półkolistym portalem uskokowym;
 - 2) na terenie oznaczonym symbolem „1URo ustala się:
 - a) maksymalną wysokość budynku 3 kondygnacje,
 - b) dach w głównych połaciach dwuspadowy, symetrycznie zbiegający się w kalenicy, o nachyleniu równym 45o (z tolerancją $\pm 2o$); dopuszcza się pokrycie do 20% rzutu budynku w inny sposób (np. mansardy); pokrycie dachów ceramiczną dachówką lub łupkiem,
 - c) elewację w postaci imitacji tzw. „muru pruskiego”,
 - d) ogrodzenie metalowe – kute.
4. W zasięgu strefy „B” ochrony konserwatorskiej na terenie oznaczonym symbolem „1MLo ustala się:
- 1) maksymalną wysokość budynku 3 kondygnacje;
 - 2) dach w głównych połaciach dwuspadowy, symetrycznie zbiegający się w kalenicy, o nachyleniu równym 45o (z tolerancją $\pm 2o$); dopuszcza się pokrycie do 20% rzutu budynku w inny sposób (np. mansardy); pokrycie dachów ceramiczną dachówką lub łupkiem;
 - 3) boniowanie elewacji lub imitację tzw. „muru pruskiego”.
5. W zasięgu strefy „K” ochrony konserwatorskiej:
- 1) na terenie oznaczonym symbolem „1UPo ustala się obowiązek nawiązania do budynku usytuowanego na działce nr 73/9, poprzez zastosowanie:
 - a) dachu mansardowego z lukarnami, pokrytego łupkiem,
 - b) elewacji flankowanej płytkami ryzalitami, akcentowanymi boniowanymi lizenami;
 - 2) poza wymaganiami, o których mowa pkt 1, ustala się:
 - a) maksymalną wysokość budynku – 4 kondygnacje,
 - b) ogrodzenie metalowe – kute;
 - 3) na terenach, na których dopuszcza się zabudowę, niewymienionych w pkt 1, ustala się:
 - a) maksymalne wysokości budynków:
 - 3 kondygnacje – na terenie oznaczonym symbolem „2URo,
 - 2 kondygnacje – na terenach oznaczonych symbolami: „1Muo-„4Muo, „1MPo i „1Ro,
 - 1 kondygnację – na terenie oznaczonym symbolem „1R,URo;
 - b) dachy dwuspadowe, o symetrycznym nachyleniu głównych połaci, z dopuszczalnymi naczółkami lub mansardowe.

**MPZP terenu górniczego „Rybnica Leśna I” oraz obszarów funkcjonalnie z nim związanych
Uchwała Nr XLIII/194/09 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 9 listopada 2009 r.**

- § 6. 1. Na obszarze planu miejscowego obowiązują ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków wymienione w następnych ustępach.
2. Obiektem wpisanym do rejestru zabytków są ruiny zamku Radosno – nr rejestru 674, z dnia 30 marca 1960 r., dla którego obowiązują szczególne przepisy dotyczące jego ochrony.
3. Stanowisko archeologiczne – zamek Radosno (XIII-XIV w., nr 1/1, obszar AZP 88-21) obejmuje się archeologiczną strefą ochrony konserwatorskiej, w której przedmiotem ochrony są relikty zamku i jego otoczenie.

4. W trakcie przeprowadzania prac ziemnych, w razie natrafienia na znaleziska archeologiczne bądź paleontologiczne, należy przerwać roboty, teren zabezpieczyć i niezwłocznie powiadomić burmistrza, regionalnego konserwatora przyrody, wojewódzkiego konserwatora zabytków, a w granicach terenów górniczych także dyrektora okręgowego urzędu górniczego, a następnie przystąpić do archeologicznych badań ratowniczych.

MPZP dla terenu przy ul. Strzelców w Mioszowie
Uchwała Nr LIV/246/18 Rady Miejskiej Mioszowa z dnia 26 kwietnia 2018 r.

Rozdział 3. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych

§ 5. 1. Zachowuje się strefę „B” ochrony konserwatorskiej ustanowioną w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego przywołanym w Dziale III.

2. Ze względu na położenie obszaru planu miejscowego w strefie „B” ochrony konserwatorskiej wprowadza się następujące ustalenia:

- 1) przebieg wschodniej elewacji zabudowy ma w przybliżeniu być równoległy do ulicy Strzelców na odcinku od budynku nr 1 do budynku nr 3, przez co rozumie się, że może odbiegać od równoległości do osi tego odcinka o nie więcej niż 10o;
- 2) przebieg południowej elewacji zabudowy ma w przybliżeniu być równoległy do ulicy Wojska Polskiego na odcinku obejmującym działkę geodezyjną nr 246, przez co rozumie się, że może odbiegać od równoległości do przebiegu południowej granicy tej działki o nie więcej niż 10o;
- 3) zabudowa nie może przekraczać 3 kondygnacji nadziemnych.

3. Wszystkie przedmioty, co do których istnieje przypuszczenie, iż są zabytkami, pozyskane w trakcie prac ziemnych lub odkryte jako przypadkowe znaleziska, podlegają ochronie prawnej na podstawie przepisów odrębnych.

4. Postępowanie z przedmiotami lub obiektami o cechach zabytkowych, odkrytymi w trakcie prowadzenia robót budowlanych, prac ziemnych lub odkrytych przypadkowo należy prowadzić z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

MPZP dla obszaru w rejonie skrzyżowania dróg w Rybnicy Leśnej w gminie Mioszów
Uchwała Nr III/16/18 Rady Miejskiej Mioszowa z dnia 20 grudnia 2018 r.

Rozdział 3. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych

§ 7. 1. Cały obszar planu miejscowego znajduje się w zasięgu strefy „K” ochrony krajobrazu kulturowego.

2. Obszar planu miejscowego obejmuje się strefami konserwatorskimi:

- 1) „U” ochrony historycznego układu ruralistycznego wsi Rybnica Leśna;
- 2) „OW” ochrony zabytków archeologicznych, stanowiącego obszar obserwacji archeologicznej dla nowożytnego siedliska wsi o genezie średniowiecznej.

3. Regulacje, wynikające z położenia obszaru planu miejscowego w strefach, o których mowa w ust. 1 i ust. 2 pkt 1 zamieszczono w następnym paragrafie. Dodatkowo na elewacjach zabudowy:

- 1) zakazuje się stosowania okładzin z tworzyw sztucznych;
- 2) nakazuje się pokrywanie ich co najwyżej w 80% tynkiem, cegłą klinkierową lub drewnem.

4. W obrębie strefy, o której mowa w ust. 2 pkt 2, realizacja inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymaga przeprowadzenia badań archeologicznych zgodnie z przepisami odrębnymi.

5. Wszystkie przedmioty, co do których istnieje przypuszczenie, iż są zabytkami, pozyskane w trakcie prac ziemnych lub odkryte jako przypadkowe znaleziska, podlegają ochronie prawnej na podstawie przepisów odrębnych.

6. Postępowanie z przedmiotami lub obiektami o cechach zabytkowych, odkrytymi w trakcie prowadzenia robót budowlanych, prac ziemnych lub odkrytych przypadkowo należy prowadzić z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

MPZP dla obszaru zlokalizowanego w Nowym Siodle w gminie Mioszów.
Uchwała Nr III/18/18 Rady Miejskiej Mioszowa z dnia 20 grudnia 2018 r.

§ 10. 1. Ustala się zasady ochrony środowiska kulturowego:

2. Dla strefy "B" ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- 1) strefa "B" ochrony konserwatorskiej, obejmuje rejon ośrodka szkolno-wychowawczego w Nowym Siodle;
- 2) pierwszeństwo działań odtworzeniowych i rewitalizacyjnych;
- 3) należy preferować te inwestycje, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu;
- 4) należy zachować historyczny układ przestrzenny (tj. przebieg linii zabudowy, kompozycję układu przestrzennego, kompozycję historycznej zieleni,);

- 5) należy konserwować zachowane elementy układu przestrzennego, poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu;
- 6) utrzymać i odtwarzać zabudowę w granicach historycznych działek;
3. Dla strefy "K" ochrony krajobrazu obserwacji archeologicznej, tożsamej z obszarem historycznego układu ruralistycznego- ujętym w wykazie zabytków nieruchomych wraz z zabudową, oznaczonej na rysunku planu obowiązują:
- 1) zagospodarowanie terenu oraz obiekty budowlane powinny być starannie i harmonijnie wkomponowane w krajobraz i kształtowane w nawiązaniu do lokalnej, historycznej tradycji architektonicznej w zakresie usytuowania, wysokości, skali, bryły, gabarytów, geometrii dachów, materiału elewacyjnego, w tym pokrycia dachu i kolorystyki;
- 2) stosowanie materiałów:
- a) pokrycia dachu w kolorze matowym ceglastym lub szarym,
- b) elewacje tynkowane w stonowanej gamie kolorystycznej: odcienie bieli, rozbielone beże, jasne szarości, kolory piaskowe, ugry, z dopuszczeniem ceramicznych materiałów elewacyjnych;
- 3) wysokości i gabaryty obiektów nie mogą przewyższać skalą historycznych budynków historycznego sanatorium w otoczeniu;
- 4) ewentualne napowierzchniowe elementy infrastruktury winny być projektowane w sposób uwzględniający zachowanie wartości walorów krajobrazowych i ochronę historycznego krajobrazu kulturowego - wyklucza się możliwość stosowania, konstrukcji wieżowych i dominant przestrzennych stanowiących konkurencję wobec walorów widokowych panoramy wsi i obiektów zabytkowych sanatoryjnych;
- 5) formy inwestowania należy w maksymalnym stopniu ukierunkować na ich harmonijne wpisanie w otaczający krajobraz;
- 6) należy utrzymać krajobraz przyrodniczy, zachować istniejącą zielen.
4. Ustala się ochronę obszarów zieleni historycznej oznaczonych na rysunku planu, zgodnie z przepisami odrębnymi - ochronie podlega park sanatoryjny dla którego:
- 1) obowiązują działania odtworzeniowe i rewaloryzacyjne oraz priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich;
- 2) należy zachować i konserwować elementy historycznych układów przestrzennych, w tym historyczne ogrodzenia, zielen;
- 3) nowe inwestycje dopuszczalne są wyłącznie jako uzupełnienie już istniejącej formy zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia historycznych relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem założenia;
- 4) wszelkie zamierzenia i działania inwestycyjne planowane na terenie parku należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony zabytków;
- 5) ustala się ochronę zabytkowych układów zieleni, w tym szpalerów drzew, alei, pojedynczych drzew pomnikowych oznaczonych na rysunku planu dla których obowiązuje- właściwa pielęgnacja zieleni; w przypadku szpalerów i alei usuwanie chorych i uzupełnienie układu nasadzeniami właściwych gatunków drzew.
5. Ustala się ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do wykazu zabytków oraz budynki posiadające cechy zabytkowe, zgodnie z rysunkiem planu:
- 1) na obszarze objętym planem znajdują się następujące obiekty zabytkowe zamieszczone w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków:
- a) Zakład Lecznicy nr 73 (mur.), obecnie Ośrodek Szkolno-Wychowawczy (4 ćw. XIX w.), Nowe Siodło 73,
- b) park sanatoryjny (3 ćw. XIX w.), Nowe Siodło 73;
- 2) obiekty zabytkowe należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu;
- 3) zachować lub odtworzyć ich rozplanowanie, bryłę, kształt i geometrię dachu, zastosowane tradycyjne materiały budowlane oraz kolorystykę elewacji;
- 4) utrzymać, a w zniszczonych fragmentach odtworzyć, historyczny detal architektoniczny;
- 5) zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodne z historycznym wizerunkiem obiektu;
- 6) utrzymać - lub odtworzyć - oryginalną stolarkę okien i drzwi;
- 7) do wszelkich zamierzeń i działań (w tym zmiany funkcji, przebudowy, rozbudowy i remontów, zagospodarowania terenu) mają zastosowanie przepisy szczególne dotyczące ochrony zabytków;
- 8) zakazuje się stosowania współczesnych okładzin na elewacjach obiektów zabytkowych, wykonywania dociepleń zewnętrznych elewacji, montowania elementów technicznych na elewacjach podlegających ekspozycji; zabytkowego zespołu sanatoryjny, ob. Ośrodka Szkolno Wychowawczego.
6. Informuje się, że na podstawie przepisów odrębnych, obowiązuje stosowne postępowanie w stosunku do przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, spoczywającym na każdym, kto w trakcie prowadzenia robót budowlanych i ziemnych go odkrył.

7. Wszelkie działania w historycznym układzie ruralistycznym wsi, wpisanym do ewidencji zabytków należy podporządkować wymogom konserwatorskim, zgodnie z przepisami odrębnymi oraz podlegają rewaloryzacji, z zachowaniem priorytetu prac konserwatorskich i restauratorskich w stosunku do współczesnej działalności inwestycyjnej związanej z przebudową i rozbudową istniejącej jak i realizacją nowej zabudowy oraz związanej ze zmianą zagospodarowania i urządzania terenu.

8. Zasób, wykaz wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków podlega sukcesywnemu rozpoznaniu i może być aktualizowany.

MPZP dla obszaru zlokalizowanego w Unisławiu Śląskim w gminie Mieroszów.

Uchwała Nr IX/64/2019 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 27 czerwca 2019 r.

§ 10. Ustala się zasady ochrony środowiska kulturowego:

1) Dla strefy "K" ochrony krajobrazu, tożsamej z obszarem historycznego układu ruralistycznego- ujętym w wykazie zabytków nieruchomych wraz z zabudową, oznaczonej na rysunku planu obowiązuje:

a) zagospodarowanie terenu oraz obiekty budowlane powinny być starannie i harmonijnie wkomponowane w krajobraz i kształtowane w nawiązaniu do lokalnej, historycznej tradycji architektonicznej w zakresie usytuowania, wysokości, skali, bryły, gabarytów, geometrii dachów, materiału elewacyjnego, w tym pokrycia dachu i kolorystyki,

b) stosowanie materiałów:

- pokrycia dachu w kolorze matowym ceglastym lub szarym,

- elewacje tynkowane w stonowanej gamie kolorystycznej: odcienie bieli, rozbielone beże, jasne szarości, kolory piaskowe, ugry, z dopuszczeniem ceramicznych materiałów elewacyjnych;

c) ewentualne napowierzchniowe elementy infrastruktury winny być projektowane w sposób uwzględniający zachowanie wartości walorów krajobrazowych i ochronę historycznego krajobrazu kulturowego - wyklucza się możliwość stosowania, konstrukcji wieżowych i dominant przestrzennych stanowiących konkurencję wobec walorów widokowych panoramy wsi,

d) formy inwestowania należy w maksymalnym stopniu ukierunkować na ich harmonijne wpisanie w otaczający krajobraz;

2) informuje się, że na podstawie przepisów odrębnych, obowiązuje stosowne postępowanie w stosunku do przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, spoczywającym na każdym, kto w trakcie prowadzenia robót budowlanych i ziemnych go odkrył;

3) wszelkie działania w historycznym układzie ruralistycznym wsi, wpisanym do ewidencji zabytków należy podporządkować wymogom konserwatorskim, zgodnie z przepisami odrębnymi oraz podlegają rewaloryzacji, z zachowaniem priorytetu prac konserwatorskich i restauratorskich w stosunku do współczesnej działalności inwestycyjnej związanej z przebudową i rozbudową istniejącej jak i realizacją nowej zabudowy oraz związanej ze zmianą zagospodarowania i urządzania terenu;

4) zasób, wykaz wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków podlega sukcesywnemu rozpoznaniu i może być aktualizowany.

MPZP dla wybranych obszarów w południowej części Mieroszowa.

Uchwała Nr XI/77/2019 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 29 sierpnia 2019 r.

Rozdział 3 Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych

§ 4. 1. Na fragmencie terenu „6.RR” oraz na terenach: „7.MR” i 8.Rs” ustala się strefę „OW” ochrony zabytków archeologicznych, stanowiącą obszar obserwacji archeologicznej dla nowożytnego siedliska wsi o genezie średniowiecznej.

2. W obrębie strefy, o której mowa w poprzednim ust. 1, realizacja inwestycji związanych z pracami ziemnymi wymaga przeprowadzenia badań archeologicznych zgodnie z przepisami odrębnymi.

3. Na obszarze planu miejscowego wszystkie przedmioty, co do których istnieje przypuszczenie, iż są zabytkami, pozyskane w trakcie prac ziemnych lub odkryte jako przypadkowe znaleziska, podlegają ochronie prawnej na podstawie przepisów odrębnych.

MPZP obszaru położonego przy ul. Wysokiej w Mieroszowie.

Uchwała Nr LIII/309/2022 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 28 lipca 2022 r.

4. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej przedmioty pozyskane w trakcie prac ziemnych lub odkryte przypadkowo, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkami podlegają ochronie prawnej na podstawie odrębnych przepisów.

MPZP dla wyodrębnionych obszarów zlokalizowanych w Mieroszowie oraz Nowym Siodle w gminie Mieroszów.

Uchwała Nr LVII/323/2022 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 27 października 2022 r.

§ 11. Ustala się zasady ochrony środowiska kulturowego:

1) dla strefy "K" ochrony konserwatorskiej, tożsamej z obszarem historycznego układu ruralistycznego ujętym w wykazie zabytków nieruchomych wraz z zabudową, oznaczonej na rysunku planu obowiązuje:

a) zagospodarowanie terenu oraz obiekty budowlane powinny być starannie i harmonijnie wkomponowane w krajobraz i kształtowane w nawiązaniu do lokalnej, historycznej tradycji architektonicznej w zakresie usytuowania, wysokości, skali, bryły, gabarytów, geometrii dachów, materiału elewacyjnego, w tym pokrycia dachu i kolorystyki,

- b) stosowanie materiałów: - pokrycia dachu w kolorze matowym ceglastym lub szarym, - elewacje tynkowane w stonowanej gamie kolorystycznej: odcienie bieli, rozbielone beże, jasne szarości, kolory piaskowe, ugry, z dopuszczeniem ceramicznych materiałów elewacyjnych,
- c) ewentualne napowierzchniowe elementy infrastruktury winny być projektowane w sposób uwzględniający zachowanie wartości walorów krajobrazowych i ochronę historycznego krajobrazu kulturowego - wyklucza się możliwość stosowania, konstrukcji wieżowych i dominant przestrzennych stanowiących konkurencję wobec walorów widokowych panoramy wsi,
- d) formy inwestowania należy w maksymalnym stopniu ukierunkować na ich harmonijne wpisanie w otaczający krajobraz.
- 2) informuje się, że na podstawie przepisów odrębnych, obowiązuje stosowne postępowanie w stosunku do przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, spoczywającym na każdym, kto w trakcie prowadzenia robót budowlanych i ziemnych go odkrył;
- 3) wszelkie działania w historycznym układzie ruralistycznym wsi, wpisanym do ewidencji zabytków należy podporządkować wymogom konserwatorskim, zgodnie z przepisami odrębnymi oraz podlegają rewaloryzacji, z zachowaniem priorytetu prac konserwatorskich i restauratorskich w stosunku do współczesnej działalności inwestycyjnej związanej z przebudową i rozbudową istniejącej, jak i realizacją nowej zabudowy oraz związanej ze zmianą zagospodarowania i urządzania terenu.

MPZP dla obszaru położonego w granicach działki nr 63 obręb Unisław Śląski, gm. Mieroszów.

Uchwała Nr LXIX/384/2023 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 29.05.2023 r.

Rozdział 5. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej.

§ 6. Na obszarze planu odkryte w trakcie prowadzenia prac ziemnych przedmioty, co do których istnieje przypuszczenie, iż są zabytkami, objęte są ochroną wynikającą z przepisów odrębnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

§ 7. W granicach obszaru objętego planem nie występują obiekty zaliczane do dóbr kultury współczesnej podlegające ochronie."

MPZP dla wyodrębnionych obszarów zlokalizowanych w Unisławiu Śląskim oraz Łącznej w gminie Mieroszów.

Uchwała Nr LXX/392/23 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 29 czerwca 2023 r.

§ 11. Ustala się zasady ochrony środowiska kulturowego:

1) dla strefy "K" ochrony konserwatorskiej, tożsamej z obszarem historycznego układu ruralistycznego- ujętym w wykazie zabytków nieruchomych wraz z zabudową, oznaczonej na rysunku planu obowiązują:

a) zagospodarowanie terenu oraz obiekty budowlane powinny być starannie i harmonijnie wkomponowane w krajobraz i kształtowane w nawiązaniu do lokalnej, historycznej tradycji architektonicznej w zakresie usytuowania, wysokości, skali, bryły, gabarytów, geometrii dachów, materiału elewacyjnego, w tym pokrycia dachu i kolorystyki,

b) stosowanie materiałów:

- pokrycia dachu w kolorze matowym ceglastym lub szarym,

- elewacje tynkowane w stonowanej gamie kolorystycznej: odcienie bieli, rozbielone beże, jasne szarości, kolory piaskowe, ugry, z dopuszczeniem ceramicznych materiałów elewacyjnych,

c) ewentualne napowierzchniowe elementy infrastruktury winny być projektowane w sposób uwzględniający zachowanie wartości walorów krajobrazowych i ochronę historycznego krajobrazu kulturowego - wyklucza się możliwość stosowania, konstrukcji wieżowych i dominant przestrzennych stanowiących konkurencję wobec walorów widokowych panoramy wsi,

d) formy inwestowania należy w maksymalnym stopniu ukierunkować na ich harmonijne wpisanie w otaczający krajobraz.

2) informuje się, że na podstawie przepisów odrębnych, obowiązuje stosowne postępowanie w stosunku do przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, spoczywającym na każdym, kto w trakcie prowadzenia robót budowlanych i ziemnych go odkrył;

3) wszelkie działania w historycznym układzie ruralistycznym wsi, wpisanym do ewidencji zabytków należy podporządkować wymogom konserwatorskim, zgodnie z przepisami odrębnymi oraz podlegają rewaloryzacji, z zachowaniem priorytetu prac konserwatorskich i restauratorskich w stosunku do współczesnej działalności inwestycyjnej związanej z przebudową i rozbudową istniejącej, jak i realizacją nowej zabudowy oraz związanej ze zmianą zagospodarowania i urządzania terenu."

MPZP obszaru położonego w obrębie Golińsk, gm. Mieroszów.

Uchwała NR LXXX/462/2024 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 18.04.2024 r.

Rozdział 5. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.

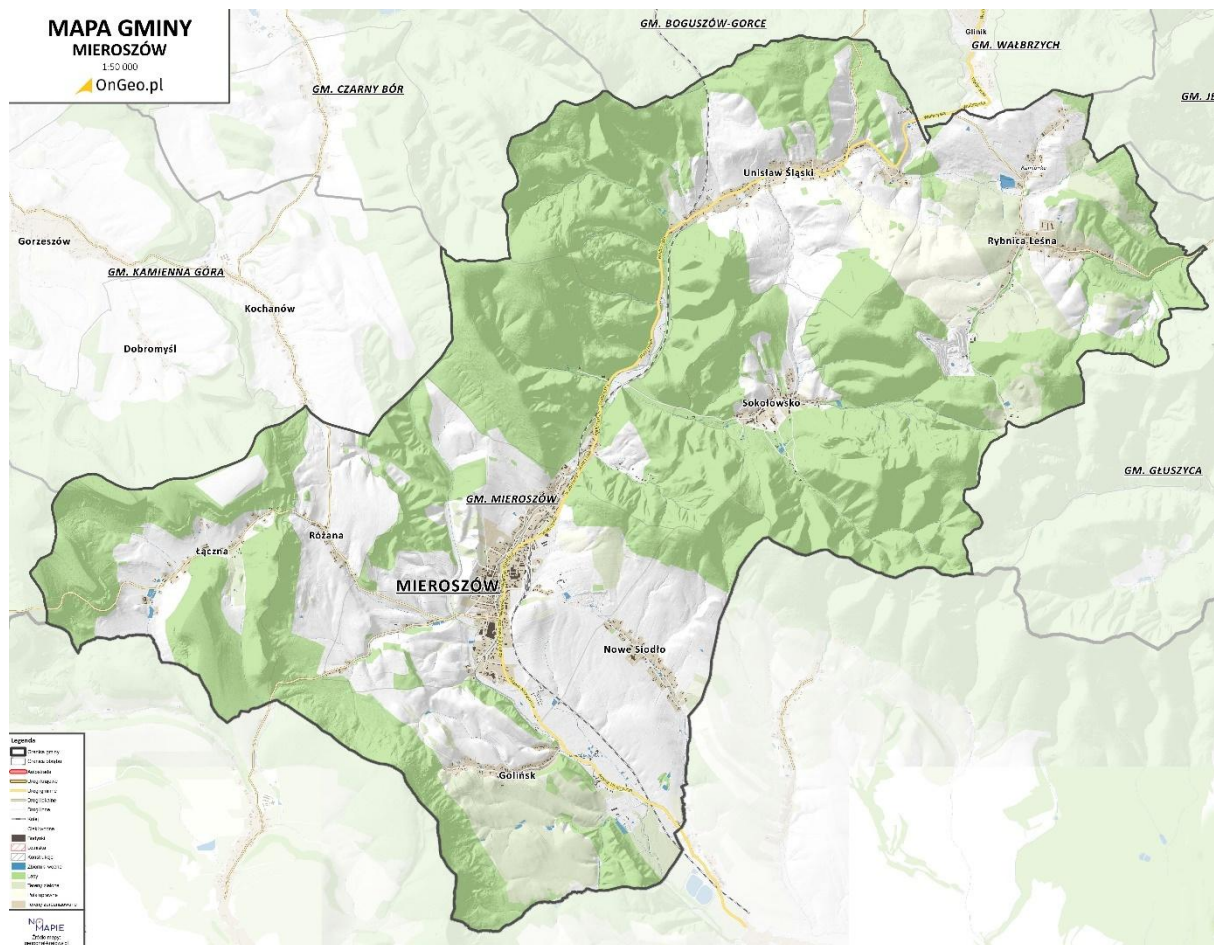
§ 6. Na obszarze planu odkryte w trakcie prowadzenia prac ziemnych przedmioty, co do których istnieje przypuszczenie, iż są zabytkami, objęte są ochroną wynikającą z przepisów odrębnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

§ 7. W granicach obszaru objętego planem nie występują obiekty zaliczane do dóbr kultury współczesnej podlegające ochronie."

MPZP obszarów położonych w obrębie miasta Mieroszów. Uchwała NR LXXX/463/2024 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 29 kwietnia 2024 r.
Rozdział 5. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej. § 6. Na obszarze planu odkryte w trakcie prowadzenia prac ziemnych przedmioty, co do których istnieje przypuszczenie, iż są zabytkami, objęte są ochroną wynikającą z przepisów odrębnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. § 7. W granicach obszaru objętego planem nie występują obiekty zaliczane do dóbr kultury współczesnej podlegające ochronie."
MPZP dla obszaru zlokalizowanego w Mieroszowie w gminie Mieroszów. Uchwała Nr IV/29/2024 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 25.07.2024 r.
§ 11. Ustala się zasady ochrony środowiska kulturowego. Informuje się, że na podstawie przepisów odrębnych, obowiązuje stosowne postępowanie w stosunku do przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, spoczywającym na każdym, kto w trakcie prowadzenia robót budowlanych i ziemnych go odkrył.
MPZP dla wyodrębnionych obszarów zlokalizowanych w Unisławiu Śląskim w gminie Mieroszów. Uchwała nr IV/30/2024 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 25.07.2024 r.
§ 11. Ustala się zasady ochrony środowiska kulturowego. Informuje się, że na podstawie przepisów odrębnych, obowiązuje stosowne postępowanie w stosunku do przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, spoczywającym na każdym, kto w trakcie prowadzenia robót budowlanych i ziemnych go odkrył.
MPZP dla obszaru zlokalizowanego w Unisławiu Śląskim w gminie Mieroszów. Uchwała nr IV/28/2024 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 25.07.2024 r.
§ 11. Ustala się zasady ochrony środowiska kulturowego. Informuje się, że na podstawie przepisów odrębnych, obowiązuje stosowne postępowanie w stosunku do przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, spoczywającym na każdym, kto w trakcie prowadzenia robót budowlanych i ziemnych go odkrył.
MPZP obszaru położonego w obrębie miasta Mieroszów. Uchwała nr XIX/121/2025 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 29.09.2025 r.
Rozdział 5. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej. § 6. Na obszarze planu odkryte w trakcie prowadzenia prac ziemnych przedmioty, co do których istnieje przypuszczenie, iż są zabytkami, objęte są ochroną wynikającą z przepisów odrębnych. § 7. W granicach obszaru objętego planem nie występują obiekty zaliczane do dóbr kultury współczesnej podlegające ochronie."

5.2 Ogólna charakterystyka zasobu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy

5.2.1 Ogólna charakterystyka obszaru gminy

Ryc. 1. Gmina Miroszów (źródło: <https://miroszow.geoportal-krajowy.pl>).

Mioszów jest miejsko – wiejską gminą położoną w południowej części województwa dolnośląskiego, w powiecie wałbrzyskim. Gmina swym obszarem obejmuje łącznie 9 miejscowości: centrum administracyjne - miasto Mioszów oraz 8 sołectw (Golińsk, Kowalowa, Łączna, Nowe Siodło, Sokołowsko, Różana, Rybnica Leśna, Kamionka, Unisław Śląski). Obszar gminy to powierzchnia 76 km² w przeważającej części zlokalizowany na terenach górskich Sudetów Środkowych, w granicach: Gór Kamiennych, Wyżyny Unisławskiej, Obniżenia Mioszowskiego i Gór Stołowych (Zaworów).

Od zachodu Gmina Mieroszów graniczy z gminami Lubawka i Kamienna Góra, od strony wschodu z gminami Głuszyca i Wałbrzych natomiast, od północy z gminami Boguszów Gorce i Czarny Bór. Od południa Gmina Mieroszów graniczy z Republiką Czeską, dlatego na terenie gminy funkcjonują trzy przejścia graniczne: drogowe Golińsk – Starostin, kolejowe Mieroszów – Meziměstí oraz turystyczne Łączna – Zdonov.

Gmina Mioszów położona jest w niezwykle malowniczym obszarze Sudetów Środkowych u styku pasma Gór Stołowych i Kamiennych. Takie usytuowanie sprawia, że region ten posiada bardzo urozmaiconą budowę terenu, co stanowi o jego atrakcyjności i wyjątkowości. Południowo-zachodnią granicę gminy tworzą Zawory i Ściany Mioszowskie - są to niewysokie masywy należące do Gór Stołowych, obfitujące w niezwykle bogate formy skalne. Północno-zachodnią granicę zajmuje Masyw Lesistej, którego najwyższym wypiętrzeniem jest Lesista Wielka (851 m). Od wschodu w głąb gminy wcinają się masyw Gór Suchych z najwyższym szczytem Gór Kamiennych – Waligóra (936 m).

Od południa masywy górskie rozdziela Wyżyna Unisławska, gdzie swój bieg rozpoczyna rzeka Ścinawka, przepływająca głęboką, doliną między Stożkiem Wielkim (841 m), a Pasmem Lesistej ku Obniżeniu Mieroszowskiemu. Rzeką Ścinawka stanowi lewy dopływ Nysy Kłodzkiej i jest jedyną rzeką w Sudetach, której górny i dolny bieg znajduje się w Polsce, a środkowy w Czechach. Wzdłuż brzegu rzeki powstały wsie Unisław Śląski, Kowalowa, Golińsk oraz miasto Mieroszów. Nieco wyżej położone są sołectwa Rybnica Leśna, Nowe Siodło, Różana i Łączna. Natomiast miejscowość Sokołowsko leży w głębokiej dolinie Gór Suchych, przez którą przepływa potok Sokołowiec.

Góry Suche zajmują największą część gminy i stanowią główną atrakcję geograficzną tego regionu. Zbudowane z porfirów i melaforów charakteryzują się głębokimi i wąskimi dolinami oraz wysokimi grzbietami, często podciętymi urwiskami skalnymi.

Główną osią komunikacyjną, jest droga krajowa nr 35, biegnąca z Wrocławia przez Świdnicę, Wałbrzych i Mieroszów do Republiki Czeskiej. Na terenie gminy prowadzona jest głównie działalność związana z przemysłem włókienniczym oraz przetwórstwem drewna. W ostatnich latach kierunki rozwoju i przyszłość regionu zaczęto wiązać z turystyką i rekreacją.

Turystyka w gminie Mieroszów jest uznawana za ważny i przyszłościowy sektor gospodarki. W gminie istnieją korzystne uwarunkowania dla rozwoju tego działu gospodarki, na które składają się walory przyrodniczo-krajobrazowe, kulturowe, atrakcyjna miejscowość Sokołowsko, a także położenie przygraniczne umożliwiające łatwy dostęp do atrakcji turystycznych po stronie czeskiej. Gmina posiada liczną sieć oznakowanych szlaków turystycznych oraz trasy częściowo przygotowane do górskiej turystyki rowerowej i konnej (Sudecki Szlak Konny prowadzący z Łądką Zdroju do Karpacza). Integralną częścią szlaków są tzw. skandynawskie wiaty turystyczne.

5.2.2 Zarys historii miejscowości gminy

Golińsk

Dawna nazwa miejscowości: Göhlenau, Gelenau (1666/67), Goehlenau (1785 r.), Gellnau (1818, 1830 i 1845) oraz do 1945 Göhlenau, odtąd Golińsk. Do miejscowości należał również tzw. Göhlenauer Hof, folwark położony na wsch. od wsi.

Wież posiada średniowieczną metrykę. Wymieniana w XIV w., wchodziła w skład lenna zamku Radosno wraz z okolicznymi miejscowościami. Od XVI w. w rękach Hochbergów. W 1657 r. Heinrich von Hochberg, właściciel Mieroszowa, wznosił (lub przebudował z wcześniejszej budowli wzmiankowanej w 1610 r.) w Golińsku dwór (spłonął w 1838 r.) jako ośrodek tamtejszych dóbr. Stanowił on siedzibę właściciela, a z czasem, gdy stolicą ośrodka stał się Książ (od ok 1780 r.), dwór ten stracił swoje znaczenie i zamieszkiwał w nim jedynie administrator dóbr. Dwór ten wraz z otaczającym folwarkiem (tzw. Göhlenauer Hof) powstał w pewnej odległości od zabudowy historycznej wsi, przy szlaku wiodącym w kierunku Czech. Z czasem powstała przy nim osada przyfolwarczna. Folwark w Golińsku był centrum dóbr leśnych obejmujących należące do Hochbergów lasy w Łącznej, Unisławiu Śląskim i Mieroszowie.

Kowalowa

Dawna nazwa miejscowości: Schmidsdorff (1666/67), Schmidsdorf lub Schmizdorf (1785), Schmidtsdorf (1830 i później do 1945), Kowalowa (od 1945). Nazwa miejscowości jest częściowym przekładem niemieckiej nazwy pierwotnej (der Schied- kowal i das Dorf- wieś, a więc "wieś Schmidta" od nazwiska lub też "wieś kowala").

Wież o średniowiecznej proveniencji. Tak jak Golińsk, w XIV w. należała do lenna zamkowego Radosno. Spustoszona w czasie wojen husyckich wraz z całą okolicą. Następnie w rękach Hochbergów, pozostała w nich do XX w. Z końcem XIX w. miejscowość coraz ściślej związana jest z rozwijającym się uzdrowiskiem w sąsiednim Sokołowsku. W 1884 r. zostaje założone trzecie spośród najbardziej znanych tamtejszych sanatoriów, "Marienhaus", prowadzone przez dra Weickera. W Kowalowej powstaje wówczas filia tego zakładu leczniczego. Okoliczni chłopcy adaptują swe domostwa dla potrzeb kuracjuszy i letników. Odtąd wieś traci swój typowo "sielski" charakter.

Łączna

Dawna nazwa miejscowości: Raspenaw (1350), Rasponaw (1355), Raspenau villa (1666/67), Raspenau (1785, 1818, 1845 i później do 1945), Łączna (od 1945). Polska nazwa miejscowości bez związku z tradycją ("*niwa Raspena*", od nazwiska Raspen - *niem. die Aue* oznacza niwę, rolę, pole).

W 1350 i 1355 r. wieś odnotowana jest jako część dóbr zamku Radosno. Od XVI w. w rękach Hochbergów, którzy zakupili większą część lenna zamkowego, pozostała w nich do XX w. Ludność od czasów reformacji należała wyłącznie do kościoła ewangelickiego, mając swą świątynię w Mieroszowie.

Mieroszów

Dawna nazwa miejscowości: Städtchen Fredelant (1350, 1355), Fridlant (1356), Friedland (1650), Fridland (1666/67), Friedland lub Friedland bei Waldenburg (1830 i 1845), Friedland (do 1947), Mieroszów (od 1947). Pierwotna niemiecka nazwa miejscowości *Fried-land* oznacza "spokojne miejsce". Nazwa polska bez związku z tradycją.

Na obszarze dzisiejszego Mieroszowa osadnictwo należy do stosunkowo późnych. Było to wynikiem niesprzyjających warunków geograficznych oraz peryferyjnego położenia w stosunku do dużych, starych centrów osadniczych i oddalenie od głównych szlaków komunikacyjnych. Początki kolonizacji tych terenów sięgają XIII w. i są związane z działalnością klasztoru benedyktynów w Broumowie. W obniżeniu mieroszowskim zbiegały się trakty prowadzące z Broumowa w kierunku Świdnicy oraz przez Kotlinę Krzeszowską do Kamiennej Góry. W rejonie obecnego miasta prawdopodobnie znajdowała się przeprawa związana z rozwidleniem tych szlaków. Przypuszczalne miejsce jej lokalizacji to rejon obecnego mostu przy ul. Mickiewicza, na południowy-wschód od dzisiejszego ośrodka miejskiego. Był to teren późniejszej osady *Alt Friedland*, włączonej z końcem XIX w. (1895) do miasta. Pierwotna osada mogła zostać zniszczona przez najazd husytów w 1427 r. podobnie jak wiele innych osad w okolicy.

Nowe miasto, którego układ w zasadniczych elementach zachował się do dziś, zostało założone pod koniec XV w. od nowa i regularnie rozplanowane na terenie położonym nieco powyżej pierwotnej osady. Brak jest jednak dokumentu lokacyjnego potwierdzającego ten fakt. Z uwagi na dość późną proveniencję układu sprzężoną w tym przypadku z względem finansowym, miasto nie otrzymało nigdy obramienia w postaci murów obronnych. Schyłek XVII i wiek XVIII nie wniosły zasadniczych zmian w urbanistycznym wizerunku miasta. Zabudowa drewniana była stopniowo zastępowana przez budowle murowane. Dotyczyło to głównie kamienic przyrynkowych i domów powstających przy ul. Żeromskiego. W 1554 r. w północno-zachodniej części rynku wzniesiono drewniany ratusz, zastąpiony ok. 1600 r. budowlą murowaną.

Wojna trzydziestoletnia przyczyniła się do upadku miasta. Kilkakrotne pożary zniszczyły jego zabudowę, w tym również kościół, szkołę i ratusz. W sytuacji wyraźnego zubożenia miejscowego mieszczaństwa odbudowa następowała powoli i zaznaczył się tu pewien regres: nowo-wznoszone domy były w większości drewniane. Pewne ożywienie budowlane miało miejsce w 2 ćw. XVIII w.

W 1647 r. we wsi *Alt Friedland*, powstała pierwsza papiernia, a wkrótce bielarnie i farbiarnie oraz miejski młyn. Z 1 poł. XVIII w. pochodzi zachowany częściowo budynek jednego z pierwszych zakładów włókienniczych (ul. Wolności 27, na terenie późniejszej tkalni Helda).

W wyniku wojny austriacko-pruskiej nastąpiło przyłączenie Śląska do Prus, co spowodowało zmianę sytuacji wyznaniowej tej prowincji. W 1742 r. powstał nowy zespół urbanistyczny - zespół kościoła ewangelickiego wraz z towarzyszącymi mu budynkami, konkurujący z otoczeniem pobliskiego kościoła parafialnego. Wojny, które przetoczyły się przez Śląsk w XVIII w. spowodowały powstanie na okolicznych wzgórzach fortyfikacji. Sprawily jednak również, iż miasto podupadło gospodarczo. Nastąpił zastój budowlany.

Zabudowa miasta z poł. XIX w. w zasadzie nie wykraczała poza obszar lokacyjny, przeważały budynki dwukondygnacyjne i parterowe, dominanty stanowiły oba kościoły oraz dom handlowy w rynku (dom handlowy firmy Schmidts Wittwe und Söhne, ob. ratusz). Od 1860 r. w mieście działał urząd celny, odprawiający do Austrii znaczne ilości zboża i płótna. Gruntowna zmiana zabudowy związana z industrializacją rozpoczęła się w latach 80-tych XIX w. i trwała do pocz. XX w. W związku z uruchomieniem linii kolejowej w 1877 r., powstał dworzec zlokalizowany po

przeciwnie stronie rzeki, na wysokości historycznego rynku. W 1880 r. rozbiórce uległ ratusz, a jego funkcje przejął wykupiony w tym celu przez miasto dom handlowy. Pośrodku placu rynkowego utworzono skwer.

Podczas II wojny światowej w mieście ulokowano, w roszarni lnu, jeden z większych obozów pracy - filii Gross-Rosen. Mieścił się na północ od miasta, w części zwanej po wojnie Victoria. Składał się z dwóch części, w jednej stale przebywało ok. 300 Żydów, a w drugiej ok. 400 Polaków, Rosjan i Czechów. Więźniowie pracowali w miejscowych zakładach przemysłowych, przestawionych na produkcję wojenną. Część zmarłych i pomordowanych więźniów pochowano na cmentarzu. Podczas likwidacji i ewakuacji obozu Gross-Rosen pod koniec wojny w obozie w Mieroszowie przebywało nawet do 10 000 więźniów.

Z wojny Mieroszów wyszedł bez żadnych zniszczeń. Jedynie miejscowe zakłady przemysłowe zostały częściowo rozszabrowane, ale już wkrótce podjęły produkcję, nie zmieniając branży. Nadal działała tkalnia lnu, nosząca nazwę "Camela", cegielnia i fabryka mebli. Upadła natomiast prawie całkowicie funkcja turystyczna, m.in. z powodu zamknięcia przejścia granicznego.

Przez wiele lat Mieroszów przeżywał stagnację. Pod koniec lat 70-tych XX w. podjęto realizację ambitnego planu utworzenia w Mieroszowie (i Sokołowsku) dużego ośrodka przygotowań sportowych, z którego zrealizowano salę sportową i boisko z hotelikiem. Lata 90-te XX w. zaznaczyły się bardzo głębokim kryzysem wywołanym upadłością lub likwidacją miejscowego przemysłu i wyjątkowo wysokim stopniem bezrobocia. Sytuację nieco poprawiło uruchomienie w 1993 r. drogowego, a później kolejowego przejścia granicznego w Golińsku (21 grudnia 2007 r. na mocy układu z Schengen przejście zostało zlikwidowane).

Nowe Siodło

Dawna nazwa miejscowości: Neudorf (1785, 1830, 1845, do 1945), Nowe Siodło (od 1945).

Teren wsi historycznie związany z lennem zamku Radosno i wzmiankowany w 1350 r. oraz 1355 r. wraz z Mieroszowem i okolicznymi wsiami. W tym czasie miejscowość stanowiła, wraz z lennem, własność Schwenkinfeldów. Nowe Siodło weszło zapewne wraz z pobliskim Mieroszowem w skład księstwa świdnicko-jaworskiego z końcem XIV w. Następnie w ramach lenna króla czeskiego Karola IV, przyłączone do korony czeskiej w 1392 r. Wieś zniszczona przez husytów i na długie lata wyludniona. W czasach nowożytnych związana z Mieroszowem jako osada tkaczy, którzy odstawiali tam swoje produkty.

Różana

Dawna nazwa miejscowości: Rosenow (1389), Rosenau (1785, 1830, do 1945), Różana (od 1945).

Miejscowość o średniowiecznej proveniencji. Należała do lenna zamku Radosno, wzmiankowana w 1350 i 1355 r., podobnie jak inne wsie. Sprzedana przez właścicieli lenna von Schenkinfeldów wraz z Mieroszowem Ottonowi von Haugwitzowi. W czasach najazdów husyckich zniszczona, szybko dzwignęła się z upadku. Z początkiem XVI w. włączona wraz z dawnym lennem zamku w poczet dóbr Książ w rękach Hochbergów, w których pozostała do schyłku XIX w. W XVIII w. stanowiła ośrodek tkacki. W XX w. straciła na znaczeniu stanowiąc administracyjnie część pobliskiej Łącznej.

Rybnica Leśna

Dawna nazwa miejscowości: Rimarswalde villa advocati (ok. 1300), Reimswalde (1785), Reimswaldau (1830), Reimswaldau (1845, do 1945), Rybnica Leśna (od 1945).

Miejscowość wzmiankowano po raz pierwszy w 1289 r. wśród wsi należących do dóbr zamku Rogowiec. Sama wieś Rybnica należała do lenna zamkowego i dzieliła jego losy przez stulecia wraz z okolicznymi miejscowościami. W 1428 r., podobnie jak sąsiednie wsie, zniszczona przez husytów, następnie opustoszała. Rozwinęła się w sporą osadę w okresie Reformacji. Od 1542 r. przeszła w ręce Hochbergów.

W 1557 r. wzniesiony został, obecny drewniany kościół, a w 1608 r. dzwonnica z bramą. Rozwój wsi przerwała wojna 30-letnia, która spowodowała upadek miejscowego górnictwa rud srebra. Po wojnie, w 1654 r., miejscowy kościół odebrano ewangelikom i przekazano katolikom. Od poł. XIX w.

wieś ponownie dotknął kryzys związany z upadkiem tkactwa chałupniczego. Znaczniejszemu wyludnieniu zapobiegł rozwój turystyki. Leżała ona na najbardziej uczęszczanej trasie z Wałbrzycha w Góry Suche. Na przełomie XIX/XX w. rozpoczęto eksploatację kamieniołomu melafirów.

Sokołowsko

Dawna nazwa miejscowości: Girbrechtisdorf (1350, 1355), Görbersdorf (1400), Görbersdorf (1875, 1830 i 1845, do 1945), Sokołowsko (od 1945). Powojenna nazwa miejscowości została utworzona od nazwiska dra Alfreda Sokołowskiego, polskiego asystenta dra Hermanna Brehmera, który założył tu ok. poł. XIX w. pierwszy zakład leczniczy dla chorych na gruźlicę, czym przyczynił się do przekształcenia miejscowości w uzdrowisko.

Pierwsze osadnictwo z tego terenu pochodzi z przełomu XIII/XIV w. Od ok. 1400 r. nazwa miejscowości pojawia się kilkakrotnie w dokumentach, głównie w związku ze znajdującym się w pobliżu zamkiem rycerskim Radosno, gdyż wchodziło w skład lenna zamkowego. Lata 1426-28 przyniosły spustoszenie dla tutejszych ziem ze strony husytów. Z 1636 r. pochodzi pierwsza znaczniejsza informacja o miejscowości zawarta w sprawozdaniu właściciela wsi Hansa Heinricha Hochberga. Podczas wojen śląskich okoliczne tereny, w tym Sokołowsko, zostały splądrowane przez wojska cesarskie i pruskie.

W 1849 r. hrabina Maria von Colomb, nabyła od Hochbergów kawałek gruntu we wsi i otrzymawszy ministerialne zezwolenie, założyła na nim w następnym roku zakład wodoleczniczy dla chorych na gruźlicę płuc. Za jej sugestią także tutejsi mieszkańcy przystosowali swe domy do przyjęcia kuracjuszy. Otworzyła również filię zakładu w pobliskim przysiółku *Blitzengrund* (Ługoina), dokąd trzy razy dziennie odwożono pacjentów z Sokołowska. Mimo starań interes nie przyniósł spodziewanych dochodów. W 1854 r. zakład został przejęty przez szwagra hrabiny - dra Brehmer, który dotychczas był jej współnikiem. W 1859 r. uzyskał od rządu pruskiego koncesję na prowadzenie zakładu dla chorych na płuca wg własnej metody. W swej praktyce kład nacisk na leczenie klimatyczne. Wkrótce też przystąpił do prac budowlanych mających na celu rozbudowę dotychczasowego, niewielkiego założenia. Począwszy od 1862 r. zaczęły powstawać pierwsze budynki kuracyjne (m.in. *Altes Haus, Willa Rosa*). Jednocześnie trwały prace nad zagospodarowaniem otaczającego terenu. Powstał park leśny, a w nim liczne pawilony oraz zabudowania gospodarcze. Projektantem budowli był architekt Edwin Oppler. W poł. lat 70-tych XIX w. zespół powiększono o mieszkanie Brehmera, ogród zimowy, bibliotekę i wieżę. Wkrótce po założeniu, zakład Brehmera zyskał sobie znaczną popularność w Europie. Apogeum przypadło na koniec XIX i początek XX w.

Baron von Rössing (posiadający willę w Sokołowsku) postanowił założyć drugi zakład i w tym celu nawiązał kontakt z dr Römlerem. W 1876 r. zakład został oddany kuracjuszom. W 1878 r. dr Römler odkupił zakład od barona i przystąpił do tworzenia parku kuracyjnego. W 1884 r. przystąpiono do budowy na tym terenie kościoła ewangelickiego. Wkrótce też, dla licznie przybywających gości z Rosji, wybudowano na terenie parku niewielką cerkiew prawosławną.

Trzeci, duży zakład leczniczy - sanatorium "Marienhaus", założony został w 1894 r. przez hrabinę Ruckler. Prowadził go dr Weickers. Obsługiwał lżej chorych na gruźlicę i usytuowany był w zachodniej części miejscowości oraz pobliskiej wsi Kowalowa.

Ponadto w miejscowości działał szereg mniejszych zakładów leczniczych i pensjonatów. Poza "przemysłem uzdrowiskowym" w Sokołowsku istniało w tym czasie jeszcze wiele gospodarstw rolnych. Na miejscu funkcjonowała szkoła. Począwszy od 1888 r. kuracjusze ze Skandynawii zaczęli propagować tu narciarstwo. Ta forma wypoczynku przyjęła się i wytworzyła lokalną tradycję, toteż kiedy po I wojnie światowej znaczenie sanatoriów zaczęło słabnąć i renomę zaczęły zdobywać inne miejscowości, jak np. Davos, Sokołowsko przekształciło się w stację klimatyczną oraz ośrodek sportów zimowych. W latach 30-tych XX w. wybudowano tu niewielką skocznię narciarską.

Po drugiej wojnie światowej kontynuowano funkcję uzdrowiska gruźlicznego. Budynek sanatorium działał jeszcze kilka lat, lecz w latach 50-tych został zamknięty. W 1966 r. przeprowadzono remont, który pozwolił ponownie otworzyć budynek, lecz mimo wszystko w 1970 r. wyburzono starą część, a w latach 90-tych ponownie zamknięto cały kompleks. Następnie główny budynek spłonął w 2005 r. W 2007 r. obiekt stał się własnością Fundacji Sztuki Współczesnej "In Situ". Potężnym zastrzykiem energii dla wsi było "wystąpienie" w powieści nagrodzonej Nagrodą Nobla Olgi Tokarczuk "Empujjon".

Unisław Śląski

Dawna nazwa miejscowości: Lang-Waltersdorf (1785), Langwaltersdorf, Waltersdorf i Lang-Waltersdorf (1830, 1845), Langwaltersdorf (do 1945), Unisław Śląski (od 1945). Do miejscowości należała również osada położona na płd. od właściwej wsi, która do 1945 r. nosiła nazwę Nieder Waltersdorf (Unisław Dolny).

Wieś o średniowiecznej metryce należąca do lenna zamku Radosno. Podobnie jak poprzednie miejscowości, tak i ona splądrowana przez husytów w 1428 r., następnie opustoszała. Lokowana na nowo w 1533 r. przez hr. von Hochberg z Książa, który nabył w 1509 r. całą okolicę. Mieszkańcy w większości przyjęli protestantyzm i do 1654 r. użytkowali miejscowy kościół parafialny. Po wojnie trzydziestoletniej zmuszeni byli oddać go katolikom.

Rozwój wsi miał miejsce w 1 poł. XVIII w. W latach 1741-42 wzniesiono nowy kościół, plebanię i szkołę ewangelicką. W 1 poł. XIX w. Unisław Śląski przeżywał największy rozkwit. W 1873 r. przez wieś przeprowadzono linię kolejową. Po 1945 r. pozostał duża wsią rolną.

5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami definiuje pojęcie krajobrazu kulturowego, którym jest „przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”. Na zasoby dziedzictwa kulturowego Gminy Mieroszów składają się obiekty stanowiące świadectwo minionej epoki oraz posiadające wartość historyczną, artystyczną lub naukową, w tym zabytki nieruchome, zabytki ruchome, stanowiska archeologiczne. Ocalałe, znaczące elementy krajobrazu kulturowego, stanowią o pamięci historycznej, tożsamer dla regionu. W tym znaczeniu stanowi on przedmiot ochrony, której formy określają w różnym stopniu cztery ustawy, a mianowicie:

1. ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
2. ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
3. ustawa o ochronie przyrody,
4. ustawa prawo ochrony środowiska.

UKŁADY PRZESTRZENNE

Układ urbanistyczny miasta Mieroszów

Przyjmuje się, że pierwszą osadę, prawdopodobnie w rejonie późniejszego Starego Miasta, założyli benedyktyni z Broumowa, którzy już w 1 poł. XIII w. kolonizowali te tereny. Nowe miasto zostało założone w końcu XV w. od nowa i regularnie rozplanowane na terenie położonym nieco powyżej pierwotnej osady. Miasto nie otrzymało nigdy murów obronnych. Ośrodek rozplanowania stanowi niemal kwadratowy rynek o dłuższej osi niewiele odbiegającej od kierunku północ-południe. Takie ustawienie wybrano ze względu na najkorzystniejsze oświetlenie pierzei rynkowych oraz ochronę przed silnymi wiatrami.

Bloki przyrynkowe były regularnie rozplanowane, natomiast zabudowa przestrzeni narożnych pomiędzy nimi miała charakter bardziej dowolny. Z narożników rynku pierwotnie wychodziło pięć ulic: cztery w kierunkach północnym i południowym., piąta w kierunku wschodnim (obecna ul. Dolna) łącząca rynek z tarasem nadrzecznym, gdzie stosunkowo wcześniej zaczęto lokalizować zabudowę o charakterze gospodarczym (folusze, młyny, kuźnie), dając początek dzielnicy przemysłowej. Pierwotna sieć ulic w obrębie miasta zachowała się w całości z niewielkimi zmianami. Narożnik północno-zachodni zajmuje zespół kościelny. Przy kościele parafialnym znajduje się dawny cmentarz katolicki otoczony kamiennym murem. Zapewne w 1 poł. XIX w. cmentarz uległ powiększeniu o część położoną na stoku. W ciągu ul. Kościelnej, w zachodniej części miasta znajduje się cmentarz miejski położony częściowo (część północna) na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego założonego ok. poł. XVIII w.

Układy przestrzenne wsi na terenie gminy Mieroszów:

- Golińsk - wieś o układzie ulicówki rozciągająca się łukowatą linią wzdłuż głównej drogi o przebiegu wschód - zachód. Dominują drobne gospodarstwa, pojedyncze zagrody z majdanami otoczonymi zabudowaniami mieszkalno-gospodarczymi.
- Kowalowa - wieś o układzie wielodrożnicy, gdzie główna droga o linii przebiegu północ-południe jest odcinkiem historycznego szlaku ze Śląska (Świdnica) do Czech. W południowej części znajduje się jej rozgałęzienie w kierunku wschodnim. Pierwotnie zabudowa wsi była rozlokowana równomiernie po obu stronach tych dróg. Przy drodze bocznej znajdowały się głównie gospodarstwa chłopskie. Wraz ze zmianą struktury ludnościowej odgałęzienie to straciło na znaczeniu. Zabudowa wsi pochodząca głównie z końca XIX i początków XX w. wykazuje cechy budownictwa podmiejskiego i stanowi przedmieście dla Mieroszowa, z którym łączy się przestrzennie na południowym krańcu.
- Łączna - wieś o układzie ulicówki z zabudową skupioną wzdłuż głównej drogi. Zabudowa złożona z pojedynczych budynków i zagród.
- Nowe Siodło - wieś o układzie ulicówki, w południowej części układu czytelne jest wrzecionowate nawsie będące najstarszą częścią miejscowości. Po południowej stronie odcinka drogi w kierunku Mieroszowa, zlokalizowany był zespół obiektów jednego z zakładów leczniczych związanego z uzdrowiskiem w pobliskim Sokołowsku (obecnie Ośrodek Szkolno-Wychowawczy).
- Różana - wieś o układzie niewielkiej ulicówki. Poszczególne budynki zgrupowane są w zagrody o swobodnym układzie w stosunku do drogi. Przy rozwidleniu dróg położona jest XVIII-wieczna kuźnia.
- Rybnica Leśna - wieś o układzie rozciągniętej ulicówki. Część południowa jest starsza od pozostałej, gdzie występują relikty zabudowy drewnianej.
- Kamionka - wieś o układzie niewielkiej ulicówki.
- Sokołowsko - czytelne są dwie główne fazy rozwoju miejscowości. Pierwsza, pierwotnej wsi łańcuchowej oraz druga, powstawania uzdrowiska. Pierwotna wieś rozwinęła się wzdłuż obu brzegów potoku przepływającego przez wieś. Zabudowania gospodarstw zgrupowane były na ogół w czworoboki. Ich zabudowa o konstrukcji drewnianej bądź drewnianej z wypełnieniem, była jednokondygnacyjna o dwuspadowych dachach, usytuowana kalenicowo do ulicy. O kształcie urbanistycznym dzisiejszej wsi zdecydowała głównie druga faza jej rozwoju, uzdrowiskowa, która rozpoczęła się po poł. XIX w. W latach 60-tych XIX w. następuje stopniowe przekształcenie się typowo górskiej, wiejskiej osady w miejscowość kuracyjną. Stało się to za sprawą dra Brehmera, który rozpoczął wówczas budowę swego zakładu leczniczego w zachodniej części miejscowości wraz z parkiem (zespół dawnego sanatorium "Grunwald"). W latach 70-tych powstał kolejny zakład, dra Römplera wraz z parkiem (zespół obecnego sanatorium "Biały Orzeł"). W zachodniej części miejscowości zachowały się zabudowania dawnego zespołu sanatoryjnego dra Weickera z końca XIX w. (dawne sanatorium "Chrobry").
- Unisław Śląski - rozległa wieś rozciągnięta na linii wschód-zachód wzdłuż drogi (historyczny szlak) biegnącej ze Świdnicy do Mieroszowa. Jej układ przestrzenny wykształcił się z wydłużonej ulicówki o zasadniczym przebiegu. Najstarszą częścią wsi jest obszar położony w pobliżu kościoła filialnego.

OBIEKTY SAKRALNE

Mieroszów. Zespół kościoła parafialnego pw. Św. Michała Archanioła. Pierwotny kościół wzmiankowany był w 1356 r., spalony przez husytów. Obecny, parafialny pw. św. Michała Archanioła (podobno wzniesiony na miejscu zamku) zbudowany ok. 1472 r. i powiększony w 1601 r. Następnie odbudowany po pożarze w 1646 r. i rozbudowany w latach 1714-1717. Budowla orientowana, obecnie jednonawowa, z wydzielonym prezbiterium wielobocznie i wieżą na osi. Wieża na planie kwadratu, zwieńczona dwukondygnacyjną nadbudową z hełmem, powstała na początku XVIII w. Wnętrze pokrywa drewniany strop, nad nawami bocznymi empory. Na ścianach fragmenty polichromii. Kościół i dawny cmentarz przykościelny (z poł. XVI w.) otacza mur z XVIII w., przebudowany w XIX w.

Obok kościoła znajduje się plebania z ok. 1589 r., odbudowana w 1647 r. po pożarze z 1646 r. W latach 1834-1835 przebudowana. Budynek murowany, na rzucie prostokąta z płytkim, rombowym aneksem po północnej stronie. Nakryty czterospadowym dachem.

Na północ od plebani znajduje się dawna szkoła ewangelicka z 1574 r. (obecnie dom katechetyczny, nr 9). Budynek rozbudowany w 1601 r., spalony w 1646 r., wkrótce odbudowany. Szkoła przejęta przez katolików w 1666 r. Murowany, dwukondygnacyjny, na rzucie prostokąta, nakryty dwuspadowym dachem.

Mieroszów. Zespół kościoła poewangelickiego. Z dawnego zespołu zachowały się tylko budynki towarzyszące. Drewniany kościół wzniesiono w 1742 r., a po pożarze w 1778 r. dostawiono murowaną wieżę. Na jego miejscu w 1891 r. zbudowano nowy kościół na planie krzyża greckiego. Po 1945 r. nieużytkowany popadł w ruinę i po 1960 r. został rozebrany. Z zespołu zachowała się dawna pastorówka z 1745 r. (obecnie dom mieszkalny przy ul. Kościelnej 8) - budynek murowany, dwukondygnacyjny, przebudowany w 4 ćw. XIX w., oraz dawna szkoła ewangelicka z 1757 r. (obecnie dom mieszkalny przy ul. Kościelnej 6) - budynek murowany, dwukondygnacyjny, przebudowany z 3 ćw. XIX w.

Rybnica Leśna. Zespół kościoła filialnego. W skład zespołu wchodzi drewniany kościół filialny pw. św. Jadwigi, cmentarz przykościelny, ogrodzenie oraz brama-dzwonnica.

Kościół wzniesiono w 2 poł. XVI w. na potrzeby społeczności ewangelickiej i jako filialny parafii w Mieroszowie. Dokładna data budowy nie jest znana, najprawdopodobniej około 1557 r. (data na dzwonie MDLVII, który najprawdopodobniej został odlany dla tego kościoła) lub w 1558 r. Kościół miał służyć przybywającym do pracy gwarkom. Przejęty przez kościół rzymskokatolicki w ramach rekatalizacji w 1654 r. Restaurowany w XIX w. i w 1963 r. Wznosi się w zokolu Rybnej, na jej prawym brzegu, na niewielkim wzgórzu. Jest to budowla orientowana, o konstrukcji zrębowej, na kamiennej podmurówce. Nawa na rzucie prostokąta. Wejście prowadzi przez kruchtę dostawioną do południowej ściany nawy, przy prezbiterium prostokątna zakrystia. Nakryty dwuspadowymi, stromymi dachami. Na kalenicy nad nawą 6-boczna sygnaturka. Dachy kryte gontem, elewacje oszalowane deskami. Wewnątrz drewniany strop, nad prezbiterium pseudokasetonowy. Wnętrze ozdobione późnorenansową polichromią o wzorach geometrycznych i roślinnych. Ołtarz główny, renesansowy z ok. 1608 r., chrzcielnica (renesans ludowy) z ok. 1620 r., trzy empory drewniane z 1608 r., oraz pięć epitafiów z piaskowca, barokowych z XVII i XVIII w., m.in. H. G. Preusslera z 1691 r.

Wokół kościoła cmentarz przykościelny otoczony niskim murem kamiennym z ok. 1608 r. Obok kościoła wznosi się na murowanym cokole z bramą czworoboczną, drewniana dzwonnica z 1608 r., z wysmukłym ośmiobocznym hełmem.

Sokołowsko. Kościół filialny pw. Matki Bożej Królowej Świata. Wzniesiony w XVII w. jako ewangelicki, przebudowany pod koniec XIX w. lub na pocz. XX w. Jest to niewielka budowla salowa, trzyprzęsłowa, z półkolistą absydą.

Sokołowsko. Cerkiew prawosławna pw. Michała Archanioła. Kościół pierwotnie protestancki, parafialny wybudowany ze składek kuracjuszy w 1884 r. na terenie ofiarowanym przez dra Theodora Römplera (1845-1902) nad willą majora barona von Rössinga. Cerkiew służyła licznie ściągającym do sanatorium kuracjuszom rosyjskim, a także emigrantom rosyjskim przebywającym na tych terenach po I wojnie światowej. Kościół murowany, jednonawowy. Nosi cechy charakterystyczne dla "staroruskiej" architektury przełomu XIX/XX w. We wnętrzu zachował się prospekt organowy i witraż z XIX w.

Unisław Śląski. Zespół kościoła filialnego. W skład zespołu wchodzi kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP, cmentarz przykościelny oraz ogrodzenie.

Pierwotny kościół z ok. 1360 r. został zniszczony i ok. 1600 r. wzniesiono obecny, późnogotycki pw. Wniebowzięcia NMP. Pod koniec XIX w. przebudowany. Jest to niewielka budowla salowa, z wydzielonym prostokątnym prezbiterium, nakryta dwuspadowym dachem. Nad nawą, przy szczycie, 8-boczna sygnaturka-wieża, zakończona stożkowym hełmem. Wewnątrz zróżnicowane wyposażenie, m.in. chrzcielnica kamienna z 1598 r., epitafium z 1598 r. i 1612 r., barokowa ambona z ok. 1700 r., obrazy olejne i drewniane, prospekt organowy z XVIII w. Pozostałe wyposażenie z końca XIX w. Przy kościele znajduje się cmentarz, całość otacza mur kamienny z bramką.

Unisław Śląski. Zespół kościoła poewangelickiego. W skład zespołu wchodzi kościół (obecnie ruina), cmentarz przykościelny oraz patorówka (ob. dom mieszkalny). Kościół powstał w latach 1792 r., rozbudowany w 1888 r. W 1945 r. został opuszczony, a po 1975 r. częściowo rozebrany. Obok znajduje się okazały budynek dawnej pasterówki i szkoły ewangelickiej (obecnie dom mieszkalny nr 4).

Kościół usytuowany jest we wschodniej części wsi, przy drodze. Murowany, na rzucie wydłużonego prostokąta, o ściętych narożnikach, przez co ma formę wydłużonego ośmioboku. Korpus nawowy jednoprzestrzenny, z dwukondygnacyjnymi niegdyś emporami obiegającymi dłuższe boki oraz część ołtarzową. Za nią niegdyś kwadratowa lub prostokątna jednoprzestrzenna zakrystia. Z przeciwległej strony na osi wejścia dostawiona kwadratowa w rzucie wieża. Przy elewacji północnej mała prostokątna kruchta. Wysoki korpus przykryty ośmiopłaciowym dachem. Wieża zwieńczona masywną, czworoboczną latarnią, kryta smukłym hełmem namiotowym.

ZAŁOŻENIA OBRONNE

Rybnica Leśna. Ruiny Zamku Radosno. Położony w południowo-zachodniej części Gór Suchych, w pobliżu Rybnicy Leśnej. Stanowił on pierwsze historyczne centrum osadnicze dla okolic Mieroszowa. Warownia wraz z lennem, w skład którego wchodziło miasteczko Mieroszów i okoliczne wsie wzmiankowana jest w 1350 i 1355 r. W 1369 r. zamek i lenno znajdowały się już w obrębie księstwa świdnicko-jaworskiego. W 1388 r. księżna Agnieszka przekazała zamek i lenno w ręce prywatne. Około 1430 r. zamek mógł być siedzibą husytów. W 1497 r. znajdował się w stanie ruiny i nigdy nie wrócił do roli centrum administracyjnego.

Najstarsza część zamku powstała prawdopodobnie w 2 poł. XIII w. Była to cylindryczna kamienna wieża o średnicy 7,2 m., zbudowana z miejscowego melafiru, otoczona drewniano-ziemnymi umocnieniami. Wejście do wieży znajdowało się na wysokości 4 m., powyżej poziomu terenu. Obronna wieża usytuowana była w miejscu narażonym na największe niebezpieczeństwo ataku, w najwyższej, południowo-wschodniej części wzgórza. W drugim etapie budowy, w XIV w. na miejscu wcześniejszych drewniano-ziemnych umocnień wzniesiono wokół wieży mury obronne i budynki mieszkalno-gospodarcze, które utworzyły dziedziniec o powierzchni blisko 300 m².

Warownia składała się z położonego na wzgórzu zamku właściwego, zbudowanego na planie prostokąta o wymiarach 17 x 30 m, z domem mieszkalnym w północnym narożu zamku i wolno stojącą cylindryczną wieżą. Obok zamku, w północno-zachodniej części warowni, znajdowała się czworokątna baszta, spięta murem obronnym, w której mieściła się brama wjazdowa. Do zamku od południowej strony przylegało niewielkie prostokątne przedzamcze. Obronność zamku podnosiły wykute w skale fosy o szerokości od 3,5 x 7 m, których głębokość dochodziła miejscami do 4 m.

Do czasów współczesnych z zamku zachowały się: 12-metrowy dolny fragment cylindrycznej wieży obronnej oraz niewielkie przyziemne fragmenty budynku mieszkalnego, znajdujące się po północno-zachodniej stronie dawnego zespołu obronnego.

ZESPOŁY UZDROWISKOWE

Infrastruktura uzdrowiskowa została zorganizowana w środkowej i zachodniej części wsi Sokołowsko oraz w graniczących z nią osadach. Zabudowania zakładów leczniczych powstawały wzdłuż głównej drogi i ciągnęły się do granicy lasu. Ich architektura jest silnie zróżnicowana. Uwagę zwracają przede wszystkim obiekty należące do zakładu doktora Brehmera, w szczególności gmach głównego budynku sanatoryjnego. Oprócz największych zakładów sanatoryjnych, powstało również wiele willi, mniejszych pensjonatów, a także domów mieszkalnych, w których mieściły się także sklepy czy kawiarnie. Charakteryzują się one drewnianymi werandami oraz żeliwnymi balustradami balkonów. Elementami dekoracyjnymi fasad są również ozdobne opaski okienne.

Sokołowsko. Zespół sanatorium dra Brehmera (byłe Sanatorium "Grunwald", obecnie Międzynarodowe Centrum Kultury). Teren, na którym wzniesiono obiekty zakładu leczniczego doktora Brehmera, położony jest w zachodniej części Sokołowska, po południowej stronie głównej drogi biegnącej przez miejscowość. Zespół zorientowany jest na osi północ-południe i ciągnie się aż do obszaru leśnego. Wszystkie budynki utrzymane są w podobnej stylistyce, mieszkalne wybudowane zostały w stylu neogotyckim. Elementem wspólnym jest zastosowanie czerwonej, glazurowanej cegły, która została wykorzystana w konstrukcji głównego obiektu sanatoryjnego, kostnicy, obserwatorium oraz folwarku. Budynki gospodarcze, takie jak stajnie, obory czy chlewy, wyposażone były w ciepłą i zimną wodę, a w zimie ogrzewano je za pomocą pieców. Obiekty te były murowane, a ich posadzki wykonano z ozdobnych kamieni, z cegły lub z cementu. Z kolei budynki z natryskami składały się z kilku łazienek, poprzedzonych pokojem do rozbierania oraz pokojem lekarza kierującego prysznicem. Natryski podzielone były na dwa oddziały męski i żeński.

Wszystkie obiekty zakładu usytuowane zostały w rozległym parku leśnym, który zaczynał się na południe od głównego budynku.

Neogotycki główny budynek sanatoryjny powstawał w trzech etapach. Pierwszy, tzw. stary dom zdrojowy został zbudowany w 1862 r. Po rozbudowie w latach 1870 - 1871 budynek zdrojowy składał się już z dwóch, połączonych ze sobą części. Z kolei w okresie 1875 - 1878 założenie ponownie powiększono. Wzniesiony został tzw. nowy dom zdrojowy, zaprojektowany według projektu E. Opplera. Budynek zmodernizowano w 1882 r., przebudowując wnętrza i unowocześniając urządzenia higieniczne. Całość prezentowała się niezwykle okazale, a neogotycki gmach z czerwonej, klinkierowej cegły nawiązywał formą do architektury zamkowej. Główny budynek sanatoryjny dysponował także bardzo dobrym wyposażeniem. Obiekt dysponował także własną salą operacyjną, pracownią bakteriologiczną oraz rentgenowską.

W pobliżu powstały budynki pomocnicze oraz park zdrojowy. W skład kompleksu wchodziły główny budynek sanatoryjny, trzy budynki willowe oraz zabudowania gospodarcze, w tym obserwatorium meteorologiczne i kostnica. Na terenie zakładu mieściły się także budynek z natryskami, składy narzędzi, wozownie, pralnie oraz oranżeria. Wille – „Weisses Haus”, „Neues Haus”, a także „Villa Rosa”, powstały przed 1878 r. Dwie pierwsze, podobnie jak główny budynek kuracyjny, zostały zbudowane według projektu E. Opplera. Położone są w północnej oraz południowo-zachodniej części założenia parkowego.

Sokołowsko. Zespół sanatorium dra Römplera (obecnie Dolnośląski Ośrodek Opieki Międzypokoleniowej "Biały Orzeł"). Kompleks położony jest w środkowej części Sokołowska, po południowej stronie drogi biegnącej przez miejscowość. Teren zorientowany jest na osi północ-południe i ciągnie się aż do granicy lasu. W skład zakładu wchodziły: „Turm Villa”, ogród zimowy, jadalnia, główny budynek sanatoryjny, leżakownia oraz budynek mieszkalny. Tworzyły one jeden, rozbudowany horyzontalnie, kilkuczęściowy kompleks. Na terenie zakładu znajdowały się także cerkiew prawosławna, kościół ewangelicki, dwie wille oraz budynki gospodarcze, m.in. lodownia. Obiekty sanatoryjne utrzymane są w podobnej stylistyce, prawie pozbawione detalu bryły z tynkowanymi elewacjami. Wille nawiązywały do tzw. stylu szwajcarskiego. Z kolei kościół i cerkiew są budynkami ceglаныmi, nieotynkowanymi. Wszystkie budynki usytuowane są w rozległym parku, leżącym równolegle do lecznicy Brehmera.

Pierwszym obiektem sanatoryjnym była tu tzw. Willa wieżowa wybudowana w 1875 r. Założenie następnie rozbudowywano. Powstał budynek główny zakładu, który w 1877 r. został połączony z „Turm

Villa”, a w dobudowanej, środkowej części umieszczono jadalnię. W tym okresie zaczęto także prace nad zagospodarowaniem parku zdrojowego, który miał dorównać temu przy sanatorium Brehmera. W 1885 r. dobudowano ogród zimowy, dwa lata później dużą, zadaszoną leżakownię. Do zakładu należała również lodownia oraz wzniesiona w 1898 r. willa „Elsa”, w której zamieszkał Römpler. Był to budynek w stylu szwajcarskim, wybudowany na zachodnim skraju parku.

Cały zakład otoczony był od strony wschodniej ceglanym, tynkowanym ogrodzeniem, stylistyką nawiązującym do głównego budynku sanatoryjnego.

Sokołowsko. Zakład leczniczy Hansa Weickera (dawne sanatorium "Chrobry", obecnie zakład opiekuńczo-leczniczy Inter-Med). Sanatorium powstało w zachodniej, odległej od centrum, części wsi. Usytuowane zostało przy głównej drodze biegnącej przez miejscowość. Zakład powstał najprawdopodobniej w ostatniej ćwierci XIX w. Początkowo zakład „Marienhaus” należał do hrabiny von Pückler. W 1891 r. wydzierżawiła go ona doktorowi Hansowi Weickerowi, a w 1896 r. ostatecznie odsprzedała mu ten ośrodek. Budynek został przebudowany w końcu XIX lub na początku XX w. Najprawdopodobniej budowę zakończono przed 1903 r. „Marienhaus” nawiązuje do neobaroku francuskiego.

Podobnie jak w przypadku dwóch pozostałych kompleksów, zaaranżowano park zdrojowy, a teren zagospodarowano, tworząc alejki, ławki i altany. Oprócz sanatorium do zakładu należały także budynki gospodarcze. Główna posiadłość zakładu dr Weickera obejmowała około 100 hektarów, w tym 53 hektary lasu.

ZABYTKOWA ZIELEŃ

Mieroszów. Park Miejski. Położony jest w zachodniej części miasta, zajmuje teren wysokiego wzgórza (góra kościelna), którego zbocza opadają stromo w kierunku wschodu i zachodu. Początkowo, ok. 1800 r. zbocza góry zostały wykorzystane na plantację drzew morwowych, których uprawę narzuciły władze pruskie niemal wszystkim miejscowościom śląskim. Zagospodarowanie parkowo tego wzgórza, kiedy odzyskało rodzime zadrzewienie po likwidacji plantacji, sięga lat 30-40-tych XIX w. Urządzono tam kręgielnię oraz organizowano miejskie festyny. Lata 70-80-te XIX w. przyniosły zmianę upodobań i stopniowe opuszczenie i zrujnowanie urządzeń rekreacyjnych. Dopiero w 1894 r. właściciel miejscowego hotelu przywrócił charakter parkowy górze kościelnej urządzając tutaj promenadę z niewielką platformą widokową. Utrzymano istniejący drzewostan leśny (świerkowy) na zboczu wschodnim i mieszany, z przewagą drzew liściastych na stoku góry. Uzupełniono go jedynie odmianami iglaków oraz kasztanowcami.

Drzewostan porastający wzgórze parkowe został posadzony pod koniec 1 ćw. XX w. Dawny układ komunikacyjny założenia jest czytelny.

Nowe Siodło. Park sanatoryjny. Park zlokalizowany w środkowej części wsi, przy drodze prowadzącej do Mieroszowa. Pochodzi z 3 ćw. XIX w. Usytuowany na łagodnym zboczu wzgórza. Wykorzystano w nim naturalne ukształtowanie terenu, wzmacniając je jedynie w niektórych miejscach niewielkimi murami oporowymi. W północnej części parku znajduje się zabytkowy budynek z końca XIX w. (dawny zakład leczniczy, obecnie budynek szkolno-wychowawczy). W początku XX w. wzbogacono drzewostan wprowadzając iglaki, robinie i kasztanowce, a także inne drzewa rodzimego pochodzenia. Dawny układ komunikacyjny parku nie jest obecnie czytelny.

Sokołowsko. Park sanatoryjny dra Brehmera (byłe Sanatorium "Grunwald"). Park zajmuje południowo-zachodnią część wsi. Założony w 1862 r. do 1878 r. zajmował imponującą powierzchnię 70 hektarów. Rozległe założenie parkowe usytuowane jest na stoku wzgórza. Do parku od strony północnej prowadziła brama wjazdowa. Do celów lecznictwa klimatycznego wykorzystywano znaczne połacie lasów. Trudno określić granicę pomiędzy częścią ściśle parkową a lasami. Przy komponowaniu parku celowo ją zacierano, łącząc promenady spacerowe kuracjuszy z drogami leśnymi, umieszczając urządzenia parkowe, pawilony, ławki przy drogach.

Rozległe założenie usytuowane jest na stoku wzgórza Wysada, zajmując jego północny stok i kopułę wierzchołka, gdzie łączy się z masywami leśnymi. Granice właściwego parku sanatoryjnego, o zarysie nieregularnego wieloboku, wyznaczają od południa, wschodu i zachodu drogi, a od północy

strumień biegnący wzdłuż ulicy Głównej. Część północną parku zajmuje główny budynek sanatoryjny z sąsiadującymi od wschodu pawilonami „Weisses Haus” i „Neuses Haus” (obecnie nieistniejące) oraz położony na zachód, poza drogą parkową, budynek obserwatorium. W części południowo-wschodniej parku wzniesiono pawilon „Villa Rosa”.

Kompozycję parku oparto o zasadę maksymalnego wykorzystania naturalnego ukształtowania terenu. Drogi parkowe są prowadzone obwodnicowo w formie umiarkowanych w spadku ścieżek, łączących poszczególne budynki i pawilony oraz urządzenia parkowe. Prowadzone są zawsze tak, aby były zacienione. W części północnej zdecydowano się utworzyć polanę widokową otwierającą się na pawilon Humboldta i dalej na dolinę Sokołowska. Rolę punktów widokowych pełniły położone ponad południową granicą parku pawilony. Urozmaicheniem kompozycji parku był zbudowany z naturalnych potoków górskich układ wodny. Ujęcie wody, kilkakrotnie rozbudowywane, znajdowało się w południowej części parku.

Drzewostan w przeważającej części stanowią iglaki (świerki z domieszką jodły). Na początku XX w. drzewostan parkowy wzbogacono (głównie w części północnej), sadząc tam między innymi dąb piramidalny i choinę kanadyjską. Zwarty drzewostan świerkowy od zachodu graniczy z rozległą polaną widokową, na której w grupach posadzono iglaki. Wewnątrz drzewostanu parkowego występują pieszce ścieżki spacerowe. Niewielkie połacie trawników (klomby, gazony) otoczono ścieżkami biegnącymi łagodnymi łukami. Tam też zachowały się wprowadzone w okresie zakładania parku drzewa, które gatunkami dostosowano do otaczającego krajobrazu (świerki, modrzewie). W części założenia bardziej wysuniętej na południe drzewostan miał charakter przeważnie leśny.

Sokołowsko. Park sanatoryjny przy dawnym zakładzie dra Römplera (sanatorium "Biały Orzeł"). Park ten również łączy się z okolicznymi lasami, jednak już w momencie założenia nosił w sobie pewne cechy programowości. Dzieli się na dwie części: ścisły park sanatoryjny z rozrzuconymi na jego terenie budynkami leczniczymi, kościołem ewangelickim i miniaturową cerkwią prawosławną wraz z towarzyszącymi im klombami z małą architekturą parkową oraz część krajobrazową z układem dróg spacerowych wiodącym ku określonym celom (pawilony), czy też duktem prowadzącym na szczyt jednego z sąsiadujących z parkiem wzniesień z ruinami średniowiecznego zamku Radosno. Ideę tę, połączenia promenadą sanatorium z ruinami zamku, zrealizował dr Römpler dopiero u schyłku XIX w., a więc już po ukształtowaniu parku w jego zasadniczym zrębie. Część sanatoryjna założenia zajmuje rozległą działkę o nieregularnym zarysie wydłużonym w kierunku północ-południe. Od strony północnej granicę jej wyznacza skwer w centrum miejscowości, przy ulicy Głównej, a w części południowej droga gruntowa oddzielająca drzewostan parku sanatoryjnego od naturalnego lasu. Granicę zachodnią wyznacza czytelna i zachowana granica drzewostanu parkowego, a granicę wschodnią dodatkowo podkreśla wysoki mur osłonowy dawnej pergoli spacerowej.

BUDYNKI MIESZKALNE

W mieście Mieroszów zachowało się wiele domów mieszkalnych. Część z nich, szczególnie w centrum, nosi cechy architektury renesansu, baroku i klasycyzmu. Wszystkie były przebudowane bądź remontowane w XIX lub na początku XX w., często z zatarciem cech stylowych. Większość stanowią budynki 3-4 kondygnacyjne, często z poddaszem użytkowym, ustawione kalenicowo, z elewacją na ogół pozbawioną elementów zdobniczych. Posiadały podcienia, dzisiaj w większości zlikwidowane. Do najcenniejszych należą m.in. kamienice przy ul. Niepodległości (Rynek), Kopernia (d. Dąbrowszczaków), Mickiewicza czy Dolnej. Po wojnie część nieremontowanych kamieniczek popadła w ruinę i została rozebrana. Na ich miejscu powstały nowe budynki.

W przypadku budynków mieszkalnych na terenie wsi w wielu przypadkach występują domy mieszkalne i mieszkalno-gospodarcze w formie dużych budynków z murowanym przyziemiem i ryglowym (szachulcowym) piętrem. Nakryte wysokimi dachami dwuspadowymi, mieszczącymi poddasze i pokoje mieszkalne. Ich szczyty są szalowane deskami. Niektóre zachowały w przyziemiu sklepienia, a większość skromne, kamienne portale i opaski okienne. Pochodzą z XVIII-XIX w. Występują również drewniane, parterowe chaty oraz duże, murowane zagrody, niekiedy z szachulcowym piętrem.

ZABYTKI PRZEMYSŁU

Mieroszów. Zespół tkalni. Początki tkactwa w Mieroszowie sięgają 1 poł. XVI w. Stanowiło ono podstawę gospodarki miasteczka. W latach 30 i 40-tych XIX w. miejsce rzemieślniczych warsztatów tkackich zaczęły zajmować fabryki. Pierwsze z nich, to 1836 r. "Carl Theodor Held" oraz z 1847 r. "H. Pabel und Sohne".

Zespół tkalni przy ul. Dąbroszczaków 21 (obecnie ul. Leśna) powstał w 4 ćw. XIX w. Firma nosiła nazwę "Wache und Heinrich". W latach 30-tych nastąpiła zmiana właściciela, który posiadał dużą fabrykę włókienniczą przy ul. Tkackiej.

Zespół tkalni stanowił zwartą, jednorodną w formie kompozycję przestrzenną. W skład zespołu wchodziły dwa budynki mieszkalne "A" i "B", pawilon administracyjno-mieszkalny, budynek tkalni, budynek kotłowni i trafostacji oraz budynek straży pożarnej i warsztatów, budynek brakarni, krochmalni. Obecnie większość budynków została rozebrana (istnieją dwa budynki mieszkalne, trafostacja oraz przebudowany budynek straży pożarnej).

CMENTARZE

Do zabytków nieruchomych zalicza się również cmentarze, będące świadkami dawnej społeczności gminy. Należą do nich cmentarze ewangelickie, przykościelne, parafialne rzym. - kat., żydowskie. Łącznie osiem na terenie gminy Mieroszów.

Tabela 2. Cmentarze występujące na terenie gminy Mieroszów.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja	Stan zachowania	Datowanie
1	Mieroszów	cmentarz przykościelny rzymsko – katolicki (nieczynny)	przy kościele parafialnym pw. św. Michała Archanioła	czytelny w terenie, zachowanych kilka płyt nagrobnych (1665 r., 1702 r., 1716 r.), zieleń przy murze	poł. XVI w., 2 poł. XIX w.
2	Mieroszów	cmentarz ewangelicki, ob. cmentarz komunalny (czynny)	pn.-wsch. część miasta, w ciągu ul. Kościelnej	czytelny w terenie, stan dobry, najstarszy nagrobek z 1931 r., zachowany starodrzew	poł. XVIII w., poszerzony w 1800 r., po 1945 r. przekształcony w komunalny
3	Mieroszów	cmentarz żydowski (nieczynny, zamknięty w 1961 r.)	przy ul. Parkowej, na zach. od cmentarza komunalnego	zaniedbany, do czasów współczesnych zachowało się kilkanaście zniszczonych nagrobków z lat 40. XX w.	XIX/XX w.
4	Rybnica Leśna	cmentarz przykościelny rzymsko – katolicki (nieczynny)	w środkowej części wsi, przy kościele filialnym pw. Św. Jadwigi	dawny układ cmentarza nieczytelny, nagrobki w stanie szczątkowym, najstarszy nagrobek z 1868 r., zieleń na obrzeżach	1 poł. XVII w.
5	Rybnica Leśna	cmentarz rzymsko-katolicki, poewangelicki (nieużytkowany, przeznaczony do likwidacji w 1980 r.)	w centrum wsi, niedaleko drogi	czytelny w terenie, zarośnięty, zaniedbany, nagrobki zachowane szczątkowo, najstarszy nagrobek z 1921 r., zieleń na obrzeżach, aleja kasztanowa na osi cmentarza	2 poł. XIX w.
6	Sokołowsko	cmentarz ewangelicki (nieczynny)	z dala od zabudowań mieszkalnych, wśród pól i łąk	słabo czytelny w terenie, zarośnięty, zaniedbany, zachowane nagrobki oraz kaplica cmentarna, zachowany szpaler bukowy wzdłuż zach. granicy cmentarza	ok. poł. XIX w.
7	Unisław Śląski	cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki (czynny)	w środkowej części wsi, przy kościele filialnym pw. Wniebowzięcia NMP	stan zachowania dobry, cmentarz zadbane, najstarszy nagrobek z 1876 r., zieleń na obrzeżach	pocz. XVII w.
8	Unisław Śląski	cmentarz przykościelny ewangelicko-augsburski (nieczynny)	na pd. od kościoła ewangelickiego, przy drodze	czytelny w terenie, zarośnięty, zaniedbany, zachowane nagrobki	2 poł. XVIII w.

BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Mieroszów. Ratusz. Niegdyś na środku rynku stał ratusz, wzniesiony prawdopodobnie w 1554 r. Był to budynek na rzucie prostokąta, nakryty czterospadowym, łamanym dachem z wieżą-sygnaturką. Spłonął w 1778 r. Odbudowany popadł w ruinę i w 1880 r. został rozebrany, a jego funkcje przejął wykupiony w tym celu przez miasto dom handlowy Firmy Schmidts Wittwe & Sochne z XVII w. (Pl. Niepodległości 1). Jest to budynek trzykondygnacyjny z podcieniem w przyziemiu, zwieńczony szerokim szczytem wolutowym z zegarem. Na elewacji umieszczony jest kartusz z herbem miasta.

Rybnica Leśna. Schronisko Andrzejówka. Andrzejówka położona jest na terenie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, na wysokości 796 m n.p.m., w centrum Gór Suchych, u podnóża Waligóry (936 m n.p.m.), w miejscu zwanym Przełęczą Trzech Dolin. Schronisko zbudowano pod patronatem Waldenburger Gebirgsverein. Plany budowy zrodziły się jeszcze przed I wojną światową, zniweczyły je jednak działania wojenne a potem światowy kryzys gospodarczy. Głównym inicjatorem powstania schroniska był przewodniczący związku, aptekarz Andreas Bock, który aktywnie propagował ideę jego powstania i mimo trudności finansowych doprowadził do jej realizacji. Projekt obiektu został wyłoniony w wyniku konkursu, rozpisanego w 1928 r. Został nim architekt z Wałbrzycha, Friedrich W. Kronke. Otwarcie schroniska nastąpiło 22 października 1933 r. Autorem snycerskiego wystroju wnętrza był rzeźbiarz z Janowic Wielkich – Hans Brochenberg. Schronisko posiadało 3 sale jadalniane z 220 miejscami, ok. 300 miejsc znajdowało się dodatkowo przed budynkiem. Schronisko było nastawione przede wszystkim na obsługę krótkich wycieczek niedzielnych. Pokoje gościnne miały swoje nazwy, np. Wałbrzyskie, Boguszewskie, Karkonoskie i związany z nimi wystrój. W schronisku było ogrzewanie parowe, łazienki z ciepłą i zimną wodą, natryski, suszarnia odzieży, narciarnia. Budynek zachowany w oryginalnej formie, łącznie z większą częścią wystroju wewnętrznego, na który składa się snycerska dekoracja Hansa Brochenberga. Wnętrze częściowo zmodernizowane.

Spośród pozostałych budynków użyteczności publicznej na uwagę zasługują m.in.:

- ✓ dawna szkoła ewangelicka przy ul. Wolności 19 w Mieroszowie (ob. szkoła podstawowa), z lat 1836-38,
- ✓ dawna szkoła katolicka przy ul. Mickiewicza 26w Mieroszowie (ob. budynek usługowy), z 2 poł. XIX w.,
- ✓ szpital przy ul. Szpitalnej 1 w Mieroszowie,
- ✓ poczta przy ul. Kopernika 9 w Mieroszowie, z 2 poł. XIX w.,
- ✓ przedszkole (dawny sąd) przy ul. Żeromskiego 30 w Mieroszowie (ob. szkoła), z lat 1905-06,
- ✓ dawny hotel z restauracją przy ul. Kopernika 1 w Mieroszowie (ob. budynek usługowy), z 2 poł. XIX w.

5.2.4 Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach danego obszaru. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

W związku z licznymi zagrożeniami zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych, na

obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Obszar Gminy Mieroszów znajduje się na pięciu obszarach AZP: 88-20, 88-21, 89-19, 89-20, 89-21. Większość stanowisk archeologicznych została rozpoznana „powierzchniowo” podczas dużego projektu realizowanego już od końca lat 70-tych XX w., jest to Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP).

W ewidencji zabytków znajduje się 51 stanowisk archeologicznych. Siedem z nich to stanowiska archiwalne, bez dokładnej lokalizacji (Łączna st. 5, 6, 7, 8; Mieroszów st. 2; Rybnica Leśna st. 20; Sokołowsko st. 22).

Zestawienie stanowisk archeologicznych z terenu Gminy Mieroszów przedstawiono w zestawieniu na końcu opracowania.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawowe formy ochrony zabytków według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. stanowią:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
3. uznanie za pomnik historii;
4. utworzenie parku kulturowego;
5. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Mieroszów funkcjonują dwa z wyżej wymienionych form ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (s. 29-39 niniejszego opracowania).

5.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

- ✓ księga A – zabytki nieruchome,
- ✓ księga B – zabytki ruchome,
- ✓ księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków:

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy Mieroszów.

Tabela 3. Zabytki nieruchome z terenu Gminy Mieroszów wpisane do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego.

L.p.	Lokalizacja	Obiekt objęty ochroną	Nr rejestru zabytków
1	Mieroszów	Historyczny układ urbanistyczny miasta	A/5913/624 z 01.09.1959 r.
2	Mieroszów, ul. Kopernika 1	Budynek poczty	A/4442/1123/Wł z 02.05.1985 r.
3	Mieroszów, ul. Kościelna	Kościół parafialny pw. św. Michała Archaniola	A/1836/1741 z 30.06.1966 r.
4	Mieroszów, ul. Kościelna 9	Dawna szkoła katolicka, ob. dom katechetyczny	A/4441/1121/Wł z 02.05.1985 r.
5	Mieroszów, ul. Kościelna 10	Plebania	A/1837/1122/Wł z 02.05.1985 r.
6	Mieroszów, ul. Kościelna 6	Dawna szkoła ewangelicka, ob. dom mieszkalny	A/4440/1120/Wł z 02.05.1985 r.
7	Mieroszów, ul. Kościelna 8	Dom Pastora, ob. dom mieszkalny	A/4448/1742 z 30.06.1966 r.
8	Mieroszów, Pl. Niepodległości 1	Dom handlowy Firmy Schmidts Wittwe & Sochne, ob. ratusz	A/4449/1743 z 30.06.1966 r.
9	Mieroszów, Pl. Niepodległości 3 i 4	Dom mieszkalny	A/4450/1744 z 30.06.1966 r.
10	Mieroszów, Pl. Niepodległości 5	Dom mieszkalny	A/4451/1745 z 30.06.1966 r.
11	Mieroszów, Pl. Niepodległości 6	Fasada domu	A/4443/1118/Wł z 02.05.1985 r.
12	Mieroszów, Pl. Niepodległości 7	Dom mieszkalny	A/4444/1119/Wł z 02.05.1985 r.
13	Mieroszów, Pl. Niepodległości 17	Dom mieszkalny	A/4452/1746 z 30.06.1966 r.
14	Mieroszów, Pl. Niepodległości 27	Dom mieszkalny	A/4453/1747 z 30.06.1966 r.
15	Mieroszów, ul. Strzelców 1	Dwór Bractwa Strzeleckiego, ob. dom mieszkalny	A/4447/1126/Wł z 02.05.1985 r.
16	Mieroszów, ul. Wolności 27	Dawna tkalnia Helda, bud. administracyjny, ob. Przedszkole	A/4445/1124/Wł z 02.05.1985 r.
17	Mieroszów, ul. Żeromskiego 30	Dawny budynek sądu ob. Gimnazjum	A/4446/1125/Wł z 02.05.1985 r.
18	Różana 28	Kuźnia	A/4566/928/Wł z 10.01.1983 r.
19	Rybnica Leśna	Kościół fil. p.w. św. Jadwigi	A/1671/487 z 20.02.1959 r.
20	Rybnica Leśna	Dzwonnica przy kościele	A/1503/1 z 31.12.2009
21	Rybnica Leśna	Mur otaczający kościół	A/1503/2 z 31.12.2009
22	Rybnica Leśna	Zamek Radosno - ruina	A/4414/674 z 28.03.1960 r.
23	Rybnica Leśna	Schronisko "Andrzejówka"	A/6096 z 31.10.2018 r.
24	Sokołowsko	Historyczny układ ruralistyczny	A/679 z 27.01.1978 r.
25	Sokołowsko, ul. Główna 1	Dom mieszkalny	A/4704/1411/Wł z 29.08.1994 r.
26	Sokołowsko, ul. Różana 1	dom mieszkalny, d. Willa Weisses Haus	A/6227 z 26.08.2022 r.
27	Sokołowsko, ul. Różana 2	Dawne sanatorium "Grunwald"	A/4705/1888/Wł z 19.12.1966 r.
28	Sokołowsko	Park sanatoryjny w zespole d. sanatorium "Grunwald"	A/4706/998/Wł z 29.03.1984 r.
29	Sokołowsko, ul. Unisławska 8	Cerkiew pw. Michała Archaniola	A/4703/1048/Wł z 30.11.1984
30	Unisław Śląski	Kościół fil. pw. Wniebowzięcia NMP	A/1838/1753 z 30.06.1966 r.
31	Unisław Śląski	Kościół poewangelicki	A/4578/772/Wł z 08.11.1980 r.
32	Unisław Śląski 16	Stodoła	A/4577/927/Wł z 10.01.1983 r.
33	Unisław Śląski 110	Karczma ob. dom mieszkalny	A/4576/1573/Wł z 30.05.1997

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków:

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

W rejestrze zabytków ruchomych Gminy Mieroszów figuruje 75 zabytków.

Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

Na terenie Gminy Mieroszów nie występują stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, a także zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.

Na podstawie art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowania Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących zabytków ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ) Gminy Mioszów zawiera obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego oraz obiekty znajdujące się na kartach adresowych GEZ (nie figurujące w rejestrze), a także stanowiska archeologiczne z terenu gminy. Ewidencja ta jest podstawą do sporządzenia *Gminnego programu opieki nad zabytkami*.

Gminna Ewidencja Zabytków zawiera obecnie 318 zabytków nieruchomych oraz 51 stanowisk archeologicznych. Została przyjęta Zarządzeniem Nr 1/2020 Burmistrza Mioszowa z dnia 09 stycznia 2020 r. w sprawie założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Mioszów.

Zarządzeniem Nr 70/2021 Burmistrza Mioszowa z dnia 17 maja 2021 r. z GEZ został usunięty obiekt – dom mieszkalno-gospodarczy przy ul. Osiedle 4 w Sokołowsku. Usunięcie spowodowane było wyłączeniem ww. obiektu z wykazu zabytków nieruchomych gminy Mioszów z uwagi na przeznaczenie tego obiektu do rozbiórki (pismo Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu znak: W/N.5140.11.2021.KK z dnia 8.04.2021 r.).

Zarządzeniem Nr 303/2022 Burmistrza Mioszowa z dnia 02 grudnia 2022 r. do GEZ włączono nową kartę adresową zabytku nieruchomego – cmentarza żydowskiego w Mioszowie. Włączenie nowej karty adresowej ww. obiektu spowodowane było aktualizacją danych w niej zawartej, przeprowadzoną w ramach realizowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa programu „Oznakowanie cmentarzy żydowskich w RP” (pismo Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Wałbrzychu, znak W/N.5133.42.2022.KK, z dnia 11.08.2022 r.).

Zarządzeniem Nr 320/2022 Burmistrza Mioszowa z dnia 12 grudnia 2022 r. do GEZ włączono nową kartę adresową zabytku nieruchomego – pensjonat w zespole d. sanatorium "Grunwald", ob. dom mieszkalny oraz aktualizacji danych zawartych w ww. rejestrze. Włączenie nowej karty adresowej ww. obiektu spowodowane było wydaną dnia 26 sierpnia 2022 r. decyzją nr A/6227 Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, znak WRiD.5130.13.2022.JK, na mocy której ww. obiekt został wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa dolnośląskiego.

Spis zabytków nieruchomych i archeologicznych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Mioszów przedstawiono w zestawieniu na końcu opracowania.

5.5 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- ✓ tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu,
- ✓ spektakle i widowiska,
- ✓ zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- ✓ wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- ✓ umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Dolny Śląsk jako terytorium pogranicza, jest miejscem egzystencji różnych narodów, grup etnicznych i religii. Od poł. XVI w. do 1947 r. pozostawał poza strukturami państwa polskiego, zaś w latach 1945-1947 nastąpiła całkowita wymiana ludności na odmienną kulturowo. Powojenni emigranci, materialnie wykorzeni z utraconych przez Polskę Kresów czy innych terenów Rzeczypospolitej, przywieźli tu swoją mentalność, zasoby niematerialne, próbując odtworzyć dawny układ społeczny. Z czasem wszystko uległo przeobrażeniom, jedne elementy zapożyczano od sąsiadów, innych się wyzbywano. Choćby gwary osadników, które nawarstwiały się i mieszały ze sobą, prowadząc do integracji językowej. Podobnie zwyczaje i obrzędy.

W Gminie Mieroszów, podobnie jak na terenie całego Dolnego Śląska, kultywowana jest tradycja i obrzędowość katolicka, objawiająca się uczestnictwem w świętach roku liturgicznego (np.: Wielkanoc, Boże Ciało, Boże Narodzenie), zwyczaju pielgrzymkowym do sanktuariów czy w dbałości o miejsca kultu.

Na terenie Gminy Mieroszów funkcjonują ośrodki kulturalne i stowarzyszenia takie jak:

Mieroszowskie Centrum Kultury (MCK) w Mieroszowie. MCK w Mieroszowie funkcjonuje od 1 stycznia 1995 r. W MCK działa w sferze kultury, sportu i rekreacji. Dysponuje trzema obiektami:

– Dom Kultury, przy ul. Żeromskiego 28, w którym mieści się Gminna Biblioteka Publiczna, Sala Wystawowa, Sala Spotkań im. Włodka Szomańskiego, Studio Nagrań z salą prób oraz salki tematyczne (plastyczna, muzyczna),

– Hala Sportowo – widowiskowa z kompleksem boisk przy ul. Hoża 4,

– Hostel, sala sportowa i boiska zewnętrzne przy ul. Sportowa 4.

Obiekt MCK przy ul. Żeromskiego 28 to centrum gminnego życia kulturalnego. Dostępna w obiekcie sala wystawowa jest miejscem wystaw lokalnych, regionalnych czy międzynarodowych. Sala Spotkań im. Włodka Szomańskiego, oficjalnie otwarta w 2014 r., to przestrzeń wydarzeń kulturalnych organizowanych przez MCK. Realizowane są tutaj duże wydarzenia takie jak: WOŚP, Festiwal im. Włodka Szomańskiego czy Przegląd Chórów, przedstawienia tematyczne i spektakle teatralne oraz uroczystości okolicznościowe. Prężnie działa również Uniwersytet III Wieku oraz chór “Irysy”. W Studio nagrań można realizować projekty muzyczne.

W znajdującej się w budynku Bibliotece są dwie wypożyczalnie: dla dorosłych i dla dzieci oraz czytelnia, w której znajdują się komputery do dyspozycji mieszkańców gminy. Biblioteka Publiczna w Mieroszowie dysponuje elektronicznym katalogiem bibliotecznym. Udostępniony został katalog online do przeglądania zbioru. W 2017 r. uruchomiona została elektroniczna wypożyczalnia książek, zdalne zamawianie z możliwością sprawdzenia stanu swojego konta. Biblioteka jest także miejscem spotkań seniorów. Są w niej organizowane również zajęcia podczas ferii i wakacji oraz mniejsze wystawy.

Hala sportowo - widowiskowa obejmuje kompleks boisk. Udostępniana jest szkołom na zajęcia wychowania fizycznego. W godzinach popołudniowych oferuje zajęcia sportowe. Hala przystosowana jest do rozgrywania meczy koszykówki, siatkówki, piłki nożnej. Obiekt dostosowany jest dla osób niepełnosprawnych. W obiekcie znajduje się siłownia oraz ścianka wspinaczkowa. Obiekt posiada kompletne wyposażenie oraz nowoczesne i funkcjonalne zaplecze socjalne. Na terenie obiektu znajdują się zewnętrzne boiska wielofunkcyjne.

Przy obiekcie przy ul. Sportowa 4 znajduje się kompleks boisk: Orlik, stadion, boisko do koszykówki, siatkówki oraz tenisa ziemnego, a także sala gimnastyczna. Na stadionie rozgrywane są mecze ligowe oraz odbywają się treningi Klubu Piłkarskiego MCK Mieroszów oraz Akademii Piłkarskiej Mieroszów.

Hostel znajdujący się przy ul. Sportowej 4 oferuje usługi noclegowe dla grup sportowych oraz turystów.

Fundacji Sztuki Współczesnej In Situ. Fundacja wspierająca szeroko rozumianą działalność artystyczną oraz edukacyjną. Fundacja In Situ została założona w 2004 r. w Podkowie Leśnej przez Zygmunta Rytka i Bożennę Biskupską, artystów i działaczy na polu kultury. We wrześniu 2012 r. przeniesiono główną siedzibę z Warszawy do Sokołowska, a prezesem fundacji została Zuzanna Fogtt.

Zamierzeniem fundatorów, a przez to celem Fundacji jest stworzenie przestrzeni dla realizacji międzynarodowych projektów artystycznych, różnorodnych i interdyscyplinarnych działań twórczych, badań, spotkań, konfrontowania poglądów, wymiany myśli i doświadczeń, a także upowszechnianie nowatorskich postaw artystycznych i wspieranie różnych form aktywności twórczej. Jednocześnie celem Fundacji jest propagowanie działalności w zakresie ochrony dóbr kultury i sztuki oraz dziedzictwa narodowego.

Obecnie głównym celem a także projektem Fundacji jest odbudowa dawnego spalonego Sanatorium dr Brehmera w Sokołowsku oraz stworzenie w nim Międzynarodowego Laboratorium Kultury.

W ramach działalności fundacji organizowane są różnorodne projekty artystyczne: wystawy, performance, koncerty, warsztaty, realizacje w przestrzeni publicznej oraz spotkania, akcje społeczne i ekologiczne, wykłady, a także cykliczne festiwale:

- ✓ Festiwal Sztuki Efemerycznej Konteksty,
- ✓ Hommage à Kieślowski,
- ✓ Sanatorium Dźwięku.

Stowarzyszenie Twój Mieroszów. Celem stowarzyszenia jest m.in. rozwój gminy Mieroszów w zakresie działalności naukowej oświatowej, kulturalnej, kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska.

Fundacja Św. Elżbiety w Sokołowsku. Celem fundacji jest m.in.:

- ✓ pobudzanie i promowanie działalności ukierunkowanej na rozwój społeczno-gospodarczy regionu w zakresie dóbr kultury i substancji zabytkowej znajdującej się w regionie,
- ✓ popieranie badań naukowych,
- ✓ podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- ✓ działalność w sferze rozwoju nauki, edukacji, oświaty i wychowania,
- ✓ rozwój kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji.

Stowarzyszenie Pasjonatów Historii Ziemi Mieroszowskiej. Celem stowarzyszenia jest m.in.:

- ✓ zrzeszenie osób zainteresowanych historią, kulturą, tradycją oraz rozwojem ziemi mieroszowskiej,
- ✓ zdobywanie i popularyzowanie wiedzy na temat historii miasta i gminy Mieroszów,
- ✓ inicjowanie i organizowanie prelekcji, konkursów, wystaw, pokazów, przeglądów filmowych, wycieczek związanych z kulturą i historią ziemi mieroszowskiej,
- ✓ tworzenie bibliografii ziemi mieroszowskiej,
- ✓ kolekcjonowanie pamiątek ziemi mieroszowskiej,
- ✓ dążenie do stworzenia miejsca stałej ekspozycji dotyczącej historii miasta i okolic,
- ✓ współpraca z instytucjami, organizacjami społecznymi, władzami samorządowymi,
- ✓ kultywowanie pamięci o zasłużonych mieszkańcach miasta i wydarzeniach historycznych,
- ✓ propagowanie turystycznych walorów regionu,
- ✓ prowadzenie portalu internetowego poświęconego ziemi mieroszowskiej.

Stowarzyszenie "Rybnica Leśna". Celem stowarzyszenia jest m.in.:

- ✓ promowanie i reprezentowanie i ochrona interesów miejscowości Rybnica Leśna, Kamionka oraz Andrzejówka w sferze kultury, turystyki, rekreacji, wypoczynku oraz walorów przyrodniczych,
- ✓ inspirowanie i opiniowanie przedsięwzięć zmierzających do rozwoju turystyki, rekreacji, wypoczynku oraz walorów przyrodniczych,
- ✓ tworzenie warunków dla rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku,
- ✓ wspieranie działalności gospodarczej i kulturalnej służącej rozwojowi miejscowości,
- ✓ inicjowanie wszelkich działań mających na celu podniesienie świadomości o korzyściach płynących z rozwoju turystyki, wypoczynku, rekreacji oraz walorów przyrodniczych i krajobrazowych,
- ✓ koordynacja przedsięwzięć służących rozwojowi Rybnicy Leśnej, Kamionki oraz Andrzejówki.

Instytucjami działającymi w zakresie zaspokajania kulturalnych potrzeb mieszkańców gminy są ponadto: Urząd Miejski w Mieroszowie, szkoły, parafie oraz świetlice wiejskie, świetlice wiejskie lub sale pełniące funkcję świetlicy znajdują się w każdej miejscowości gminnej.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania Gminy Mieroszów zakresie ochrony zabytków.

MOCNE STRONY
• Walory sprzyjające rozwojowi turystyki aktywnej (Góry Kamienne, Góry Suche oraz część Gór Stołowych zwanych Zaworami). • Tradycje lecznictwa uzdrowiskowego – pierwsze uzdrowisko chorób płuc na świecie w Sokołowsku, w którym zastosowano nowatorską metodę leczenia klimatyczno-dietetycznego. • Środowisko mało przekształcone (wysokie walory przyrodnicze bogate w zasoby naturalne) oraz sprzyjające promowaniu na tym obszarze aktywnej rekreacji i sportu. • Dobre warunki do uprawiania turystyki pieszej, kolarstwa górskiego, sportów zimowych i jazdy konnej. • Liczne szlaki turystyczne (w tym <i>Ścieżka historyczna Sokołowsko</i> - prowadzi ona po zabytkach Sokołowska, znajduje się na niej 31 obiektów dawnej zabudowy sanatoryjnej oraz architektury parkowej, przy każdym obiekcie znajdują się opisy z krótkim rysem historycznym), szlak konny i szlaki rowerowe. • Obszary objęte ochroną przyrody (Natura 2000). • Bardzo dobry punkt wypadowo – turystyczny (bliskość atrakcji turystycznych – Zamek Książ, Zespół Klasztorny Opactwa Cysterskiego w Krzeszowie). • Bogate dziedzictwo i tradycje lecznictwa zdrojowego. • Położenie gminy na pograniczu polsko – czeskim i w pobliżu Niemiec. • Sąsiedztwo dużej aglomeracji wałbrzyskiej. • Opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy. • Bogata i ciekawa historia gminy. • Aktywnie działające stowarzyszenia i instytucje kultury: <i>Mieroszowskie Centrum Kultury w Mieroszowie</i>, <i>Fundacja Sztuki Współczesnej "In Situ"</i>, <i>Stowarzyszenie Twój Mieroszów</i>, <i>Stowarzyszenie pasjonatów historii ziemi mieroszowskiej</i>, <i>Fundacja św. Elżbiety w Sokołowsku</i>, <i>Stowarzyszenie "Rybnica Leśna"</i>, <i>Towarzystwo Rozwoju Sokołowska</i>. • Współpraca z Fundacją Sztuki Współczesnej IN SITU w zakresie poprawy stanu zabytków architektury i budownictwa na terenie Sokołowska. • Odbywające się imprezy cykliczne, m.in.: ✓ Hommage a Kieślowski – Festiwal Filmowy w Sokołowsku, wrzesień; ✓ Konteksty – Festiwal Sztuki Efemerycznej w Sokołowsku, 25-29 lipca; ✓ Festiwal muzyczny "Sanatorium dźwięku", 8-10 sierpnia ✓ Dni Ziemi Mieroszowskiej; ✓ Bieg Gwarków; ✓ Festiwal im. Włodka Szomańskiego „Nie tylko gospel”.
SŁABE STRONY
• Niedostateczna promocja zabytków i ich roli w życiu gospodarczym, kulturalnym itp. • Niski poziom promocji i reklamy regionu. • Niezadowalający stopień zachowania wielu obiektów zabytkowych. • Brak statusu uzdrowiska wsi Sokołowsko. • Niewykorzystany potencjał uzdrowiska wiejskiego Sokołowsko. • Niska świadomość mieszkańców walorów własnej tradycyjnej architektury lokalnej, mogącej stanowić potencjał turystyczny.

- Degradacja naturalnej rzeźby terenu spowodowana działalnością wydobywczą.
- Niewystarczający stan środków finansowych na ochronę zabytków.

SZANSE

- Pozyskanie funduszy na prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych. Uczestnictwo coraz szerszego grona osób młodych w działaniach kulturalnych, co zwiększa nadzieję na kultywowanie tradycji i sztuki ludowej w przyszłości.
- Unikatowe walory dziedzictwa kulturowego, które w połączeniu z dużymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi mogą stanowić znaczący czynnik rozwoju turystyki.
- Działalność Fundacji „In Situ” stwarzająca możliwość odbudowy Sanatorium „Grunwald”, która znacząco podniosłaby rangę miejscowości i przyczyniła się do odrodzenia funkcji uzdrowiskowej.
- Zagospodarowania i przystosowania terenów zabytkowych parków zdrojowych w Sokołowsku do funkcji turystycznych i rekreacyjnych.
- Uzyskanie statusu uzdrowiska przez Sokołowsko. Funkcja uzdrowiskowa stanowiłaby szansę jej rozwoju.
- Wykorzystanie potencjału turystycznego regionu.
- Rozbudowa istniejącego systemu tras i ścieżek turystycznych, zarówno pieszych, rowerowych i narciarskich.
- Możliwość korzystania z zewnętrznych środków finansowych na rzecz projektów rozwojowych Gminy, ze szczególnym uwzględnieniem funduszy Unii Europejskiej.
- Tranzyt turystyczny – stworzenie wspólnej, polsko – czeskiej oferty turystycznej.
- Organizowanie krajowych i międzynarodowych wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych.
- Dobra oferta edukacyjna i kulturalna.
- Uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w dokumentach programowych gminy.
- Uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym.
- Możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej.
- Rozwój współpracy między władzami miasta Mieroszów a władzami powiatu;
- Wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych.
- Współpraca i koordynacja działań konserwatorskich z Dolnośląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

ZAGROŻENIA

- Wysokie koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych.
- Rozwój górnictwa odkrywkowego w kontekście ochrony środowiska.
- Malejące znaczenie Sokołowska jako ośrodka leczenia chorób układu oddechowego.
- Zacieranie walorów historycznych obiektów zabytkowych przez przypadkowe przebudowy i modernizacje powodujące ich dewaloryzację.
- Pogarszanie się stanu technicznego niektórych zabytków na terenie gminy.
- Niski poziom świadomości społecznej odnośnie walorów obiektów zabytkowych i ich znaczenia dla rozwoju gminy.
- Samowolne prace przy zabytkach bez wymaganych pozwoleń konserwatora zabytków.
- Budowa i wprowadzanie elementów architektonicznych, niewpisujących się w krajobraz kulturowy gminy.
- Klęski żywiołowe (zwłaszcza powódzie) i inne zdarzenia losowe.
- Akty wandalizmu.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami, jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego,
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno - gospodarczego gminy, zostały opracowane priorytety. Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Wójt zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji *Gminnego Programu* i przedstawiania ich Radzie Gminy. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji *Programu*, uwzględniające wykonanie zadań, które zostały przyjęte do wypełnienia w czteroletnim okresie obowiązywania *Gminnego Programu* oraz efektywność wcielenia ich w życie.

W poprzednim *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Mieroszów na lata 2020-2023* wyznaczono trzy główne priorytety (Priorytet I: Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, Priorytet II: Kształtowanie krajobrazu kulturowego i jego ochrona, Priorytet III: Promocja dziedzictwa kulturowego i pielęgnacja tożsamości regionalnej) oraz ich kierunki działań i zadania. Niektóre z nich mają charakter długofalowy i powinny być przeprowadzane w sposób ciągły, na bieżąco. W związku z tym planuje się ich wykonanie w kolejnych okresach obowiązywania *Programu*.

Szczegółowe zestawienie działań podjętych przez Gminę Mieroszów zostało zaprezentowane w rozdziale 11 - *Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków*.

7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Poniżej przedstawiono priorytety i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mieroszów.

PRIORYTET 1

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy

Kierunek działania 1.1. Ochrona krajobrazu kulturowego i poprawa ładu przestrzennego

Zadania:

- 1.1.1 Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami, wszelkie działania prowadzone w obrębie zabytków oraz w ich otoczeniu (w granicach wyznaczonych w decyzjach o wpisie do rejestru zabytków) wymagają pozwolenia Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków.
- 1.1.2 Kreowanie poprawnej polityki przestrzennej w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego gminy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (MPZP), decyzjach o warunkach zabudowy i decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego.
 - ✓ Sporządzenie Planu ogólnego gminy w związku ze zmianami prawa w zakresie planowania przestrzennego. Ustalenia zawarte w planie ogólnym powinny uwzględniać zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej.
 - ✓ W przypadku tworzenia nowych MPZP ochrona zabytków nieruchomych powinna być wyznaczana w zależności od wartości danego obiektu zabytkowego:
 - zabytki wpisane do rejestru zabytków należy obejmować ochroną kilku elementową. Ścisła ochrona konserwatorska winna obejmować obiekt zabytkowy i obszar wpisany do rejestru zabytków - działania w jej obrębie powinny zostać uzależnione od decyzji WKZ. Wokół takiej strefy wskazane jest wyznaczenie obszaru, otuliny, mającego na celu ochronę otoczenia obiektu zabytkowego, w granicach opierających się na naturalnym ukształtowaniu terenu bądź jego aktualnym zagospodarowaniu. W strefie tej powinny zostać wyznaczone rygory dotyczące inwestycji, określające dopuszczalne zagospodarowanie terenu i parametry nowej zabudowy, a także dopuszczalne przekształcenia istniejącej, mającej na celu przeciwdziałanie degradacji otoczenia obiektów zabytkowych i zachowanie ich ekspozycji,
 - obiekty zabytkowe znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków należy objąć ochroną punktową. Zabytki z GEZ należy chronić in situ,
 - w MPZP powinna być zawarta ochrona ogólnego krajobrazu gminy, charakteryzująca się utrzymaniem kompozycyjnej spójności, utrwalaniem historycznych układów zabudowy, poprzez kontynuowanie tradycyjnie ukształtowanych lokalizacji kompozycji budynków oraz wykorzystywanych form architektonicznych zmierzających do harmonizowania krajobrazu,
 - ✓ Uwzględnianie w planowaniu przestrzennym i działalności inwestycyjnej na terenie gminy zasad ochrony historycznych układów planistycznych miejscowości oraz zasad ochrony krajobrazu kulturowego, w tym w szczególności dążenie do zachowania w niezmienionej formie historycznych panoram, osi widokowych, form terenu, zabytkowych kompozycji zieleni, cmentarzy itp.
 - ✓ Odnośnie decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego wydawanych przez Burmistrza Gminy Mieroszów dla terenów, na których znajdują się obiekty zabytkowe ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, każdorazowo należy je uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który narzuci odpowiednie uwarunkowania związane z ich ochroną, o ile uzna je za konieczne,
 - ✓ Stanowiska archeologiczne winny być dokładnie oznaczone na załącznikach graficznych do planów miejscowych, natomiast w jego tekście powinny znaleźć się zapisy ustanawiające ochronę konserwatorską i nakazujące uzgadnianie zamierzeń inwestycyjnych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,

- ✓ Odnośnie decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego, wydawanych przez Urząd Gminy, dla terenów, na których zlokalizowano stanowiska archeologiczne (rozpoznanie powinno się opierać na Gminnej Ewidencji Zabytków), każdorazowo należy je uzgadniać z urzędem konserwatorskim, który narzuci odpowiednie uwarunkowania związane z ich ochroną.

Kierunek działania 1.2. Opieka nad zabytkami nieruchomymi, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów obiektów charakterystycznych dla gminy i obszaru kulturowego, w którym zlokalizowana jest gmina

Zadania:

- 1.2.1. Prowadzenie prac konserwatorsko-remontowych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność władz samorządowych zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi oraz wspieranie (dofinansowywanie) tychże prac przy obiektach niebędących własnością gminy:
 - ✓ w pierwszej kolejności należy wykonać prace remontowe i konserwatorskie przy obiektach znajdujących się w złym stanie, a prezentujących znaczne wartości zabytkowe lub historyczne i walory architektoniczne,
 - ✓ wspieranie działań właścicieli zabytków zmierzające do pozyskania środków zewnętrznych na działania konserwatorsko-remontowe przy obiektach zabytkowych nieruchomych i ruchomych,
 - ✓ umieszczenie na stronie internetowej gminy aktualnych informacji związanych z możliwością pozyskania środków finansowych z zakresu ochrony zabytków (m.in. z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Marszałka Województwa Dolnośląskiego, Funduszu Kościelnego, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) na zabezpieczenie i remont tych obiektów zabytkowych.
- 1.2.2. Eliminowanie prac adaptacyjnych i remontowych przeprowadzanych ze szkodą dla substancji zabytkowej obiektów.
- 1.2.3. Przestrzeganie podstawowych wymogów estetyki w stosunku do zabytkowych obiektów i zespołów obiektów ze szczególnym uwzględnieniem zasad konserwatorskich dotyczących umieszczania reklam, kolorystyki elewacji oraz poprzez działania niskonakładowe jak: bieżąca konserwacja, uporządkowanie obejścia, urządzenie zieleni, wymiana nieestetycznych współczesnych ogrodzeń.
- 1.2.4. Wspieranie inicjatyw zmierzających do adaptacji obiektów nieużytkowanych do nowych potrzeb przy zachowaniu charakterystycznej dla obiektów architektury.
- 1.2.5. Coroczne przeznaczanie środków z budżetu gminy na dotacje na renowację zabytków wpisanych do rejestru zabytków.
- 1.2.6. Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni i obszarach nieczynnych cmentarzy.

Kierunek działania 1.3. Opieka nad zabytkami archeologicznymi

Zadania:

- 1.4.1 Wspieranie zamierzeń dążących do realizacji ratowniczych badań wykopaliskowych w obrębie stanowisk archeologicznych szczególnie narażonych na zniszczenie.
- 1.4.2 Umieszczenie lub uzupełnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego stanowisk archeologicznych.
- 1.4.3 Weryfikacja stanowisk archeologicznych na terenie Gminy, głównie przez ponowne badania powierzchniowe (badania AZP przeprowadzono stosunkowo dawno, w latach 80. i 90. XX w.). Przy wykonywaniu badań powierzchniowych należy wykorzystać analizę badań LIDAR, które w latach 80. i 90. XX w. były niedostępne).

PRIORYTET II**Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego oraz pielęgnacja tożsamości regionalnej****Kierunek działania 2.1. Ochrona wartości niematerialnych****Zadania:**

- 2.1.1 Pielęgnowanie (ochrona) tożsamości kulturowej regionu, wzmacnianie procesów integracyjnych w społeczności regionalnej.
- 2.1.2 Utrwalanie w świadomości społecznej tzw. tradycji miejsca dotyczącej lokalizacji nieistniejących obiektów o istotnym znaczeniu dla historii.
- 2.1.3 Używanie i stosowanie (także w stosunku do nowo powstających zespołów zabudowy) historycznych nazw miejscowych (przysiółków, historycznych nazw ulic itp.), inicjowanie nowego nazewnictwa lub zmian w istniejącym nazewnictwie promujących lokalną historię i lokalne tradycje.
- 2.1.4 Wspieranie inicjatyw nawiązujących w sposób przemyślany do dawnych tradycji regionu, mających na celu ich wskrzeszenie lub przypomnienie - tworzenie lub udział w tworzeniu związanych z tym tematycznych szlaków turystycznych, wystaw, konkursów i różnorodnych imprez o charakterze kulturalno-edukacyjnym).
- 2.1.5 Upamiętnianie i utrwalanie w pamięci mieszkańców, zwłaszcza młodego pokolenia, ważnych wydarzeń historycznych, wybitnych postaci związanych z regionem itp. poprzez działalność wydawniczą, prowadzenie lekcji muzealnych nt. przeszłości i kultury regionu, organizowanie okazjonalnych wystaw i ekspozycji itp.
- 2.1.6 Wspieranie lokalnych inicjatyw zmierzających do udokumentowania, zachowania, kultywowania wartości niematerialnych (pieśni, podania, legendy, tradycje związane z ważnymi wydarzeniami rodzinnymi jak śluby czy pogrzeby, tradycje związane ze świętami, potrawy regionalne, nazwy miejscowe).
- 2.1.7 Wspieranie inicjatyw wydawniczych i przedsięwzięć o charakterze etnograficznym zmierzających do zebrania (udokumentowania) i popularyzacji starych pieśni, przyspiewek, podań i legend związanych z miastem i jego okolicami.

Kierunek działania 2.2. Rozpoznanie i dokumentowanie zasobu zabytków oraz przetwarzanie informacji o zabytkach**Zadania:**

- 2.2.1 Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków:
 - ✓ systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną,
 - ✓ udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami,
- 2.2.2 Udostępnienie wykazu Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Gminnego programu opieki nad zabytkami na stronie internetowej Gminy, wraz z informacją, jakie ma to znaczenie dla właścicieli owych obiektów i zespołów zabytkowych, do czego są zobowiązani, na co powinni zwracać uwagę.
- 2.2.3 Opracowanie sprawozdania z realizacji zadań GPOnZ (co dwa lata), następnie przedstawienie sprawozdania na sesji Rady Gminy.

Kierunek działania 2.3 Edukacja, promocja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym**Zadania:**

- 2.3.1 Opracowanie informatora o zabytkach i obiektach posiadających wartość historyczną.
- 2.3.2 Kreowanie szlaków edukacyjno-turystycznych po zasobach dziedzictwa kulturowego gminy.
- 2.3.3 Zintegrowanie działań promocyjnych władz gminy w zakresie turystyki z działaniami władz powiatu, np. poprzez stworzenie szlaków atrakcji turystycznych gminy i powiatu, w których gmina byłaby jednym z punktów na szlaku.

- 2.3.4 Wspieranie działań w zakresie popularyzacji akcentującej walory kulturowe i przyrodnicze turystyki pieszej i rowerowej na terenie gminy oraz rozwijanie towarzyszącej im infrastruktury (ścieżki rowerowe, sezonowe wypożyczalnie sprzętu, punkty widokowe, tablice informacyjne itp.).
- 2.3.5 Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych, jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
- 2.3.6 Wspieranie inicjatyw mających na celu edukowanie społeczeństwa, zwłaszcza dzieci i młodzieży na rzecz ochrony dziedzictwa, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn.
- 2.3.7 Popularyzacja opieki nad zabytkami poprzez wszelkiego rodzaju konkursy premiujące wiedzę i znanstwo dziedzictwa kulturowego:
- 2.3.8 Zainicjowanie w szkołach działających na terenie gminy akcji gromadzenia dawnych i współczesnych fotografii dokumentujących przestrzeń kulturową i życie codzienne mieszkańców gminy.
- 2.3.9 Popieranie istniejących jak i stymulowanie wprowadzania nowych (gry i zabawy edukacyjne dla najmłodszych, publikacje nt. dziedzictwa kulturowego adresowane do dzieci, konkursy itd.) form edukacyjnych prowadzonych przez szkoły
- 2.3.10 Opracowanie, a także wspieranie publikacji (broszura, folder, przewodnik) obejmujących zagadnienia związane z historią gminy, zabytkami oraz z zasadami ochrony dóbr kultury.
- 2.3.11 Uczestnictwo Urzędu Miasta w organizowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Europejskich Dniach Dziedzictwa - największego w Europie wydarzenia promującego dziedzictwo kulturowe.
- 2.3.12 Publikacja artykułów o tematyce historii regionu na internetowej stronie Gminy po uprzednim uzyskaniu zgody od autorów.
- 2.3.13 Wygenerowanie mapy z zabytkami (na podstawie GEZ) oraz z elementami dziedzictwa do celów edukacyjnych i promocyjnych.
- 2.3.14 Wspieranie i współpraca ze stowarzyszeniami lokalnymi mającymi na celu zachowanie tradycji i kultury regionu.
- 2.3.15 Organizowanie szkoleń dla pracowników gminy odpowiadających za opiekę i ochronę dziedzictwa kulturowego.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację *Programu* jest Burmistrz Miasta Mieroszowa. Do osiągnięcia celu i efektywnego wykonywania zadań w nim określonych służą pomocą następujące instrumenty:

- instrumenty prawne – wynikające z przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), uchwał Rady Miasta, np. dotyczących zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów zabytkowych będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych np. wojewódzkiego konserwatora zabytków czy uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie przy zabytkach;
- instrumenty finansowe – dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, korzystanie z funduszy europejskich;
- instrumenty kontrolne – aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, sporządzanie, co dwa lata sprawozdania z realizacji *Programu* oraz aktualizacja *Programu* związana z ustawowym 4-letnim okresem obowiązywania, dostosowania go do zmieniających się zapisów prawnych oraz możliwości finansowania;
- instrumenty koordynacji – realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- instrumenty społeczne – działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką, współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków (powoływanie nowych).

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest, aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji Gminnego Programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów zabytkowych poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- elementy dziedzictwa kulturowego wprowadzone do edukacji szkolnej oraz przedszkolnej,
- elementy dziedzictwa kulturowego w pracach bibliotek oraz gminnych jednostek kultury.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 r. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- ✓ dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- ✓ dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- ✓ dotacje wojewódzkie, powiatowe,
- ✓ dotacje gminne,
- ✓ Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- ✓ Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- ✓ Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW),
- ✓ fundusze od fundacji,
- ✓ Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków,
- ✓ Fundusz Kościelny.

Źródła zagraniczne:

- ✓ źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,

Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;

- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku, jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - co roku Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu przyjmuje Zarządzenie w sprawie: udzielania przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach ruchomych i nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków. Wniosek składa się:

1) do dnia 30 czerwca, w którym dana dotacja ma być udzielona, w przypadku dofinansowania prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku,

2) do dnia 28 lutego roku, w którym dotacja celowa ma być udzielona w przypadku dofinansowania prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia wniosku.

Dotacje wojewódzkie i powiatowe - dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Rady Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

Dotacje z budżetu Województwa Dolnośląskiego – Samorząd Województwa Dolnośląskiego udziela dotacji na prace konserwatorskie i budowlane w złożonych wniosków. Zasady i tryb udzielania dotacji określa Uchwała Nr XXVIII/788/12 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 8 listopada 2012 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego wraz ze zmianą przyjętą w uchwale nr XVIII/466/16 z dnia 28 stycznia 2016 r.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy

Źródła zewnętrznego finansowania - krajowe

Konkurs „Zabytek Zadbany”

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 7 kategoriach:

- ✓ Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- ✓ Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- ✓ Adaptacja obiektów zabytkowych;
- ✓ Architektura i budownictwo drewniane;
- ✓ Zabytki techniki (w tym budownictwo przemysłowe i inżynieryjne);
- ✓ Zabytek dostępny;
- ✓ Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

Program Kultura - Interwencje

Organizatorem Programu Kultura - Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

Finansowanie z fundacji

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź - KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzane przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Fundusz Kościelny

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, ze zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ochrona Zabytków

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;

2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);

3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);

4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych). Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich. O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

Szczegółowe cele Programu będą realizowane poprzez dwa rodzaje zadań (których nie należy łączyć):

- ✓ weryfikacja terenowa zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (przede wszystkim tych nieposiadających własnej formy terenowej), w przypadku których ustalenia co do lokalizacji, zasięgu, chronologii i/lub funkcji nie mają wystarczających podstaw naukowych, w przypadku zabytków archeologicznych wpisanych wyłącznie do rejestru zabytków nieruchomych (A), celem weryfikacji powinno być przygotowanie dokumentacji dającej podstawy do wpisania zabytku do rejestru zabytków archeologicznych (C);
- ✓ opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych (przede wszystkim tych zakończonych przed 2000 r.)

Źródła zewnętrzne finansowania - pozostałe

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków może odbywać się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej.

Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska na lata 2021-2027 (FEDS).

Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 – program regionalny, z którego korzystamy obecnie. Polska otrzymała około 76 miliardów euro, z tego ponad 1,734 mld euro przypada na nasze województwo, plus dodatkowe 581 mln euro z nowego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Dofinansowane przedsięwzięcia i inwestycje muszą się wpisać w jeden z pięciu celów wspólnej polityki UE:

- ✓ Bardziej inteligentna Europa,
- ✓ Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa, – Lepiej połączona Europa,
- ✓ Europa o silniejszym wymiarze społecznym,
- ✓ Europa bliżej obywateli.

Program regionalny jest finansowany z trzech funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) oraz Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Podzielony jest on na następujące priorytety:

Fundusze Europejskie na rzecz przedsiębiorczego Dolnego Śląska,

- ✓ Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku,
- ✓ Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska,
- ✓ Fundusze Europejskie na rzecz mobilności Dolnego Śląska,
- ✓ Fundusze Europejskie na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego na Dolnym Śląsku,
- ✓ Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska,
- ✓ Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku,
- ✓ Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku,
- ✓ Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku,
- ✓ Pomoc techniczna EFRR,
- ✓ Pomoc techniczna EFS+,
- ✓ Pomoc techniczna FST.

W wielu obszarach wdrażania tego programu istnieje możliwość dofinansowania przedsięwzięć w obiektach zabytkowych. Wsparcie może dotyczyć zarówno prac dotyczących termomodernizacji czy montażu odnawialnych źródeł energii (OZE) czy nowoczesnych technologii OZE lub zabezpieczenia p.poż. Szeroki katalog możliwych działań dostępnych dla obiektów zabytkowych zawarto w priorytecie VI.

Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska, gdzie wsparcie obejmie rozwój społeczny, gospodarczy i środowiskowy a także rozwój kultury i ochroną dziedzictwa kulturowego. Działania te powinny też sprzyjać włączeniu społecznemu oraz bezpieczeństwu na obszarach miejskich. Środki finansowe w tych działaniach będą przeznaczone na realizację kluczowych przedsięwzięć wynikających ze strategii ZIT oraz strategii IIT. Będą to przedsięwzięcia istotne z punktu widzenia rozwoju miast, gmin, powiatów oraz ich obszarów funkcjonalnych. Dofinansowanie uzyskają inwestycje, które będą miały na celu poprawę jakości i bezpieczeństwa życia mieszkańców, promowanie i ochronę dziedzictwa kulturowego, walorów turystycznych i rozwój instytucji kultury.

Możliwe inwestycje to m.in.:

- ✓ zagospodarowanie przestrzeni międzyblokowych, deptaków, parków, rynków, skwerów,
- ✓ działania prowadzące do zachowania i rozwoju zielonej i niebieskiej infrastruktury, służące ekologii a także działania na rzecz zwiększania powierzchni czynnych biologicznie – w tym zielone dachy, przystanki, ściany i fasady, ogólnodostępne tereny zielone,
- ✓ rozwój infrastruktury (w tym obiektów) aktywizacji i integracji społecznej, np. tworzenie przestrzeni dla aktywności fizycznej oraz do organizacji m.in. spotkań, warsztatów,
- ✓ zachowanie, zabezpieczenie a także adaptacja na cele kulturalne obiektów dziedzictwa kulturowego oraz obszarów i obiektów zabytkowych,
- ✓ przebudowę, modernizację i adaptację na cele kulturalne obiektów użyteczności publicznej m.in. wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków,

- ✓ ochronę i rozwój infrastruktury zabytkowej,
- ✓ w obiekty/miejsca tworzące turystyczne szlaki tematyczne (odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych) lub turystyczne szlaki rodzajowe (np. kajakowe, rowerowe),
- ✓ rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych,
- ✓ wsparcie dla instrumentów terytorialnych przygotowanie i monitorowanie strategii/planów działań ZIT oraz IIT.

Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS)

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FEnIKS) na lata 2021- 2027 to następca Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ). Budżet wynosi ponad 25 miliardów euro (w formie dotacji, instrumentów finansowych i instrumentów łączących finansowanie zwrotne oraz dotacyjne) i będzie przeznaczony na kluczowe projekty środowiskowe, energetyczne oraz transportowe, a także na wsparcie w obszarze kultury i ochrony zdrowia.

Głównym celem Programu jest poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, w tym poprzez m.in. wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym. Program ma przyczynić się m.in. do wzmocnienia ochrony zabytków o krajowym i światowym znaczeniu, zarówno ruchomych, jak i nieruchomych. Wsparcie ukierunkowane zostanie na tworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych stymulujących do aktywnego uczestnictwa w kulturze i w życiu społecznym, w tym eliminację barier w dostępie do kultury dla grup z różnych przyczyn wykluczonych. Zastosowane rozwiązania infrastrukturalne, w tym nowoczesne technologie, umożliwią tworzenie innowacyjnej oferty kulturalnej, rozszerzanie jej o nowe formy działalności i cele lub będą przyczyniać się do zwiększenia atrakcyjności świadczonej oferty, w celu budowania przewag konkurencyjnych w aspekcie zarówno gospodarczym jak i społecznym.

Inwestycje będą wspierały procesy transformacji cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury, zakup wyposażenia i technologii umożliwiających rozszerzenie grup odbiorców realizowanej oferty (zwiększenie dostępności kultury poprzez umożliwienie korzystania z niej grupom dotychczas wykluczonym np. niepełnosprawni; zwiększenie zasięgu oferty – upowszechnianie oferty on-line) oraz zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania w warunkach różnego rodzaju kryzysów (na podstawie doświadczeń związanych z wystąpieniem pandemii Covid-19).

Wsparciem zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zespół Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto wsparcie mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego, NGO oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.

Zakres wsparcia w ramach celu szczegółowego obejmuje także działania infrastrukturalne mające na celu ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów. Niejednokrotnie inwestycje będą realizowane w bliskim sąsiedztwie lub na terenie objętym planem rewitalizacji, co wpłynie korzystnie na ogólny rozwój większych obszarów.

Wszystkie ww. typy działań będą mogły być realizowane w formule projektów partnerskich, które przyczynią się do lepszego zarządzania dziedzictwem kulturowym i promowania dziedzictwa kulturowego, co w konsekwencji wpłynie na większą identyfikację społeczeństwa z danym miejscem.

Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury – 700 000 000 euro.

Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027

Priorytet II: Zaawansowane usługi cyfrowe – jednym z celów programu jest stymulowanie rynku ponownego wykorzystywania zasobów kultury i danych naukowych. Powstałe e-usługi powinny zapewnić zdalny dostęp do unikalnych narzędzi oraz umożliwić przetwarzanie, analizę, bezpieczne gromadzenie i archiwizację dużych zbiorów danych, co będzie skutkowało przyspieszeniem rozwoju takich obszarów jak np.: kultura i rozrywka, motoryzacja, e-zdrowie, transport, bezpieczeństwo publiczne, energetyka, technologie finansowe czy rolnictwo.

2.1 Wysoka jakość i dostępność e-usług publicznych – np. tworzenie, rozwój, integracja e-usług publicznych, wykorzystanie potencjału informacji sektora publicznego (ISP) i technologii w administracji z zastosowaniem np. analiz wielkich zbiorów danych oraz metod sztucznej inteligencji.

2.3 Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji – np. digitalizacja zasobów kultury, administracji i nauki (m.in. dane z badań naukowych oraz zasobów edukacyjnych finansowanych ze środków publicznych).

Program zakłada podejmowanie działań zwiększających otwartość oraz poziom ponownego wykorzystania danych z zasobów kultury (w tym niebędących ISP), nauki i administracji. Wsparcie będzie udzielane również na budowę lub modernizację i udostępnianie rozwiązań informatycznych do prowadzenia zaawansowanej analityki danych z wykorzystaniem nowych technologii.

Beneficjentami Programu mogą być m.in.: instytucje kultury, przedsiębiorcy, obywatele, NGO.

Kreatywna Europa 2021-2027

Kreatywna Europa (Creative Europe) to program Komisji Europejskiej, którego celem jest wsparcie ponadnarodowych działań europejskich sektorów kultury, audiowizualnego i kreatywnego w obszarze kultury i sztuki przyczyniających się do budowania kompetencji, profesjonalizacji i zwiększania konkurencyjności sektorów na rynku globalnym, wpływ na zwiększanie dostępu do kultury i sztuki, docieranie do nowych grup odbiorców i zwiększanie uczestnictwa w kulturze, rozwój współpracy międzynarodowej oraz wsparcia ponadnarodowego obiegu europejskich dzieł i twórców, ochrony i propagowania różnorodności kulturowej i językowej oraz europejskiego dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie technologii i wdrażanie innowacji w sektorach oraz dostosowania sektorów do zmiany cyfrowej.

W ramach nowej edycji Programu istotne będą także wsparcie sektorów w odbudowie po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19, zrównoważony rozwój i zielona transformacja sektorów, równość i równouprawnienie oraz włączanie społeczne poprzez kulturę i sztukę.

Program będzie wdrażany poprzez komponenty:

- ✓ komponent Media – wspierający działania sektora audiowizualnego,
- ✓ komponent Kultura – wspierający działania sektorów kultury i kreatywnego,
- ✓ komponent międzysektorowy – wspierający rozwój innowacji w projektach łączących sektory kultury, kreatywny i audiowizualny, a także sektor wysokiej jakości mediów informacyjnych i rozwój umiejętności krytycznego korzystania z mediów.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest Gmina Mieroszów.

2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze Gminy Mieroszów.

Gmina jest ustawowo zobligowana do opieki nad obiektami zabytkowymi, których jest właścicielem: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Wydatki Gminy Mieroszów na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego w ostatnich latach:

1. Remont elewacji budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy Pl. Niepodległości 7 w Mieroszowie. Wartość zadania - 312.000 zł. Zadanie dofinansowane w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków w kwocie 305.760 zł.

2. Remont elewacji budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy Pl. Niepodległości 3-4 w Mieroszowie. Zadanie zrealizowane w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków - Polski Ład. Kwota dofinansowania: 261.881 zł.

3. Przebudowa budynku przy Pl. Niepodległości 20 w Mieroszowie. Wartość zadania: 3.232.077,78 zł. Dofinansowanie w kwocie 1.656.829,12 zł

4. Termomodernizacja budynku Urzędu Miejskiego w Mieroszowie przy Pl. Niepodległości 1 w Mieroszowie. Wartość zadania: 4.046.168,59 zł. Dofinansowanie w kwocie 2.970.000,00 zł.

5. Organizacja Festiwalu im. Włodka Szomańskiego „Nie tylko gospel” - ok. 100.000,00 zł.

Tabela 4. Zabytki nieruchome znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Microszów.

L.p.		Miejsco- wość	Ulica	Nr	Obiekt	Materiał	Nr działki	Datowanie	Numer rejestru	Data wpisu do rejestru	Uwagi
1	1	Golińsk			historyczny układ ruralistyczny						
2	2	Golińsk			zespół folwarku Gohlensaure Hof	mur.	134/4	4 ćw. XIX w.			ruina
3	3	Golińsk			obora w zespole folwarku j.w.	mur.	134/4	4 ćw. XIX w.			ruina
4	4	Golińsk			chlewnia ze spichlerzem w zespole folwarku j.w.	mur.	134/4	4 ćw. XIX w.			ruina
5	5	Golińsk			stodoła w zespole folwarku j.w.	mur.	134/4	4 ćw. XIX w.			ruina
6	6	Golińsk		35	dom mieszkalny	mur.	298/3	2 ćw. XIX w.			teren wokół obiektu silnie zadrzewiony, teren niedostępny
7	7	Golińsk		58	dom mieszkalno-gospod.	drewn./mur.	90/1	2 ćw. XIX w.			przebudowany
8	8	Golińsk		74	dom mieszkalny	mur.	77/6	1 ćw. XIX w.			częściowo przebudowany
9	9	Golińsk		75	dom mieszkalny	drewn./mur.	76/1	XVIII/XIX w.			częściowo przebudowany
10	10	Golińsk		92b	dom mieszkalny (Kamionki)	mur.	139	1 ćw. XX w.			
11	11	Golińsk		98	dom mieszkalno-gospod. (Kamionki)	drewn./mur.	186/1	1 ćw. XIX w., 4 ćw. XIX w.			przebudowany
12	12	Golińsk		103	dom mieszkalny (Kamionki)	mur.	190	1905 r.			
13	13	Golińsk			historyczny układ przestrzenny zakładu przemysłowego w Golińsku			k. XIX-pocz. XX w.			
14	1	Kowalowa			historyczny układ ruralistyczny						
15	2	Kowalowa	Malinowa	12B	dom mieszkalno-gospod.	mur.	119/13	1865 r.			
16	3	Kowalowa	Wałbrzyska	20	dom mieszkalny	mur.	88/9	pocz. XX w.			
17	4	Kowalowa	Wałbrzyska	26	dom mieszkalno-gospod.	mur./szach.	34/2	1925 r.			
18	5	Kowalowa	Wałbrzyska	28	dom mieszkalny	mur./szach.	33/4	1926 r.			
19	6	Kowalowa	Wałbrzyska	30a	dom mieszkalno-gospod.	mur./drewn.	242	1810 r., pocz. XX w.			
20	7	Kowalowa	Wałbrzyska	34	dom mieszkalny	mur.	26/5	ok. 1880 r.			
21	8	Kowalowa	Wałbrzyska	57	dom mieszkalny	mur.	39	pocz. XX w.			
22	9	Kowalowa	Wałbrzyska	61	dom mieszkalno-gospodarczy	drewn./mur.	47	2 poł. XIX w.			ruina
23	10	Kowalowa	Wczasowa	47	pensjonat "Eden", d. ośr. wczas.- kol.	mur./szach./dr ewn.	233/1	XIX/XX w.			
24	11	Kowalowa	Wczasowa	50, 50a	zespół pensjonatu		52/6, 213/1	XIX/XX w.			
25	12	Kowalowa	Wczasowa	50	pensjonat, d. ośr. wczas.	mur./drewn.	52/6	k. XIX w., poł. XX w.			
26	13	Kowalowa	Wczasowa	50a	dom mieszkalny w zespole pensjonatu	mur./drewn.	213/1	pocz. XX w.			przebudowany
27	1	Łączna			historyczny układ ruralistyczny						
28	2	Łączna		11	zespół mieszkalno-gospodarczy	mur.	55/5	ok. 1880 r.			
29	3	Łączna		11	dom mieszkalno-gospod. + wozownia w zespole	mur.	55/5	ok. 1880 r.			

30	1	Mieroszów			Historyczny układ urbanistyczny miejscowości Mieroszów			XIII w., XVI/XVII w., XVIII/XIX w., k. XIX w.	A/5913/624	01.09.1959 r.	
31	2	Mieroszów	Dolna	1	dom mieszkalny	mur.	314/5	1657 r., poł. XIX w.			
32	3	Mieroszów	Dolna	2	dom mieszkalny	mur.	315	XVII w., k. XIX w.			
33	4	Mieroszów	Dolna	3	dom mieszkalny	mur.	316	XVII w., poł. XIX w.			
34	5	Mieroszów	Dolna	4	dom mieszkalny	mur.	317/2	XVII w., przebud. 2 poł. XIX w.			
35	6	Mieroszów	Dolna	8	dom mieszkalny	mur.	360	2 poł. XIX w.			przebudowany
36	7	Mieroszów	Dolna	10	dom mieszkalny	mur.	351	XVII w., XIX w.			
37	8	Mieroszów	Dolna	11	dom mieszkalny	mur.	352	XVIII w., k. XIX w.			
38	9	Mieroszów	Dolna	12 i 13	dom mieszkalny	mur.	353/17	1924 r.			
39	10	Mieroszów	Dolna	14	dom mieszkalny	mur.	353/13	XVIII w., 2 poł. XIX w.			
40	11	Mieroszów	Dolna	15	dom mieszkalny	mur.	353/23	k. XIX w.			
41	12	Mieroszów	Dworcowa	1	dom mieszkalny	mur.	80/3	2 poł. XIX w.			
42	13	Mieroszów	Dworcowa	2	dom mieszkalny	mur.	115	XIX/XX w.			
43	14	Mieroszów	Hoża	1	willa	mur.	240	ok. 1920 r.			
44	15	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	1	hotel, ob. budynek usługowy	mur.	357	2 poł. XIX w.			
45	16	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	2	dom mieszkalny z oficyną	mur.	357	2 poł. XIX w.			
46	17	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	3	dom mieszkalny	mur.	358/1	1 poł. XIX w.			
47	18	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	4	dom mieszkalny	mur.	359/5	k. XVIII w., k. XIX w.			
48	19	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	5	dom mieszkalny	mur.	359/3	pocz. XX w.			
49	20	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	6	dom mieszkalny	mur.	359/9	XVIII/XIX w., 4 ćw. XIX w.			
50	21	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	7	dom mieszkalny	mur.	359/1	XIX/XX w.			
51	22	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	8	dom mieszkalny z oficyną	mur.	359/7	2 poł. XIX w.			
52	23	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	9	budynek poczty	mur.	407	pocz. XX w.	A/4442/1123/W1	2.05.1985 r.	
53	24	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	16	dom mieszkalny	mur.	416	XVIII/XIX w.			
54	25	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	20	dom mieszkalno-gospodarczy	mur.	85	XIX/XX w.			
55	26	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	21	dom mieszkalny	mur.	47	4 ćw. XIX w., 1926 r.			na liście WEZ adres nr 21ab, ob. nr 21
56	27	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	24	dom mieszkalny	mur.	391	XIX/XX w.			przebudowany
57	28	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	25	dom mieszkalny	mur.	392	XIX/XX w.			

58	29	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	25A	dom mieszkalny	mur.	393/4	1911 r.			
59	30	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	25B	dom mieszkalny	mur.	393/5	1914 r.			
60	31	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	26	dom mieszkalny	mur.	395/4	4 ćw. XIX w.			
61	32	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	27	dom mieszkalny	mur.	399/1	2 poł. XIX w., ok. 1900 r.			
62	33	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	28	dom mieszkalny	mur.	398/5	4 ćw. XIX w.			
63	34	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	29	dom mieszkalny	mur.	398/7	4 ćw. XIX w.			
64	35	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	30	dom mieszkalny	mur.	401/1	4 ćw. XIX w., ok. 1930 r.			
65	36	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	31	dom mieszkalny	mur.	404/6	1896 r.			
66	37	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	32	dom mieszkalny	mur.	404/6	1. 80-te XIX w.			
67	38	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	33	dom mieszkalny	mur.	557/2	pocz. XIX w., XX w.			
68	39	Mieroszów	Kopernika (d. Dąbrowszczaków)	34	dom mieszkalny	mur.	557/12	2 poł. XVIII w., 1. 30-te XX w.			
69	40	Mieroszów	Kościelna		zespół kościoła parafialnego		45	XVI-XIX w.			
70	41	Mieroszów	Kościelna		kościół paraf. p.w. św. Michała Archanioła	mur.	45	XVI w., 1603 r., 1648 r., 1714-17 r., 1865 r.	A/1836/1741	30.06.1966	
71	42	Mieroszów	Kościelna		mur ogrodzenia kościoła	kamień, cegła	45	XVIII w., XIX w.			
72	43	Mieroszów	Kościelna		cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki		45	2 poł. XVII w., pocz. XVIII w.			
73	44	Mieroszów	Kościelna	9	d. szkoła katolicka, ob. dom katechetyczny	mur.	46	1574 r., 1601 r., 1647 r., 1 poł. XIX w.	A/4441/1121/W1	2.05.1985	
74	45	Mieroszów	Kościelna	10	plebania	mur.	46	k. XVI w., 1647 r., 1834-35 r., 1856 r., 1902 r.	A/1837/1122/W1	2.05.1985	
75	46	Mieroszów	Kościelna		zespół kościoła poewangelickiego		41, 43, 398/4, 512	XVIII-XIX w.			
76	47	Mieroszów	Kościelna	6	d. szkoła ewangelicka, ob. dom mieszkalny	mur.	398/4	1757 r., 3 ćw. XIX w.	A/4440/1120/W1	2.05.1985	
77	48	Mieroszów	Kościelna	8	Dom Pastora, ob. dom mieszkalny	mur.	43	poł. XVIII w., 3 ćw. XIX w.	A/4448/1742	30.06.1966	
78	49	Mieroszów	Kościelna		cmentarz ewangelicki, ob. cmentarz komunalny		41, 512	poł. XVIII w., poszerzony XIX i XX w., po 1945 r. przekształcony w komunalny			

79	50	Mieroszów	Kościelna		kaplica cmentarna z kostnicą na cmentarzu komunalnym	mur.	512	1923 r.			
80	51	Mieroszów	Kościelna		cmentarz żydowski		40/3	po 1945 r.			
81	52	Mieroszów	Kościelna	1	dom mieszkalny	mur.	557/15	XVIII w., 1 poł. XIX w.			
82	53	Mieroszów	Kościelna	2	dom mieszkalny	mur.	557/5	XVIII w., ok. 1900 r.			
83	54	Mieroszów	Kościelna	3	dom mieszkalny	mur.	557/15	XVIII w., k. XIX w.			
84	55	Mieroszów	Kościelna	7	dom mieszkalny	mur.	395/2	XIX/XX w.			
85	56	Mieroszów	Krótką	1	dom mieszkalny	mur.	307	XIX w., XIX/XX w.			
86	57	Mieroszów	Krótką	2	dom mieszkalny	mur.	306/10	k. XVIII w., pocz. XIX w.			
87	58	Mieroszów	Krótką	3	dom mieszkalny	mur.	306/17	pocz. XIX w., k. XIX w.			
88	59	Mieroszów	Krótką	4	dom mieszkalny	mur.	306/17	1808 r., pocz. XX w.			
89	60	Mieroszów	Krótką	7 i 7a	dom mieszkalny	mur.	306/12	1 ćw. XIX w., XX w.			
90	61	Mieroszów	Krótką	8	dom mieszkalny	mur.	310/12	3 ćw. XIX w.			
91	62	Mieroszów	Krótką	9	dom mieszkalny	mur.	310/11	pocz. XIX w., 3 ćw. XIX w.			
92	63	Mieroszów	Krótką	10	dom mieszkalny	mur.	311/2	k. XVIII w., XIX w.			
93	64	Mieroszów	Krótką	11	dom mieszkalny	mur.	311/1	k. XVIII w., XIX w.			
94	65	Mieroszów	Krótką	12	dom mieszkalny	mur.	310/8	k. XVIII w., pocz. XIX w.			
95	66	Mieroszów	Krótką	13	dom mieszkalny	mur.	310/7	XVII/XVIII w., XIX w.			
96	67	Mieroszów	Leśna	10	dom mieszkalny	mur.	25	2 poł. XIX w.			
97	68	Mieroszów	Leśna (d. Dąbrowszczaków 21)		zespół budowlany tkalni (d. Zakł. Bendix Sochne), ob. FWO Camela		45/3, 45/5, 45/6, 46/1, 46/2	4 ćw. XIX w., 1925 r., 1937 r.			
98	69	Mieroszów	Leśna (d. Dąbrowszczaków 21)	obok Leśna 4	budynek kotłowni i transformatorowni (obecnie kotłownia nie istnieje) w zespole tkalni	mur.	45/6	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.			
99	70	Mieroszów	Leśna (d. Dąbrowszczaków 21)	3a	dom mieszkalny "A" w zespole tkalni	mur.	46/2	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.			
100	71	Mieroszów	Leśna (d. Dąbrowszczaków 21)	3	dom mieszkalny "B" w zespole tkalni	mur.	46/1	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.			
101	72	Mieroszów	Mała	3	dom mieszkalny	mur.	557/10	XVIII/XIX w., XIX w.			
102	73	Mieroszów	Mała	4	dom mieszkalny	mur.	557/14	2 poł. XIX w.			
103	74	Mieroszów	Mickiewicza	1	dom mieszkalny	mur.	304	pocz. XX w.			
104	75	Mieroszów	Mickiewicza	1A	dom mieszkalny	mur.	295/7	1913 r.			
105	76	Mieroszów	Mickiewicza	2	dom mieszkalny	mur.	267/2	pocz. XIX w.			
106	77	Mieroszów	Mickiewicza	3	dom mieszkalny	mur.	262/2	k. XIX w.			
107	78	Mieroszów	Mickiewicza	5	dom mieszkalny	mur.	140/1	k. XIX w.			
108	79	Mieroszów	Mickiewicza	5A	dom mieszkalny	mur.	140/2	k. XIX w.			
109	80	Mieroszów	Mickiewicza	5B	dom mieszkalny	mur.	140/3	k. XIX w.			

110	81	Mieroszów	Mickiewicza	5C, D	dom mieszkalny	mur.	141, 142/5	k. XIX w.			
111	82	Mieroszów	Mickiewicza	7	dom mieszkalny	mur.	234/3	XIX/XX w.			
112	83	Mieroszów	Mickiewicza	7A, B	dom mieszkalny	mur.	234/1, 234/5	XIX/XX w.			
113	84	Mieroszów	Mickiewicza	11A, B	dom mieszkalny	mur.	269/1, 269/3	1907 r.			
114	85	Mieroszów	Mickiewicza	12	dom mieszkalny	mur.	182	pocz. XIX w., 1904 r.			przebudowany
115	86	Mieroszów	Mickiewicza	16	dom mieszkalny	mur.	165	2 poł. XIX w.			
116	87	Mieroszów	Mickiewicza	19	dom mieszkalny	mur.	283/4	ok. 1920 r.			
117	88	Mieroszów	Mickiewicza	21	dom mieszkalny	mur.	328	pocz. XIX w., XX w.			
118	89	Mieroszów	Mickiewicza	22	dom mieszkalny	mur.	327	2 poł. XIX w.			
119	90	Mieroszów	Mickiewicza	23	dom mieszkalny	mur.	324/1	poł. XIX w.			
120	91	Mieroszów	Mickiewicza	25	dom mieszkalny	mur.	323	XIX/XX w.			
121	92	Mieroszów	Mickiewicza	26	szkoła katolicka, ob. budynek usługowy	mur.	322/2	2 poł. XIX w., po 1922 r.			
122	93	Mieroszów	Mickiewicza	27	dom mieszkalny	mur.	322/4	poł. XIX w.			
123	94	Mieroszów	Mickiewicza	27A	oficyna mieszkalna	mur.	320	poł. XIX w.			
124	95	Mieroszów	Mickiewicza	28	dom mieszkalny	mur.	314/9	2 poł. XIX w., przed 1921 r., 1926 r., 1931 r.			
125	96	Mieroszów	Mickiewicza	29	dom mieszkalny	mur.	314/1	XVIII w., 2 poł. XIX w.			
126	97	Mieroszów	Mickiewicza	30	dom mieszkalny	mur.	314/3	XVI w. (?), XVIII/XIX w., k. XIX w.			
127	98	Mieroszów	Mickiewicza	31	dom mieszkalny	mur.	314/11	XVIII w., 4 ćw. XIX w.			
128	99	Mieroszów	Mickiewicza	32	dom mieszkalny	mur.	314/7	k. XIX w.			
129	100	Mieroszów	Miła	2	dom mieszkalny	mur.	318	XVIII w., 1903 r.			
130	101	Mieroszów	Miła	9	dom mieszkalny	mur.	336	pocz. XIX w.			
131	102	Mieroszów	Nad Potokiem	6	słodownia z oficyną, ob. budynek mieszkalny	mur.	72	XVIII/XIX w., 1904 r., 1930 r.			
132	103	Mieroszów	pl. Niepodległości	1	dom handlowy Firmy Schmidts Wittwe & Sochne, ob. ratusz	mur.	49/2	pocz. XVII w., 1829 r.	A/4449/1743	30.06.1966	
133	104	Mieroszów	pl. Niepodległości	1	budynek gospodarczy	mur.	49/2	XVIII w.			
134	105	Mieroszów	pl. Niepodległości	1A	budynek gospodarczy	mur.	48/2	1 poł. XIX w., XIX/XX w.			
135	106	Mieroszów	pl. Niepodległości	2	dom mieszkalny	mur.	51/4	XVIII w., 2 poł. XIX w.			
136	107	Mieroszów	pl. Niepodległości	3 i 4	dom mieszkalny	mur.	51/8	XVI w., 4 ćw. XIX w., 1911 r.	A/4450/1744	30.06.1966	
137	108	Mieroszów	pl. Niepodległości	5	dom mieszkalny	mur.	51/2	XVIII w., 1923 r.	A/4451/1745	30.06.1966	
138	109	Mieroszów	pl. Niepodległości	6	fasada domu	mur.	51/6	1870-90 r., I dziesięciolecie XX w.	A/4443/1118/W1	2.05.1985	
139	110	Mieroszów	pl. Niepodległości	7	dom mieszkalny	mur.	51/7	XVI/XVII w., 2 poł. XIX w.	A/4444/1119/W1	2.05.1985	

140	111	Mieroszów	pl. Niepodległości	9 i 10	dom mieszkalny	mur.	321	k. XVII w., 2 poł. XIX w., 1978 r.			
141	112	Mieroszów	pl. Niepodległości	11	dom mieszkalny	mur.	310/5	XVIII w., 2 poł. XIX w.			
142	113	Mieroszów	pl. Niepodległości	12	dom mieszkalny	mur.	310/1	1728 r., pocz. XX w.			
143	114	Mieroszów	pl. Niepodległości	13	dom mieszkalny	mur.	312	k. XIX w., l. 60-te XX w.			
144	115	Mieroszów	pl. Niepodległości	15	dom mieszkalny	mur.	353/1	k. XIX w.			
145	116	Mieroszów	pl. Niepodległości	16	dom mieszkalny	mur.	353/15	ok. 1880/90 r.			
146	117	Mieroszów	pl. Niepodległości	17	dom mieszkalny	mur.	353/3	XVI w., 1 poł. XVIII w., 2 poł. XIX w.,	A/4452/1746	30.06.1966	
147	118	Mieroszów	pl. Niepodległości	18	dom mieszkalny	mur.	353/19	XVIII w., k. XIX w.			
148	119	Mieroszów	pl. Niepodległości	19	dom mieszkalny	mur.	353/7	XVIII w., k. XIX w.			
149	120	Mieroszów	pl. Niepodległości	20	dom mieszkalny	mur.	353/5	1901/2 r.			
150	121	Mieroszów	pl. Niepodległości	22	dom mieszkalny	mur.	361	XVIII w., 1900 r.			
151	122	Mieroszów	pl. Niepodległości	23	dom mieszkalny	mur.	361	XVI w., XVIII w., 1900 r.			
152	123	Mieroszów	pl. Niepodległości	24	dom mieszkalny	mur.	364/4	XVI w., XVIII w., 1898 r.			
153	124	Mieroszów	pl. Niepodległości	25	dom mieszkalny	mur.	557/7	XVI w., XVIII w., 2 poł. XIX w.			
154	125	Mieroszów	pl. Niepodległości	26	dom mieszkalny	mur.	557/8	XVII w., XVIII w., 2 poł. XIX w.			
155	126	Mieroszów	pl. Niepodległości	27	dom mieszkalny	mur.	557/4	1734 r., pocz. XX w.	A/4453/1747	30.06.1966	
156	127	Mieroszów	Ogrodowa	1	dom mieszkalny	mur.	72	1 poł. XIX w.			
157	128	Mieroszów	Ogrodowa	2	dom mieszkalny	mur.	80	XIX/XX w.			
158	129	Mieroszów	Ogrodowa	3	dom mieszkalny	mur.	78	XIX/XX w.			
159	130	Mieroszów	Powstańców	1	dom mieszkalny	mur./drewn.	424	1 poł. XIX w.			
160	131	Mieroszów	Powstańców	2	dom mieszkalny	mur.	429/8	XIX/XX w.			
161	132	Mieroszów	Powstańców	3a	dom mieszkalny	mur.	433/1	2 poł. XIX w.			
162	133	Mieroszów	Powstańców	7	dom mieszkalno-gospod.	drewn., tynkowany	439	pocz. XIX w.			
163	134	Mieroszów	Powstańców	12	dom mieszkalny	mur.	493/9	2 poł. XIX w.			
164	135	Mieroszów	Przejazd	10	dom mieszkalny	mur.	330	ok. 1900 r.			
165	136	Mieroszów	Słowackiego	1	dom mieszkalny	mur.	269	XIX/XX w.			
166	137	Mieroszów	Słowackiego	3	dom mieszkalny	mur.	270	XIX/XX w.			
167	138	Mieroszów	Słowackiego	5	dom mieszkalny	mur.	271/5	XIX/XX w.			
168	139	Mieroszów	Słowackiego	7 i 9	dom mieszkalny	mur.	271/1, 271/3	XIX/XX w.			
169	140	Mieroszów	Słowackiego	11 i 13	dom mieszkalny	mur.	272, 273	XIX/XX w.			
170	141	Mieroszów	Słowackiego	15	dom mieszkalny	mur.	276	XIX/XX w.			
171	142	Mieroszów	Sportowa	1	dom mieszkalny (d. zajazd)	mur.	120/1	pocz. XX w.			
172	143	Mieroszów	Sportowa	2	dom mieszkalny	mur.	123	2 poł. XIX w.			
173	144	Mieroszów	Strzelców	1	dwór Bractwa Strzeleckiego, ob. dom mieszkalny	mur.	242/5	poł. XVIII w., pocz. XIX w.	A/4447/1126/W1	2.05.1985	

174	145	Mieroszów	Szpitalna	1	szpital, ob. Niepubliczny Zakład Opiekuńczo-Lecznicy	mur.	248/2	1897 r.			
175	146	Mieroszów	Szpitalna	2	dom mieszkalny	mur.	250	XIX/XX w.			
176	147	Mieroszów	Szpitalna	3	dom mieszkalny	mur.	251	XIX/XX w.			
177	148	Mieroszów	Szpitalna	4	dom mieszkalny	mur.	252	XIX/XX w.			
178	149	Mieroszów	Tkacka	3A	Kantor, ob. budynek usługowy	mur.	51/20	ok. 1920 r.			
179	150	Mieroszów	Tkacka	7	dom mieszkalny	mur.	383/5	k. XIX w.			
180	151	Mieroszów	Wojska Polskiego	2	kantor, d. Zakł. Bendix & Sochne, ob. FWO Camela	mur.	236/4	XIX/XX w.			
181	152	Mieroszów	Wojska Polskiego	2A	budynek produkcyjny, d. Zakł. Bendix & Sochne, ob. FWO Camela	mur.	236/4	4 ćw. XIX w.			przebudowany, rozebrane piętro
182	153	Mieroszów	Wojska Polskiego	10	dom mieszkalny	mur.	228/1	pocz. XIX w.			
183	154	Mieroszów	Wolności	1	dom mieszkalny	mur.	96	XIX/XX w.			
184	155	Mieroszów	Wolności	2 i 4	dom mieszkalny	mur.	57, 58	XIX/XX w.			
185	156	Mieroszów	Wolności	5	dom mieszkalny	mur.	103/1	4 ćw. XIX w.			
186	157	Mieroszów	Wolności	6 i 8	dom mieszkalny	mur.	59/1, 59/2	XIX/XX w.			
187	158	Mieroszów	Wolności	10 i 12	dom mieszkalny	mur.	61, 62	XIX/XX w.			
188	159	Mieroszów	Wolności	11	dom mieszkalny	mur.	109/1	ok. 1890-1900 r.			
189	160	Mieroszów	Wolności	11	oficyna mieszkalna	mur.	109/1	ok. 1890-1900 r.			
190	161	Mieroszów	Wolności	11	brama wjazdowa	mur.	109/1	ok. 1890-1900 r.			
191	162	Mieroszów	Wolności	15	dom mieszkalny	mur.	111	ok. 1920 r.			
192	163	Mieroszów	Wolności	19	szkoła ewangelicka, ob. szkoła podstawowa	mur.	119/1	1836-38 r., 1884 r., 1900 r.			
193	164	Mieroszów	Wolności	23	dom mieszkalny	mur.	151/10	1898 r.			
194	165	Mieroszów	Wolności	25	budynek produkcyjny	mur.	152/6	1898 r.			
195	166	Mieroszów	Wolności	27	d. tkalnia Helda, bud. administracyjny, ob. Przedszkole	mur.	156/1	1 poł. XVIII w., XIX/XX w.	A/4445/1124/W1	2.05.1985	
196	167	Mieroszów	Wolności	28	dom mieszkalny	mur.	135/1	pocz. XX w.			
197	168	Mieroszów	Wolności	30	dom mieszkalny	mur.	135/2	pocz. XX w.			
198	169	Mieroszów	Wolności	35	dom mieszkalno-gospod.	mur.	161/1	1829 r.			
199	170	Mieroszów	Żeromskiego	10	dom mieszkalny	mur.	54	1 poł. XIX w., 1904 r.			
200	171	Mieroszów	Żeromskiego	10A	dom mieszkalny	mur.	54	2 poł. XIX w.			
201	172	Mieroszów	Żeromskiego	13	dom mieszkalny	mur.	305	XIX/XX w.			
202	173	Mieroszów	Żeromskiego	14	dom mieszkalny	mur.	59	k. XIX w.			
203	174	Mieroszów	Żeromskiego	16	dom mieszkalny	mur.	61	k. XIX w.			
204	175	Mieroszów	Żeromskiego	17	dom mieszkalny	mur.	801	pocz. XIX w., k. XIX w.			
205	176	Mieroszów	Żeromskiego	18	dom mieszkalny	mur.	62/1	4 ćw. XIX w.			
206	177	Mieroszów	Żeromskiego	20	dom mieszkalny	mur.	64/1	4 ćw. XIX w.			
207	178	Mieroszów	Żeromskiego	22	dom mieszkalny	mur.	65	XVIII/XIX w., 4 ćw. XIX w.			
208	179	Mieroszów	Żeromskiego	23	dom mieszkalny	mur.	297	1903 r.			
209	180	Mieroszów	Żeromskiego	24	dom mieszkalny	mur.	66/1	XVIII/XIX w., k. XIX w.			

210	181	Mieroszów	Żeromskiego	26	dom mieszkalny	mur.	67/2	XVIII/XIX w., XIX/XX w.			
211	182	Mieroszów	Żeromskiego	28	hotel, ob. Mieroszowskie Centrum Kultury	mur.	68	pocz. XX w.			
212	183	Mieroszów	Żeromskiego	30	d. budynek sądu ob. Gimnazjum	mur.	87	1905/6 r.	A/4446/1125/WI	2.05.1985	
213	184	Mieroszów	Żeromskiego	32	dom mieszkalny, ob. policja	mur.	88/2	XIX/XX w.			
214	185	Mieroszów			park miejski		83	2 ćw. XIX w., XX w.			
215	1	Nowe Siodło			historyczny układ ruralistyczny						
216	2	Nowe Siodło		1	dom mieszkalny z salą widowiskową	mur.	12/1	XIX/XX w.			
217	3	Nowe Siodło		32	dom mieszkalny	drewn./mur.	71	1 ćw. XIX w., 2 poł. XIX w.			przebudowany
218	4	Nowe Siodło		73	zespół sanatoryjny, ob. Ośrodek Szkolno-Wychowawczy		19/1, 19/2	k. XIX w.			
219	5	Nowe Siodło		73	Zakład Lecznicy, ob. Ośrodek Szkolno-Wychowawczy	mur./szach.	19/1	k. XIX w.			
220	6	Nowe Siodło		73	park sanatoryjny		19/2, 19/2	k. XIX w.			
221	1	Różana			historyczny układ ruralistyczny						
222	2	Różana		1	dom mieszkalny	mur./drewn.	45/1	l. 20-te XX w.			
223	3	Różana		28	kuźnia	mur.	24	sprzied 1769 r.	A/4566/928/WI	10.01.1983	
224	4	Różana		30	dom mieszkalny	mur.	27	poł. XIX w.			
225	1	Rybnica Leśna			historyczny układ ruralistyczny						
226	2	Rybnica Leśna			zespół kościelny		240	XVII-XX w.			
227	3	Rybnica Leśna			kościół fil. p.w. św. Jadwigi	drewn.	240	ok. 1600 r., pocz. XX w.	A/1671/487	20.02.1959	
228	4	Rybnica Leśna			dzwonnica przy kościele	drewn.	240	XVII w., XX w.	A/1503/1	31.12.2009	
229	5	Rybnica Leśna			mur otaczający kościół	mur.	240	XVIII w., pocz. XX w.	A/1503/2	31.12.2009	
230	6	Rybnica Leśna			cmentarz przykościelny rzymsko - katolicki		240	1868 r.			
231	7	Rybnica Leśna			cmentarz rzymsko-katolicki, poewangelicki		136	1921 r.			
232	8	Rybnica Leśna			zamek Radosno – ruina		164	XVI-XVIII w.	A/4414/674	28.03.1960	
233	9	Rybnica Leśna		27	schronisko "Andrzejówka"	mur./drewn./s zach.	183/4	1932-33 r.	A/6096	31.10.2018 r.	
234	10	Rybnica Leśna		39	dom mieszkalny	mur./drewn.	150	4 ćw. XIX w.			
235	11	Rybnica Leśna		40	spichlerz, ob. budynek gospodarczy		149/6	3 ćw. XIX w.			
236	1	Sokołowsko			historyczny układ urbanistyczny miejscowości Sokołowsko			XIII-2 poł. XIX w.	A/4702/679/WI	27.01.1978 r.	
237	2	Sokołowsko	Główna	1	dom mieszkalny	drew./mur.	100/10	pocz. XX w.	A/4704/1411/WI	29.08.1994	
238	3	Sokołowsko	Główna	2	leśniczówka dóbr Hochbergów, ob. dom mieszkalny	mur./szach.	186/3	ok. 1900 r.			

239	4	Sokołowsko	Główna	6	dom mieszkalny	mur.	13/5	pocz. XX w.			
240	5	Sokołowsko	Główna	7	dom mieszkalny wraz z zabudowaniami gospodarczymi	mur./szach./drewn.	100/19	1803 r.			
241	6	Sokołowsko	Główna	8	dom mieszkalny	mur./szach.	14/3	1 ćw. XX w.			
242	7	Sokołowsko	Główna	9	dom mieszkalno-gosp.	mur.	97/23	poł. XIX w., XX w.			
243	8	Sokołowsko	Główna	10	dom mieszkalny	mur.	13/11	XIX/XX w.			
244	9	Sokołowsko	Główna	12	budynek handlowy, ob. dom mieszkalny	mur./drewn./szach.	15/5	XIX/XX w.			
245	10	Sokołowsko	Główna	12a	dom mieszkalny	mur.	15/6	XIX/XX w.			
246	11	Sokołowsko	Główna	13	pensjonat, ob. dom mieszkalny	mur.	97/20	XIX/XX w.			
247	12	Sokołowsko	Główna	14	dom mieszkalny i pensjonat	drewn./mur.	15/6	XIX/XX w.			
248	13	Sokołowsko	Główna	16	dom mieszkalny	mur./szach.	25/5	pocz. XIX w., XX w.			
249	14	Sokołowsko	Główna	18a	dom mieszkalny	mur.	26/12	XIX/XX w.			
250	15	Sokołowsko	Główna	19	dom mieszkalny	mur.	95/4	ok. 1900 r.			
251	16	Sokołowsko	Główna	21	dom mieszkalny	mur./drewn.	95/16	XIX/XX w.			
252	17	Sokołowsko	Główna	obok nr 22	założenie ogrodowe przy d. Sanatorium "Górnik"		26/3, 188	XIX/XX w.			
253	18	Sokołowsko	Główna	23 i 23a	dom mieszkalny	mur./drewn.	92/64	ok. 1923 r.			
254	19	Sokołowsko	Główna	25	dom mieszkalny	mur./drewn.	92/76	pocz. XX w.			
255	20	Sokołowsko	Główna	27	dom mieszkalny	mur.	74/6	XIX/XX w.			
256	21	Sokołowsko	Główna	29-31	zespół Sanatorium dra Weickersa, d. Sanatorium "Chrobry"		73/9, 73/14, 73/15, 73/16	XIX/XX w.			
257	22	Sokołowsko	Główna	29	sanatorium dra Weickersa, d. Sanatorium "Chrobry", ob. placówka lecznicza	mur./drewn.	73/9	1891 r.			
258	23	Sokołowsko	Główna	31	dom mieszkalny w zespole d. sanatorium "Chrobry"	mur./szach./drewn.	73/13	XIX/XX w.			
259	24	Sokołowsko	Główna	29-31	park sanatoryjny z podjazdem w d. zespole sanatorium "Chrobry"		73/9	k. XIX w., XX w.			
260	25	Sokołowsko	Główna	34	pensjonat, d. sanatorium "Krokus", ob. dom mieszkalny	mur./drewn.	70	k. XIX w.			
261	26	Sokołowsko	Główna	36	sala widowiskowa, ob. Kinoteatr Zdrowie Sokołowsko	mur.	71/48	XIX/XX w.			
262	27	Sokołowsko	Główna	50	folwark "Molkerei", budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole d. sanatorium "Grunwald"	mur.	72/3	przed 1876 r.			
263	28	Sokołowsko	Główna	52	folwark "Molkerei", obora w zespole d. sanatorium "Grunwald", ob. dom mieszkalny	mur.	72/7	przed 1876 r.			na liście WEZ wpisany adres ul. Główna 50, ob. ul. Główna 52
264	29	Sokołowsko	Osiedle	3	pensjonat, ob. ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy	mur./drewn.	88/8	pocz. XX w.			
265	30	Sokołowsko	Osiedle	4	dom mieszkalno-gospodarczy	mur./drewn.	82/4	1783 r., XX w.			Obiekt usunięty z GEZ

											pismo WUOZ we Wrocławiu znak: W/N.5140.11.2021.KK z dnia 8.04.2021 r.
266	31	Sokołowsko	Parkowa		kościół fil. p.w. MB Królowej Świata	mur.	93/2	XVII w., XIX/XX w.			
267	32	Sokołowsko	Parkowa		zespół sanatorium dra Romplera, ob. sanatorium "Biały Orzeł"		92/1, 92/15, 92/31, 92/33, 92/42, 92/43, 92/45, 92/53, 92/54, 92/82	XIX/XX w.			
268	33	Sokołowsko	Parkowa	1	pawilon "Villa Elsa", ob. Dom św. Elżbiety	mur.	93/2	ok. 1920 r.			
269	34	Sokołowsko	Parkowa	2	budynek gospodarczy, d. lodownia w zespole sanatorium "Biały Orzeł"	mur.	92/46	XIX/XX w.			
270	35	Sokołowsko	Parkowa	3	oddział rehabilitacji, laboratorium, terapia zajęciowa, obecnie sanatorium "Biały Orzeł"	mur.	92/45	k. XIX w., pocz. XX w.			
271	36	Sokołowsko	Parkowa	5	sanatorium z ogrodem zimowym i leżakownią, obecnie sanatorium "Biały Orzeł"	mur.	92/45	1873 r., XX w.			na liście WEZ wpisany adres ul. Parkowa 2-2a, ob. ul. Parkowa 5
272	37	Sokołowsko	Parkowa		park sanatoryjny w zespole sanatorium "Biały Orzeł"		92/30, 92/31, 92/33, 92/35, 92/42, 92/43, 92/45, 92/82	XIX/XX w.			
273	38	Sokołowsko	Pocztowa	1	dom mieszkalny	mur./szach./dr ewn.	33/3	2 poł. XIX w.			
274	39	Sokołowsko	Pocztowa	2	dom mieszkalny	mur.	33/7	XIX/XX w.			
275	40	Sokołowsko	Pocztowa	3	dom mieszkalny	mur./szach.	33/4	pocz. XX w.			
276	41	Sokołowsko	Pocztowa	4	dom mieszkalny	mur.	33/6	XIX/XX w.			
277	42	Sokołowsko	Różana/Główna		zespół sanatorium dra Brehmera, d. Sanatorium "Grunwald"		75/2, 76/1, 76/5-7, 76/12, 76/14,	XIX/XX w.			

278	43	Sokołowsko	Różana	1	pensjonat w zespole d. sanatorium "Grunwald", ob. dom mieszkalny	drewn./mur.	76/5	ok. 1890 r.	A/6227	26.08.2022 r.	na liście WEZ wpisany adres ul. Słoneczna 6, ob. ul. Różana 1
279	44	Sokołowsko	Różana	2	d. sanatorium "Grunwald", ob. Międzynarodowe Centrum Kultury	mur.	76/14	1853 r.	A/4705/1888/WI	19.12.1966	na liście WEZ wpisany adres ul. Słoneczna 4, ob. ul. Różana 2
280	45	Sokołowsko	Różana	3	pensjonat „Villa Rosa” w zespole d. sanatorium Grunwald, ob. dom mieszkalny	mur./drewn.	76/7	1876 r.			na liście WEZ wpisany adres ul. Słoneczna 10, ob. ul. Różana 3
281	46	Sokołowsko	Różana	4	obserwatorium w zespole d. sanatorium "Grunwald", ob. dom mieszkalny	mur.	75/2	przed 1876 r.			na liście WEZ wpisany adres ul. Słoneczna 7, ob. ul. Różana 4
282	47	Sokołowsko	Różana		park sanatoryjny w zespole d. sanatorium "Grunwald"		76/12	XIX/XX w.	A/4706/998/WI	29.03.1984	
283	48	Sokołowsko	Różana/Główna		kostnica w zespole d. sanatorium "Grunwald"	mur.	76/1	1880 r.			
284	49	Sokołowsko	Słoneczna	2	dom mieszkalny i biblioteka	mur.	76/3	4 ćw. XIX w.			
285	50	Sokołowsko	Słoneczna	4	pensjonat "Nowy Dom" (sanatorium "Waryński"), ob. dom mieszkalny	drewn./mur.	76/6	k. XIX w., pocz. XX w.			na liście WEZ wpisany adres ul. Słoneczna 8, ob. ul. Słoneczna 4
286	51	Sokołowsko	Słoneczna	9	dom mieszkalny	mur./drewn.	170/1	XIX/XX w.			
287	52	Sokołowsko	Szkołna	1	dom mieszkalny	drewn./mur.	92/27	poł. XIX w.			na liście WEZ wpisany adres ul. Szkołna 7, ob. ul. Szkołna 1
288	53	Sokołowsko	Szkołna	3	dom mieszkalny	mur.	92/65	k. XIX w.			
289	54	Sokołowsko	Szkołna	4	dom mieszkalny	mur.	95/3	XIX/XX w.			
290	55	Sokołowsko	Szkołna	5	budynek d. szkoły, ob. dom mieszkalny	mur.	94/4	1880 r.			
291	56	Sokołowsko	Szkołna	6	dom mieszkalny	mur.	95/11	1886 r.			
292	57	Sokołowsko	Szkołna	8	dom mieszkalny	mur.	95/18	1893 r.			
293	58	Sokołowsko	Unisławska	2	dom mieszkalny	drewn./mur.	15/6	1 ćw. XX w.			
294	59	Sokołowsko	Unisławska	3	dom mieszkalny	mur.	26/14	1879 r.			
295	60	Sokołowsko	Unisławska	8	cerkiew p.w. Michała Archaniola	mur.	93/3	pocz. XX w.	A/4703/1048/WI	30.11.1984	
296	61	Sokołowsko	pn.-wsch. cz. miejscowości		cmentarz ewangelicki		6, 7, 8/1, 9, 38, 307	1918 r.			
297	1	Unisław Śląski			historyczny układ ruralistyczny						
298	2	Unisław Śląski			zespół kościoła filialnego		425	XVII-XX w.			

299	3	Unisław Śląski			kościół fil. pw. Wniebowzięcia NMP	mur.	425	ok. 1600 r., XIX w.	A/1838/1753	30.06.1966	
300	4	Unisław Śląski			mur otaczający cmentarz z bramą	mur.	425	XVII w., XIX w., pocz. XX w.			
301	5	Unisław Śląski			cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki		425	1876 r.			
302	6	Unisław Śląski			zespół kościoła poewangelickiego		331/1, 331/2	XVIII/XIX w.			
303	7	Unisław Śląski			kościół poewangelicki	mur.	331/2	1742 r., k. XIX w.	A/4578/772/WI	8.11.1980	
304	8	Unisław Śląski			cmentarz przykościelny ewangelicko-augsburski		331/2	k. XIX w.			
305	9	Unisław Śląski		4	pastorówka, ob. dom mieszkalny	mur./szach.	331/1	2 poł. XVIII w.			na liście WEZ wpisany adres Unisław Śląski 213, ob. nr 4
306	10	Unisław Śląski		4b	dom mieszkalny	mur.	188	pocz. XX w.			
307	11	Unisław Śląski		13	dom mieszkalny	mur.	180/4	pocz. XX w.			
308	12	Unisław Śląski		16, 16a	zespół mieszkalno-gospodarczy		394/5	XIX/XX w.			
309	13	Unisław Śląski		16a	dom mieszkalny w zespole		394/5	XIX/XX w.			
310	14	Unisław Śląski		16	stodoła w zespole	drewn.	394/5	1 poł. XIX w.	A/4577/927/WI	10.01.1983	
311	15	Unisław Śląski		27	dom mieszkalno-gospodarczy	mur./szach.	466	2 poł. XIX w.			
312	16	Unisław Śląski		53	dom mieszkalny	mur.	574	k. XIX w.			
313	17	Unisław Śląski		67	dom mieszkalny	mur.	487/2	XIX/XX w.			
314	18	Unisław Śląski		91	dom mieszkalny, ob. poczta	mur.	414	1910/1920 r.			
315	19	Unisław Śląski		105	dom mieszkalny	drewn./mur.	406	2 ćw. XIX w.			
316	20	Unisław Śląski		107	dom mieszkalny	mur.	403	pocz. XX w.			
317	21	Unisław Śląski		110	karczma ob. dom mieszkalny	drewn./mur.	152	1 ćw. XIX w.	A/4576/1573/WI	30.05.1997	
318	22	Unisław Śląski		113	dom mieszkalny	mur.	164/2	4 ćw. XIX w.			
319	23	Unisław Śląski		129	dom mieszkalno-gospodarczy	mur./drewn./szach.	204/3	2 poł. XIX w.			

Tabela 5. Stanowiska archeologiczne występujące na terenie Gminy Mieroszów.

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. na obszarze	Nr st. w miejscowości	Funkcja obiektu	Chronologia
1	Golińsk	89-20	23		śląd osadnictwa	okres nowożytny
2	Golińsk	89-20	24		śląd osadnictwa	okres nowożytny
3	Golińsk	89-20	25		śląd osadnictwa	średniowiecze
4	Golińsk	89-20	26		śląd osadnictwa	średniowiecze
5	Kowalowa	88-21	5	1	szaniec	XVIII w.
6	Kowalowa	89-21	3	2	szaniec	XVIII w.
7	Kowalowa	88-21	8	3	szaniec	XVIII w.
8	Kowalowa	88-21	9	4	szaniec	XVIII w.
9	Łączna	89-20	5	1	grodzisko ?	średniowiecze ?
10	Łączna	89-20	6	2	znalezisko luźne	neolit
11	Łączna	89-20	7	3	znalezisko luźne	pradzieje
12	Łączna	89-20	8	4	znalezisko luźne	epoka brązu
13	Łączna (Czarcie Skąły)	89-20	15		miejsce kultu?	nieokreślona
14	Mieroszów	89-20	1	1	zamek	późne średniowiecze XIII-XIV w.
15	Mieroszów	89-20	2	2	znalezisko luźne	neolit
16	Mieroszów	89-20	3	3	śląd osadnictwa	średniowiecze
17	Mieroszów	89-20	4	4	śląd osadnictwa	epoka kamienia
18	Mieroszów	89-20	9	5	szaniec	XVIII w.
19	Mieroszów	89-20	10	6	szaniec	XVIII w.
20	Mieroszów	89-20	11	7	szaniec	XVIII w.
21	Mieroszów	89-20	9		osada	średniowiecze
22	Mieroszów	89-20	9		śląd osadnictwa	epoka kamienia
23	Mieroszów	89-20	10		śląd osadnictwa	epoka kamienia
24	Mieroszów	89-20	11		śląd osadnictwa	epoka kamienia
25	Mieroszów	89-20	12		śląd osadnictwa	epoka kamienia
26	Mieroszów	89-20	14		śląd osadnictwa	epoka kamienia
27	Mieroszów	89-20	15		śląd osadnictwa	epoka kamienia
28	Mieroszów	89-20	16		śląd osadnictwa	średniowiecze

29	Mieroszów	89-20	17		śląd osadnictwa	średniowiecze
30	Mieroszów	89-20	18		śląd osadnictwa	późne średniowiecze
31	Mieroszów	89-20	19		śląd osadnictwa	późne średniowiecze
32	Mieroszów	89-20	21		śląd osadnictwa	epoka kamienia
33	Mieroszów	89-20	22		śląd osadnictwa szubienica	okres nowożytny późne średniowiecze, okres nowożytny
34	Mieroszów	89-20	27		śląd osadnictwa	późne średniowiecze
35	Mieroszów	89-20	28		śląd osadnictwa	epoka kamienia
36	Mieroszów	89-20	29		śląd osadnictwa	epoka kamienia
37	Nowe Siodło	89-21	2	1	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
38	Nowe Siodło	89-20	4		śląd osadnictwa	epoka kamienia (neolit)
39	Nowe Siodło	89-20	5		śląd osadnictwa	epoka kamienia (neolit)
40	Nowe Siodło	89-20	6		śląd osadnictwa	epoka kamienia (neolit)
41	Nowe Siodło	89-20	7		śląd osadnictwa	epoka kamienia
42	Nowe Siodło	89-20	8		śląd osadnictwa	średniowiecze
43	Nowe Siodło	89-20	13		śląd osadnictwa	epoka kamienia
44	Nowe Siodło	89-20	20		śląd osadnictwa	średniowiecze
45	Rybnica Leśna	88-21	1	1	zamek	późne średniowiecze XIII-XIV w.
46	Rybnica Leśna	88-21	2	2	śląd osadnictwa	średniowiecze
47	Rybnica Leśna	88-21	20		znalezisko luźne	późne średniowiecze, okres nowożytny
48	Sokołowsko	88-21	22		znalezisko luźne	późne średniowiecze
49	Sokołowsko	89-21	23		znalezisko luźne	okres lateński
50	Sokołowsko	88-21	24		nieokreślona	okres lateński
51	Unisław Śląski	88-21	3	1	śląd osadnictwa	średniowiecze

Tabela 5. Obszary ochrony archeologicznej występujące na terenie Gminy Mieroszów

Miejscowość	Obszary ochrony archeologicznej
Rybnica Leśna	obszar obserwacji archeologicznej dla nowożytnego siedliska wsi o genezie średniowiecznej
Rybnica Leśna	obszar ochrony archeologicznej założenia obronnego zamku Radosno
Sokołowsko	obszar obserwacji archeologicznej wyznaczony dla sztolni odkrytych w 2010r.
Unisław Śląski	obszar obserwacji archeologicznej dla nowożytnego siedliska wsi o genezie średniowiecznej
Mieroszów	obszar obserwacji archeologicznej tożsamy z układem urbanistycznym wpisanym do rejestru zabytków
Mieroszów	obszar obserwacji archeologicznej wyznaczony dla dawnej wsi Alt Friedland

Materiały wykorzystane w tekście:

- 1) Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (*Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.*).
- 2) Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*t. j. Dz. U. z 2025, poz. 537, ze zm.*).
- 3) Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (*t. j. Dz. U. z 2025, poz. 1153*).
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (*t. j. Dz. U. z 2025, poz. 527, ze zm.*).
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (*t. j. Dz. U. z 2025, poz. 418*).
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (*t. j. Dz. U. z 2025, poz. 647, ze zm.*).
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (*t. j. Dz. U. z 2025, poz. 884*).
- 8) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (*t. j. Dz. z U. 2025, poz. 1077, ze zm.*).
- 9) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (*t. j. Dz. U. z 2025, poz. 1173*).
- 10) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (*t. j. Dz. U. z 2024, poz. 1491, ze zm.*).
- 11) Ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (*t. j. Dz. U. 2025, poz. 637*).
- 12) Ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (*t. j. Dz. U. 2018, poz. 2337*).
- 13) Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (*t. j. Dz. U. 2015, poz. 774, ze zm.*).
- 14) Ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (*t. j. Dz. U. 2024, poz. 82*).
- 15) Ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (*t. j. Dz. U. 2024, poz. 1176, ze zm.*).
- 16) Ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (*t. j. Dz. U. 2025, poz. 567*).
- 17) Ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (*t. j. Dz. U. 2025, poz. 707*).
- 18) Ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadku i darowizn (*t. j. Dz. U. 2025, poz. 769, ze zm.*).
- 19) Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (*t. j. Dz. U. 2024, poz. 278*).
- 20) Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (*t. j. Dz. U. z 2022, poz. 385*).
- 21) Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (*t. j. Dz. U. z 2022, poz. 2393*).
- 22) Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (*t. j. Dz. U. z 2025, poz. 1173*).
- 23) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (*Dz. U. z 2019, poz. 1721*).
- 24) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (*Dz. U. z 2019, poz. 1886*).
- 25) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (*Dz. U. z 2017, poz. 928*).
- 26) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 30.09.2024 r. zmieniające rozporządzenie ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2024 r. poz. 1462*);
- 27) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (*Dz. U. z 2014, poz. 110*).

- 28) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2004, nr 30, poz. 259*).
- 29) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (*Dz. U. z 2004, nr 212, poz. 2153*).
- 30) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (*Dz. U. z 2011, nr 89, poz. 510*).
- 31) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 19.07.2019 r. ws. wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (*Dz. U. z 2019, poz. 1470*).
- 32) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 3.02.2006 r. zmieniające rozporządzenie ws. odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (*Dz. U. z 2006, nr 24, poz. 181*).
- 33) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 09.04.2004 r. ws. organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (*Dz. U. z 2004, nr 75, poz. 706*).
- 34) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 01.04.2004 r. ws. nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (*Dz. U. z 2004, nr 71, poz. 650*).
- 35) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.
- 36) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030,
- 37) Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030.
- 38) Program Opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2024.
- 39) Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030.
- 40) Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2023-2030.
- 41) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego.
- 42) Strategia Rozwoju Sudety 2030.
- 43) Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2021-2030.
- 44) Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2021-2027.
- 45) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mieroszów.
- 46) Studium środowiska kulturowego miasta i gminy Mieroszów, pow. wałbrzyski, woj. dolnośląskie, autorzy: W. Staniszevska, M. Boguszewicz, D. Wiśniewska, A. Ornatek, 1999.
- 47) Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Mieroszów na lata 2015-2025.
- 48) Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mieroszów
- 49) Materiały udostępnione przez Urząd Miasta Mieroszów.
- 50) Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Mieroszów.
- 51) Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mieroszów na lata 2020-2023.
- 52) Materiały udostępnione w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków we Wrocławiu, Delegatura w Wałbrzychu: karty ewidencyjne architektury i budownictwa, karty ewidencyjne zabytków ruchomych, karty ewidencyjne cmentarzy, itp.
- 53) K. Janusiak, Od wsi do uzdrowiska. Przekształcenia przestrzenne Sokołowska [w:] *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Historica* 88, 2012, s. 97-117.
- 54) E. Gonda-Soroczyńska, Niewykorzystany potencjał uzdrowiska wiejskiego Sokołowsko [w:] *Architektura* 10 (2) 2011, s. 25-34.
- 55) P. Migoń, E. Pijet-Migoń, Sokołowsko jako potencjalne centrum ruchu turystycznego w Sudetach Środkowych - szanse i bariery [w:] *Studia i Monografie AWF we Wrocławiu*, 2013, 118, s.169-185.
- 56) Słownik geografii turystycznej Sudetów, Góry Kamienne, Tom 9.
- 57) Z. Leszko, Zapomniana perła Dolnego Śląska. Sokołowsko w latach 1945-1989, Warszawa 2014.

www.zabytek.pl

<https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>

www.nid.pl

www.samorząd.nid.pl

Spis tabel i rycin:

Ryc. 1. Gmina Mieroszów (źródło: <https://mieroszow.geoportal-krajowy.pl>).

Tabela 2. Wykaz aktualnych Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mieroszów, w których uwzględniono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego.

Tabela 2. Cmentarze występujące na terenie gminy Mieroszów.

Tabela 3. Zabytki nieruchome z terenu Gminy Mieroszów wpisane do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego.

Tabela 4. Zabytki nieruchome znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Mieroszów.

Tabela 5. Stanowiska archeologiczne występujące na terenie Gminy Mieroszów.